

MECMŪ' A-İ EŞ' ĀR
[Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük]

Gonca DOKUZBOY

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2018

MECMŪ' A-İ EŞ' ĀR
[Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük]

Gonca DOKUZBOY

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir
2018

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gonca Dokuzboy tarafından hazırlanan Mecmû‘a-i Eş‘âr [Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük] başlıklı bu çalışma 12.06.2018 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Ahmet KARTAL

Üye Dr. Öğr. Üyesi Sibel KOCAER
(Danışman)

Üye Dr. Öğr. Üyesi Halit BİLTEKİN

ONAY

.../ .../ 2018

(İmza)

Prof. Dr. Nurullah UÇKUN

Enstitü Müdürü

...../...../.....

ETİK İLKE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ve ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlâki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Gonca DOKUZBOY

ÖZET
MECMŪ' A-İ EŞ' ÂR
[Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük]

DOKUZBOY, GONCA
Yüksek Lisans-2018
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sibel KOCAER

Mecmualar, klasik Türk edebiyatında 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Mecmua kelimesi, Arapça “cem” kökünden gelmekte ve “toplamak, derlemek, bir araya getirmek” manalarında kullanılmaktadır. Bir nevi antoloji niteliğine sahip olan mecmualar, içerdiği şairler ve şiirler açısından klasik edebiyatta önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışma, Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda yer alan Yz A 7131 numaralı *Mecmū'a-i Eş'âr* adlı eserin transkripsiyonlu metni, incelenmesi ve bağlam sözlüğünden oluşmaktadır. Bu mecmuada genellikle 15 ve 16. yüzyıla ait muhtelif şairlerin şiirleri, bunun yanı sıra 17 ve 18. yüzyıl şairlerinin şiirleri de yer almaktadır. Çalışmada Yz A 7131 numaralı şiir mecmuasının tanıtımına geçilmeden önce klasik edebiyattaki mecmualar üzerinde durulmuş, sonrasında çalışmanın konusunu oluşturan mecmuanın tanıtımı detaylı bir şekilde yapılmış ve mecmuada yer alan şairler hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra mecmuanın transkripsiyonlu metni oluşturulmuş; bu metin, yayımlanan eserlerle mukayese edilmiş ve bunlar arasındaki farklar gösterilmiştir. 76 varaktan oluşan ancak elde 56 varağı bulunan mecmuada 39 şaire ait farklı nazım şekillerinde toplam 82 manzume ile kime ait olduğu tespit edilemeyen 20 manzume bulunmaktadır. Çalışmanın son kısmında ise bağlam sözlüğü yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: mecmua, şiir mecmuası, şair, divan şiiri, nazım şekilleri.

ABSTRACT
MECMŪ' A-İ EŞ' ĀR

[Transcription Text-Analysis-Dictionary]

DOKUZBOY, GONCA
Master Degree-2018
Department of Turkish Language and Literature
Section of Classical Turkish Literature

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Sibel KOCAER

In classical Turkish literature the poetry collections (mecmua) first appeared in the 15th century. The word “mecmua” derives from the root “cem”, which means “to gather, to compile or to collect”. These poetry collections can be consired as anthologies and they are important for classical literature as they gather various poems an poets in one volume.

This thesis consists of the transliteration of a mecmua called *Mecmū'a-i Eş'ār*, (Yz A 7131), some brief information about its content and a dictionary. Today the manuscript copy of this mecmua is housed at the National Library in Ankara. The manuscripty mainly includes the works of the 15th and 16th century poets. However, some 17th and 18th century poets are also included among others. The structure of this thesis is as follows: The first part includes some brief information about poetry collections in classical Turkish literature. Then, the *Mecmū'a-i Eş'ār* kept in the National Library (Yz A 7131) is introduced in detail. The second part includes the transliteration of the manuscript. Some poems included in the mecmua are checked from other scholarly publications. The manuscript includes 76 folios, but some pages are missing. There are 82 poems in total and they were written by 39 poets. 20 poems in the collection could not been identified. Lastly, the third part of this thesis includes a contextual dictionary.

Key Words: mecmua, poetry collection, poet, ottoman poetry, verse forms.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xi
ÖNSÖZ	xii
GİRİŞ.....	1
1. Klâsik Türk Edebiyatı'nda Mecmualar	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.1. MİLLÎ KÜTÜPHANE YZ A 7131 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ TANITIMI.....	4
1.1.1. Mecmuada Yer Alan Şair Kadrosu	8
1.1.1.1. Ahmed Paşa.....	8
1.1.1.2. Alî [Emîrek]	9
1.1.1.3. Alî Peder-i Hasan Tayy [Alî Çelebi].....	9
1.1.1.4. Bahâyî	9
1.1.1.5. Bâkî	10
1.1.1.6. Cemâlî	10
1.1.1.7. Edirneli Emrullah Emrî	11
1.1.1.8. Fâ'iz	11
1.1.1.9. Kara Fazlî	11
1.1.1.10. Fehîm-i Kadîm	12
1.1.1.11. Fevrî	12
1.1.1.12. Hâşimî Emîr Osmân Efendi	12
1.1.1.13. Hayâlî	12
1.1.1.14. Hüdâyî Çelebi.....	13
1.1.1.15. Mecdî	13
1.1.1.16. Meylî	13

1.1.1.17. Meylî	13
1.1.1.18. Mirî.....	14
1.1.1.19. Necâtî Bey	14
1.1.1.20. Rahmî (Bursalı Rahmî)	14
1.1.1.21. Sabrî (Ahmed Sabrî Efendi).....	15
1.1.1.22. Sâbirî Çelebi.....	15
1.1.1.23. Sabûhî.....	15
1.1.1.24. Sadrî	15
1.1.1.25. Sun'î	15
1.1.1.26. Sun'î	16
1.1.1.27. Usûlî	16
1.1.1.28. [Yavuz] Sultan Selîm	16
1.1.1.29. Zînetî	16
1.1.1.30. Kim Olduğu Tespit Edilemeyen Şairler	17
1.2. METNİ OLUŞTURURKEN İZLENİLEN YÖNTEM	21
İKİNCİ BÖLÜM	24
MECMŪ' A-İ EŞ' ÂR.....	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	111
SÖZLÜK	111
SONUÇ	136
KAYNAKÇA	138
DİZİN	141
EKLER.....	155
TIPKIBASIM.....	163

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Mecmuada Kullanılan Vezinler ve Kullanılma Sayıları.....	7
Tablo 2: Mecmuada Yer Alan Nazım Şekilleri, Sayıları ve Şairleri.....	8
Tablo 3: Mecmuadaki Şairler, Şiirlerinin İlk Mısrası, Şiirlerin Bulunduğu Varak Numarası ve Karşılaştırma Yapılan Eserler.....	20

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen makale
Ans.	: ansiklopedi
APD	: Ahmed Paşa Dîvânı
AÜ	: Atatürk Üniversitesi
BD	: Bâkî Dîvânı
bk.	: bakınız
BT	: Beyânî Tezkiresi
C	: cilt
D	: divan
DH	: Dîvân-ı Hezelliyyât
ED	: Emrî Dîvânı
ed.	: edebiyat
haz.	: hazırlayan
HD	: Hayâlî Dîvânı
KHÇ	: Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresi
M	: mecmua
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
mec.	: mecaz/mecazen
mm	: milimetre
MÖ	: Milattan önce
ND	: Necâtî Bey Dîvânı
No.	: Numara
RD	: Bursalı Rahmî Dîvânı
s.	: sayfa
ss.	: sayfa sayısı
sy.	: sayı
tas.	: tasavvuf
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UD	: Usûlî Dîvânı
Var.	: Varak
vd.	: ve devamı, ve diğerleri
vs.	: vesaire
Yay.	: Yayınları
Yz	: Yazma

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ش	ş
ا (ī)	a, e, ı, i, u, ü	ص	ş
ء	ʾ	ض	ḍ, ź
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, o, ō, ȳ, u, ü
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, ı, i, ī
س	s	ـ	vāv-ı maʿ dūle

ÖNSÖZ

Arapça “cem” kökünden gelen mecmua kelimesi, “toplamak, derlemek, bir araya getirmek” manalarında kullanılır. Bir nevi antoloji niteliğinde olan şiir mecmuaları ise derleyicisinin zevkine göre seçtiği şiirlerden oluşur. Mecmualar yazıldığı dönemin şiir anlayışını, kültürel zevkini, sosyal ve siyasal yaşantısını yansıttığı için hem edebiyat hem kültür tarihi açısından önemli bir yere sahiptir.

Mecmualar, klasik edebiyatta 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Ayrıca bu mecmualar, derleme yoluyla oluşturulduğu için klasik Türk edebiyatı araştırmalarına kaynak teşkil eder. Bu eserler, tertip edilmiş divanları olan şairlerden yapılan seçmelerin yanı sıra adları bilindiği hâlde eserleri elde olmayan veya adı duyulmayan şairlerin şiirlerini içerir. Aynı zamanda oluşturulmuş bir divanı veya divançesi olmayan şairlerin şiirlerine de rastlanılır. Böylece mecmualar sayesinde bu şairler ve bunların şiirleri gün yüzüne çıkar. Ayrıca mecmualarda, şairlerin, divana girmeyen şiirleri de tespit edilebilir.

Bu çalışma, Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda bulunan Yz A 7131 numaralı 18. yüzyıla ait bir şiir mecmuasının içerisindeki şiirlerin transkripsiyon alfabesi ile yeni yazıya aktarılmasından, mecmuada yer alan şiirlerin yayımlanmış divanlar ve şair tezkireleri ile karşılaştırılarak incelenmesinden ve son olarak bağlam sözlüğünden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında klasik edebiyatta mecmualar ve türleri hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya konu olan şiir mecmualarının edebiyattaki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Tanıtım ve inceleme kısmında yazma eserin fiziki özellikleri, içeriği, nazım şekilleri, imlâ özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca mecmuanın metni oluşturulurken hangi yöntemlerin kullanıldığı belirtilmiş, mecmuada yer alan şairler hakkında bilgi verilmiştir. Sözlük kısmı, şiirlerde yer alan sözcüklerin şiirde hangi anlamda kullanıldığı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Sonuç ve değerlendirmeler kısmında ise inceleme sonucunda elde edilen verilere yer verilmiştir.

Öncelikle tez konusunu belirleyerek bu mecmuayı çalışmaya vesile olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Halit Biltekin’e teşekkürlerimi sunmak isterim. Çalışmamı hazırlarken şefkatli tavrını benden esirgemeyen, beni her konuda destekleyen ve bana yardımcı olan değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sibel Kocaer’e teşekkürlerimi borç bilirim. Aynı zamanda hayatımın her evresinde

olduğu gibi bu bu zorlu tez sürecinde de yanımda olan, benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, bu yolda ilerlememi sağlayan canım aileme; arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Gonca Dokuzboy

Eskişehir, 2018

GİRİŞ

1. Klâsik Türk Edebiyatı'nda Mecmualar

Klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan mecmua, “toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan oluşturulmuş yazma kitap” anlamına gelir. Başlangıçta cönkler gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilahiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin, notların, tarihî belge ve kayıtların derlendiği bir not defteri hâlinde meydana gelmiştir. Bugün ise mecmua denilince düzenli aralıklarla yayımlanan ve hemen hemen aynı konuları içeren bir çeşit yazılar topluluğu yani dergiler akla gelmektedir. Ancak Klâsik Türk edebiyatı araştırmacıları ve el yazması eserler üzerinde çalışanlar için “mecmua” kelimesinin karşılığı oldukça farklıdır. Bu manada mecmua kelimesini “farklı kişilere ait metinlerin/metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü” olarak tanımlamak mümkündür.¹

Mecmualar tek bir konu etrafında meydana getirildiği gibi farklı konular etrafında ve farklı dillerde de meydana getirilebilir. Bu durum, mecmuaları kendi içinde içerik, şekil, mürettibin kimliği gibi ölçütlere göre tasnif çalışmalarını ortaya çıkarmıştır. Buna göre *Agâh Sırrı Levend*, mecmuaları şöyle tasnif etmiştir:

1. Nazire mecmuaları,
2. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
3. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
4. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış; birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.

Günay Kut'un tasnifi ise şu şekildedir:

1. Nazire mecmuaları,

¹ Detaylı bilgi için bk. Günay Kut, “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler*, C 6, Dergâh Yay., İstanbul, 1986, s. 170.; Mustafa Uzun, “Mecmua”, *TDVİA*, C XXVIII, TDV Yay., Ankara, 2003, s. 265.; M. Fatih Köksal, “Şiir Mecmuâlarının Önemi ve ‘Mecmuâların Sistematiği’ (MESTAP)”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmuâ: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s. 411.

2. Seçme şiir mecmuaları (mecnua-i eş'ar, mecnua-i devavin),

3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan mecmualar (mecnua-i edviye, mecnua-i ed'iye, mecnua-i tevârih, mecnua-i muammeyat, mecnua-i münşeat, mecmuatü'r-resâil gibi),

4. Karışık mecmualar (Bu mecmualar; nazım ve nesir şeklinde veya Arapça, Türkçe ve Farsça gibi farklı dillerde yazılmış olabilir.),

5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış veya derleyeni belli mecmualar.²

Şiir açısından önemli olan mecnua türleri, nazire ve şiir mecmualarıdır. Nazire mecmuaları, çoğunlukla bir şairin kaside veya gazeline aynı vezin ve kafiye nazire yazan şairlerin şiirlerini toplayan şiir mecmualarıdır. Şiir mecmuaları ise herhangi bir nazım türü ve şekli aranmadan derlenmiş metinlerden oluşan toplamalardır. Bu eserler, kütüphanelerde *Şiir Mecmuası* başlığı altında kayıtlı olabileceği gibi çoğunlukla *Mecmû'â-i eş'âr* ve *Mecmû'âtü'l-eş'âr* başlıkları altında kaydedilmiştir. Bu mecmualardaki eserler, bir sıra gözetilmeksizin genellikle derleyicinin zevkine göre seçilerek bir araya getirilmiştir. Şairler değişik yüzyıllardan, farklı mezheplerde; şiirler, farklı nazım şekillerinde ve uzunluklarda, aynı zamanda farklı dillerde olabilir.

Şiir mecmualarının bazıları yapraklarının düşmesinden, koparılmasından ya da kesilmesinden ötürü baştan veya sondan eksiktir. Bu tür eksiklikler, kayda değer olmakla beraber mecmualarda bulunan her şiir bağımsız bir metin olduğu için müstakil bir eserdeki eksiklik kadar çok önemli değildir.

Şiir mecmualarının yazı ölçüleri, satır ve sütun sayısı gibi nüsha tertibiyle ilgili hususlarda standart bir yapısı yoktur. Ayrıca şiir mecmuaları, derleyen kişinin zevkine göre oluşturulduğundan istinsah kaydı genellikle yoktur. Bu tür mecmuaların tarihini belirlemekte mecmuada yer alan şairlerin yaşadıkları dönemler, mecmuanın kâğıt, cilt gibi fiziki özellikleri dikkate alınır.

Derlenen şiir mecmualarında yalnızca şiirler bulunmaz. Mecmuanın boş sayfalarında, der-kenârlarında dualar, tılsımlar, ilaç tarifleri, padişahların cülus veya ölüm tarihleri, muammalar, lügazlar gibi bazı kayıtlar yer alabilir. Çalışılan mecmuada

² Detaylı bilgi için bk. Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C III, TTK Yay., Ankara, 1973.; Kut, age., s. 170.; Mehmet Gürbüz, "Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmuâ: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul, 2012, s. 105.

da der-kenârlarda şiirlere, muammalara, lügazlara, tarih düşürmelere, müstezada yer verilmiştir.

Belirli nazım şekilleri ve türlerine (mecnû'a-i gazeliyyât, mecmû'a-i kasâid, mecmû'a-i ebyât, mecmû'a-i metâlî, mecmû'a-i mesari'; mecmû'a-i tevârih, mecmû'a-i elgâz, mecmû'a-i mu'ammeyât, mecmû'a-i nu'ût, mecmû'a-i medâyah), nazire olup olmamalarına göre tertiplenen şiir mecmuaları da vardır.³

Mecmualar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurduğu için oldukça önemli bir yere sahiptir. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen yegâne kaynak olarak işlev üstlenir. İçinde barındırdığı şiir ve şairle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popüleritesini verir. Yazıldığı dönemin edebi zevkini gösterir, sanat anlayışını ve bir devrin ruhî ihtiyaçlarını yansıtır.

Edebiyat tarihinin birinci dereceden kaynakları olan tezkirelere yansımamış birçok şair, şiir, tür ve belgede de mecmualar, edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları durumundadır. Ayrıca bugün kayıp olan bir eserin, bu mecmuaların birinde ortaya çıkma ihtimali vardır. Zamanında şairin herhangi bir sebeple divanına koymadığı ya da daha sonra yazdığı şiir veya yazılar bu mecmualarda yer alabilir. Buna Taşlıcalı Yahya'nın meşhur *Şehzâde Mustafa Mersiyesi* örnek verilebilir. Divanı olmayan bir şairin eserleri de bu mecmualarda yer alabilir.⁴

³ Detaylı bilgi için bk. M. Fatih Köksal, *age.*, s.412-413.

⁴ Detaylı bilgi bk. Kut, *age.*, s. 170.; Ali Nihad Tarlan, "Eski Mecmualar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C I, 1946, s. 122.; Yaşar Aydemir, "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler", *AÜ Türkoloji Dergisi*, C 2, Ankara 2007, s. 123.; Kut, *age.*, s. 170.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MİLLİ KÜTÜPHANE YZ A 7131 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ TANITIMI

Çalışmanın konusu, Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda yer alan Yz A 7131 numaralı *Mecmū'ā-i Eş'ār* adlı eserdir. Mecmuanın başında ve sonunda bir künyesi olmadığından müstensihî bilinmemektedir. Mecmuanın istinsah tarihi ise 1117 (1765) olarak verilmiştir.

Milli Kütüphanedeki kayda göre 76 varaktan oluşan mecmuanın elde 56 varağı bulunmaktadır. Mecmua; 198×130, 106×74 mm ölçülerindedir. Desenli kâğıt türüne sahiptir. Meşin sırtlı, eski ebru ciltlidir. Mecmuanın cetvelleri, kırmızı ve yaldızlı olarak çizilmiş ve başlıkları kaba yaldızla yazılmıştır. Dili Türkçedir. Bunun yanı sıra bir Farsça kıt'a ve beyit, bir Arapça beyit, bir de mülemmâ gazel (ilk mısrası Türkçe, ikinci mısrası Arapça olan gazel) bulunmaktadır. Mecmua, talik ve nesih yazı tipine sahiptir. Mecmuanın müstensihinin yazısı genel olarak okunaklıdır. Ancak mecmuanın bazı sayfalarında mürekkebin dağılması, yazının kötü olması gibi birtakım nedenlerden dolayı mecmuada okunamayan yerler de mevcuttur. Okunamayan yerler “...” ile gösterilmiş veya mecmuadaki hâli ile bırakılmıştır. Okunup da emin olunmayan yerler (?) ile gösterilmiştir. Arapça ve Farsça olan bazı şiirler ise mecmuadaki hâli ile alınmıştır. Ayrıca mecmuanın bazı sayfalarında yazının farklılaştığı görülmüştür. Bu durum, mecmuaya sonradan başka müstensihler tarafından ek yapıldığını göstermektedir.

Mecmua, şairi tespit edilemeyen iki beyit ve der-kenâr olarak yazılmış Edirneli Fâ'iz'in gazeliyle başlamıştır. Yine kime ait olduğu belli olmayan tarih düşürmelerle sona ermiştir. Mecmuanın içerisindeki şairlere bakıldığında genellikle 15 ve 16. yüzyıla ait şairlerin şiirleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 17 ve 18. yüzyıla ait şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir. Bu şairler, alfabetik olarak sıralanmamıştır. Ayrıca aynı şaire ait şiirler, mecmua içerisinde bazen arka arkaya bazen farklı varaklarda verilmiştir. Şiirler arasında türlerine göre bir sınıflama da yapılmamıştır. Mecmuada 39 şairden farklı türlerde 82 şiir bulunmaktadır. Ayrıca kime ait olduğunu tespit edemediğimiz 20 manzume ile beraber mecmuada toplamda 102 şiir vardır.

Mecmua, çoğunlukla kaside ve gazel nazım şekillerinden oluşmaktadır. Bu nazım şekillerinin yanı sıra tahmis, muamma, tarih düşürme, lügaz, türkû, mersiye, kıt'a, müstezad, müfred ve beyitlere yer verilmiştir. Eserde yer alan kasidelerin beyit sayısı on üç ile elli beş arasında, gazellerin beyit sayısı ise dört ile on iki arasında değişmektedir. Kaside ve gazellerin bazıları yayımlanmış eserlerde daha fazla beyit sayısına sahiptir. Bu durum mecmuadaki manzumeler ile yayımlanmış eserlerdeki manzumelerin beyit sayısının birbiriyle paralel olmadığını göstermektedir.

Varaklardaki satır sayısı genellikle on üçtür ama bazı varaklarda bu sayı, on bir ile on dört arasında değişmektedir. Bazı varaklar hariç her varakta iki sütun bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şiirlerin hangi şairlere ait olduğu çoğunlukla şiirlerin başında verilmiştir. Ayrıca mahlas beyitinde şairlerin isimlerinin üst kısmı kırmızı mürekkep ile çizilmiş ve bazı şiirlerde ise şiirin hangi türe ait olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bazı varaklarda der-kenârlar ve bu der-kenârlarda tarih düşürme beyitleri, lügaz, müstezad, muammalar bulunmaktadır.

Eserde aynı şaire ait bazı şiirler “ve lehu eyzan” başlığı altında verilirken bazen farklı şairlere ait şiirler de bu başlık altında art arda yazılmıştır. Mecmuada yer alan bazı şiirler eksiktir, bazı şiirlerin ise sadece bir ya da iki beyiti alınmıştır. Yine birtakım şiirlerin kendi içindeki beyit sıralaması yayımlanmış eserlerden farklıdır. Ayrıca mecmuada yer alan bazı şiirler, yayımlanmış eserlerle karşılaştırıldığında birtakım beyitlerin mecmuaya alınmadığı görülmüştür. Hayâlî ve Necatî Bey'e ait “gül” kasidelerinin ise birleştirilerek tek bir kaside gibi yazıldığı görülmektedir. İki şairin de mahlasının verilmemiş olması, bu durumun mecmuanın sayfalarının eksik olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Ayrıca aynı şaire ait aynı redifli gazellerin bazen bir mısrası bazen bir beyiti alınıp iki farklı gazel birleştirilerek tek bir gazel olarak yazılmıştır. Bazı gazellerin ise ilk mısrasının mecmuada, karşılaştırma yapılan eserlerden farklı olduğu görülmüştür. Bunlar mecmuada tespit edilebilen belli başlı hatalardır. Bu hataların düzeltilebilmesi için yayımlanmış eserler esas alınmış, karşılaştırmalar yapılarak düzeltmelerde bulunulmuştur. Bunlar, dipnotlarda belirtilmiştir.

Mecmuanın imlâ özellikleri ise şöyledir: Mecmuayı incelediğimizde bazı tamlamalarda “izafet i”si پادشاه روزگار (padişâh rûzgâr) örneğinde olduğu gibi genellikle gösterilmemiştir. Bazı tamlamalarda ise “izafet i”si بنای روزگار (binâ-yı

rūzgār) örneğinde olduğu gibi sadece ى harfi ile bazı tamlamalarda كدای روزگار (gedā-yı rūzgār) örneğinde olduğu gibi bu harfe dış eklenerek ي şeklinde yazılmıştır. Bazı sözcüklerde “k” harfi yerine قولاغ (kulağ) örneğinde olduğu gibi غ harfi kullanılmıştır. Bu, nadir bir durumdur. “Yoksa” sözcüğü bazı yerlerde ک harfi ile يوقسه (yoksa) şeklinde bazı yerlerde ه harfi ile يوخسه (yoḥsa) şeklinde yazılmıştır. Kelime sonlarındaki “ñ” harfi, ك harfi ile değil de genellikle بلو ك (bilüñ) sözcüğünde olduğu gibi ك harfi ile yazılmıştır. “Dā’im” sözcüğü bazen دایم (dāyim) şeklinde yazılmıştır. Bazı tamlamalarda “atıf vav”۱ و كلاهي و قباسيمش (kūlāhı vü kabasıymış) örneğinde olduğu gibi yazılırken حسن جمال (ḥüsn ü cemāl) örneğinde olduğu gibi yazılmamıştır. “İle” sözcüğü, edat veya bağlaç olarak kullanıldığı durumlarda كوهرله (gevherle) örneğinde olduğu gibi genellikle “-la/-le” şeklinde bitişik yazılmıştır.

Mecmuanın ön kapağının arka kısmında mecmuayı kütüphaneye bağışlayan kişinin notları yapıştırılmıştır. Yapıştırılan notların sol tarafında, orta kısmın kenarında “Tarihler” başlığı görünse de bu kısım, notlar tarafından kapatıldığı için değerlendirilememiştir. Yapıştırılı notların sağ kısmında ise mecmuaya dikey şekilde yazılmış bir beyit vardır. Ama yazı çok silik olduğundan bu beyit de değerlendirilememiştir. Mecmuanın arka kapağının ön kısmında ise sayfa yönünün tersine yazılmış tarih düşürmelere yer verilmiştir.

Mecmuada yer alan şiirlerin bazılarında vezin kusurları bulunsa da şiirlerde kullanılan vezin kalıpları ve sayıları tabloda ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. (Bk. Tablo 1).

Kullanılan Vezin	Sayısı
Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün	5
Fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün	34
Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün	1
Fe’ ilātün mefā’ ilün fe’ ilün	1
Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilün	8
Mef’ ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ülün	2
Mef’ ülü fā’ ilātün mef’ ülü fā’ ilātün	2
Mef’ ülü fā’ ilātü mefā’ ilü fā’ ilün	10
Mef’ ülü mefā’ ilü mefā’ ilü fe’ ülün	5

Mef' ūlū mefā' īlūn mef' ūlū fe' ūlūn	1
Mefā' īlūn mefā' īlūn fe' ūlūn	3
Mefā' īlūn mefā' īlūn mefā' īlūn mefā' īlūn	15
Mefā' īlūn fe' ilātūn mefā' īlūn fe' ilātūn	1
Müfte' ilūn fā' ilūn müfte' ilūn fā' ilūn	1
Müstef' ilūn müstef' ilūn müstef' ilūn müstef' ilūn	1

Tablo 1: Mecmuada Kullanılan Vezinler ve Kullanılma Sayıları

Mecmuada yer alan şairler ve bu şairlerin hangi nazım şekillerinde kaç eseri olduğu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Ayrıca tabloya şairi tespit edilemeyen eserler de yanında varak numarası verilerek eklenmiştir. Tablo hazırlanırken alfabetik sıralama gözetilmemiş, mecmuadaki sıralama esas alınmıştır. (Bk. Tablo 2).

Şair	Nazım Şekli ve Sayısı
Fā'iz	1 gazel
Uşûlî	4 kaside ("Kaside-i Peydâ", Uşûlî Divanı'nda gazel kısmında yer almaktadır.)
Niyâzî	1 lügaz
Bâkî	2 kaside + 1 beyit
Rızâyî	1 gazel
Ref'î	1 gazel
Hayâlî	2 kaside + 11 gazel + 1beyit + 1 ferd (gazel)
Rahmî	1 kaside + 1 gazel
Necâtî Bey	2 kaside + 10 gazel + 1beyit + 1 müfred
Bahâyî	1 müstezad
Fazlî	1 kaside
Mecdî	1 gazel
İhyâ	1 gazel
Riyâzî	1 gazel
Edirneli Emrullah Emrî	2 beyit
Cemâlî	2 beyit
Fevrî	1 beyit
Hâşimî Emîr Osmân	1 beyit
Şâbirî Çelebi	1 beyit
Ahmed Paşa	2 beyit (Ahmed Paşa Divanı'nda yer alan 347 numaralı gazelin son iki beyitidir.)
Hüdâyî Çelebi	1 beyit
Yetîmî	1 tahmis
Zînetî	2 beyit

Naḥīfī	1 müsemmen, 1 gazel
‘Alī [Emīrek]	1 beyit
Fehīm-i Qadīm	1 beyit
Şevķī-i Konevī	2 beyit
Äun‘ī	1 beyit
Äun‘ī	1 beyit
Mīrī	1 beyit
Meylī	1 beyit
Meylī	1 beyit
‘Alī Peder-i Ḥasan Tayy [‘Alī Çelebi]	1 beyit
Äabri	1 beyit
Äabūhī	1 beyit
Äadrī	1 beyit
‘Alī Çelebi	2 beyit + 3 beyit
Ḥayālī	1 gazel
[Yavuz] Sulṭān Selīm	1 beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	2 beyit (1a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	2 muamma (1b)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	3 muamma (2a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 manzume (16a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 mensur yazı (16b)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 mısra (17b)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 tarih (19a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 Farsça kıt’a + 2 beyit + 1 Farsça beyit
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 tarih (25a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1 türķī + 1 mersiye (26a)
Kime ait olduğu bilinmemektedir.	1beyit (26b)

Tablo 2: Mecmuada Yer Alan Nazım Şekilleri, Sayıları ve Şairleri

1.1.1. Mecmuada Yer Alan Şair Kadrosu

1.1.1.1. Ahmed Paşa:

Nihad Sami Banarlı’nın ifadesine göre “15. yüzyılda Şeyhî’den sonra yetişen ikinci büyük şair”dir. Edirne’de doğmuştur. Bursa’da yetişen Ahmed Paşa kuvvetli bir medrese tahsili görmüştür. Müderrislik ve kadılık yapmıştır. Bu sırada Fatih Sultan Mehmet’in dikkatini çekerek kadıaskerliğe kadar yükselmiştir. Ayrıca Fatih’in yakınlığını kazanıp hocalığını yapmıştır. Vezirlik rütbesine ulaşmıştır. 1497 yılında

vefat etmiştir. Yaşadığı dönemde “sultân-ı şuarâ-yı Rûm” unvanını alan Ahmed Paşa’nın bugün elde bulunan tek eseri, mürettep *Dîvân*’ıdır.⁵

1.1.1.2. Alî [Emîrek]:

16. yüzyıl şairlerindendir. Mecmuada ‘Alî adıyla geçen şair, Beyânî’nin *Tezkiretü’ş-şu’arâ* isimli eserinde “Emîrek” adıyla kayıtlıdır. Asıl adı, Mustafa’dır. Aslen İranlıdır. İstanbul’da doğmuştur. Mahlası “Emîrek”tir. Âşık Çelebi, onun anne tarafından peygamber soyundan geldiğini ifade etmiştir. Tıp ilminde ve musıkide kendini iyi yetiştirmiş ve saray hekimbaşılığı görevinde bulunmuştur. 1552 yılında vefat etmiştir. Türkçe, Arapça, Farsça şiirleri vardır. Kaynaklarda bugün henüz elde olmayan *Türkçe Dîvân*’ı olduğu yazılıdır.⁶

1.1.1.3. Alî Peder-i Hasan Tayy [Alî Çelebi]:

16. yüzyıl şairlerindendir. Aynı zamanda Osmanlı âlimi ve devlet adamıdır. Isparta’da doğmuştur. Babası, Mirî mahlaslı Emrullah Efendi, dedesi Abdülkadir Hamîdî’dir. “Kınalızâde” lakabı ile bilinmektedir. Çeşitli illerde müderrislik ve kadılık yaptıktan sonra Anadolu kazaskeri olmuştur. II. Selim’in hizmetinde iken nikris hastalığının tekrarlaması sonucunda 1572 yılında vefat etmiştir. Kaynaklarda Ali Efendi’nin her konuda bilgi sahibi, özellikle tefsir, fıkıh, felsefe, belâgât gibi konularda önde olduğu belirtilmiştir. Türkçe ve Arapça eserleri mevcuttur. *Ahlâk-ı Alâî* adlı eseriyle tanınmıştır.⁷

1.1.1.4. Bahâyî:

17. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Hasan Çelebi’dir. İstanbul’da doğmuştur. Kaynaklarda Bahâyî’nin iyi bir eğitim alarak medrese tahsilini tamamladığı, astronomi ve astroloji hakkında maharet sahibi olduğu söylenmektedir. Müneccimbaşı Hüseyin Efendi yerine müneccimbaşılık görevine yükseltilmiştir. Ayrıca Anadolu ve

⁵ Detaylı bilgi için bk. Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C I, MEB Yay., İstanbul, 2004, s. 468.; Ali Nihad Tarlan, *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yay., Ankara, 1992a, s.11.; Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul, 2012, s.218.

⁶ Detaylı bilgi için bk. Beyânî, *Tezkireü’ş-şu’arâ*, (haz. Aysun Sungurhan), Ankara, 2017, s.31., (Çevirimiçi) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0>, 20 Nisan 2018.; M. Fatih Köksal, “Mîrek”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatisimlersozluqu.com/index.php?sayfa=detay&detay=437>, 6 Eylül 2016.

⁷ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkireü’ş-şu’arâ*, (haz. Aysun Sungurhan), Ankara 2009, s.102-107., (Çevirimiçi) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>, 25 Ocak 2016.; Hasan Aksoy, “Kınalızâde Ali Efendi”, *TDVİA*, C XXV, TDV Yay., Ankara, 2002, s. 416-417.

Rumeli kazaskerliği görevlerinin her ikisini de yürütmüş iki münecim başından birisidir. Şiirlerinde “Bahâyî” mahlasını kullanmıştır. Mahlasını kullanmadığı manzumeleri de vardır. Yaradılışı hicve ve mizaha meyilli olduğundan ve manzumelerinde küfür derecesinde ifadelerle yer verdiğinden “Küfrî-i Bahâyî” olarak tanınmıştır. Bazı kaynaklarda “Küfrî” lakabının “Fikrî”den dönüştüğü bildirilmiştir. 1660 yılında vefat etmiştir. *Divân-ı Hezeliyyât* ve bazı nüshalarında ismi *Ahkâm-ı Külliye* şeklinde kayıtlı olan *Takvîmü'l-Kavîm* adlı iki eseri vardır.⁸

1.1.1.5. Bâkî:

Nihad Sami Banarlı'nın ifadesine göre “16. yüzyıl Osmanlı sahası Türk edebiyatının en kudretli şairi”dir. Asıl adı, Mahmud Abdülbâkî'dir. İstanbul'da doğmuştur. Fakir bir ailenin çocuğu olan Bâkî, gençliğinde saraç çıraklığı yapmıştır. Devrinin tanınmış âlimlerinden ders almıştır. Kanunî'ye sunduğu kaside ile padişahın lütuf ve takdirini kazanmıştır. Kadılık ve müderrislik görevlerinde bulunmuştur. Kanunî'nin ölümü üzerine onun yüce şahsiyetini dile getiren ünlü *Kanuni Mersiyesi*'ni yazmıştır. Hayatı boyunca kavuşmak istediği şeyhülislamlık makamına erişmeden 1600 yılında vefat etmiştir. Kendine verilen “sultânü's-şu'arâ” unvanını yüzyıllar boyu kurumuş, şöhreti Anadolu ve Rumeli'yi aşmıştır. Manzum ve mensur eserleri vardır. Ona asıl şöhretini kazandıran eseri ise *Dîvân*'ıdır.⁹

1.1.1.6. Cemâlî:

15. yüzyılda yaşamıştır. Fatih devri şairlerindendir. Asıl adı, Bâyezîd'dir. Karaman'da doğmuştur. 15. yüzyılın önde gelen şairlerinden olan Şeyhî'nin yeğenidir. Şeyhî'nin vefat ettiği için yarım kalan eseri Hüsrev ü Şîrîn'e zeyl yazarak bu eseri tamamlamıştır. İkinci Sultan Bâyezîd döneminde vefat etmiştir. Şiirlerinden iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca şiirlerinde ilginç sanatlara, harf ve sözcük oyunlarına yer vermesi ilgi çekicidir. Şeyhî'nin yanında yetiştiği için onun etkisinde kalmasına rağmen kendine has bir üslûp oluşturmuştur. *Türkçe Dîvân*'ı vardır.¹⁰

⁸ Detaylı bilgi için bk. Ramazan Ekinci, “Bahâyî, Küfrî, Hasan Çelebi”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=501>, 20 Haziran 2018.; Ramazan Ekinci, “Türk Hiciv Edebiyatının Sıradışı Bir Şairi: Küfrî-i Bahâyî ve Eserlerinden Örnekler”, *Türkiyat Mecmuası*, C 24/ Güz, 2014, s. 37.

⁹ Detaylı bilgi için bk. Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C I, MEB Yay., İstanbul, 2004, s. 470.; Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *age.*, s.322.; Mehmet Çavuşoğlu, “Bâkî”, *TDVİA*, C IV, TDV Yay., Ankara, 1991, s. 537-540.

¹⁰ Detaylı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *age.*, s. 231.; Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 2003, s. 122.

1.1.1.7. Edirneli Emrullah Emrî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Emrullah'tır. Edirnelidir. Devrinin kaynaklarında şiiri beğenilen, tarih düşürmede ve muammada üstad kabul edilen bir şair olarak geçmektedir. Yıldırım Bayezid Medresesinin tevliyet hizmetinde bulunmuştur. 1575 yılında Edirne'de vefat etmiştir. Döneminin şairleri arasında “Hallâk-ı maânî” adıyla şöhret kazanmıştır. Tezkirelerde de “emirü’ş-şuarâ”, “emlahu’ş-şuarâ” olarak adlandırılmış, şiirlerine geniş yer verilmiş ve tezkire yazarları onun şiirinden övgü bahsetmişlerdir. Ayrıca Emrî'nin istiğna bir şair olduğu söylenmektedir. Bugün elde bulunan eserleri, *Dîvân*'ı ve *muammaları*dır.¹¹

1.1.1.8. Fâ'iz:

18. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Mustafa'dır. Edirne'de doğmuştur. “Börekçizâde” ve “Müderriş Mustafa Efendi” lakapları ile tanınmıştır. Şiirlerinde çoğunlukla “Fâ'iz” mahlasını kullanmıştır. Kaynakların verdiği bilgiye göre iyi bir eğitim almıştır. Çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. II. Bayezid Medresesinde yine müderrislik görevindeyken 1717 yılında vefat etmiştir. Bugün elde olan eseri, *Dîvân*'ıdır.¹²

1.1.1.9. Kara Fazlî:

16. yüzyılın mesnevîcileri arasındadır. Divan şiirinde özellikle rubaî tarzında çokça eser vermiştir. Asıl adı, Mehmet'tir. İstanbul'da doğmuştur. “Fazlî” mahlasını kullanan şair, esmer olduğu için “Kara Fazlî” ismiyle anılmıştır. Zâtî'nin öğrencisidir. Kanunî'ye sunduğu kaside, hayatının dönüm noktası olmuş, bundan sonra divan kâtipliği yapmıştır. Şehzade Mustafa için yazdığı mersiyesi vardır. 1563 yılında vefat etmiştir. Döneminde Türkçeyi iyi kullanmış, konuşma diline dayanan deyimlerle süslü anlatımı içinde Arapça ve Farsça tamlamalar doğal bir şekilde yer almıştır. *Gül ü Bülbül* mesnevîsi ile tanınmıştır. *Dîvân*'ı olduğu söylene de günümüze kadar bulunamamıştır.¹³

¹¹ Detaylı bilgi için bk. Nihad Sami Banarlı, *age.*, 578.; Mehmet A. Yekta Saraç, Emrî Divanı, (Çevirimiçi), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10606.giris-emridivani.pdf?0>, 2 Mayıs 2018.

¹² Detaylı bilgi için bk. Tarık Demir, “Edirneli Fâiz Divanı İnceleme-Metin-Dizin”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 9.; İsmail Hakkı Aksoyak, “Fâiz, Mustafâ, Böreçi-zâde”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2112>, 6 Eylül 2016.

¹³ Detaylı bilgi için bk. Nihad Sami Banarlı, *age.*, 597.; Hasan Aksoy, “Kara Fazlî”, *TDVİA*, C XXIV, TDV Yay., Ankara, 2001, s. 360-361.; Mine Mengi, *age.*, s. 171.

1.1.1.10. Fehîm-i Kadîm:

17. yüzyıl Osmanlı sahası Türk edebiyatının gazel ustaları arasındadır. Asıl adı, Mustafa Fehîm'dir. Arap asıllıdır. “Uncu-zâde” lakabıyla bilinmektedir. Kendisinden bir yüzyıl sonra yaşamış olan Fehîm ile karıştırılmaması için “Fehîm-i Kadîm” olarak da anılmıştır. Arapçanın yanında Farsçayı da iyi derecede bilmektedir. Hayatı talihsizlikler içinde geçmiştir. Bir süre kâtiplik yapmıştır. 1647 yılında vefat etmiştir. Onun bir şair olarak en büyük özelliği, kendine özgü bir üslûp oluşturmastır. Ayrıca Sebk-i Hindî'nin edebiyatımızdaki ilk büyük temsilcilerindendir. Fazla hacimli olmayan *Dîvân*'ı vardır.¹⁴

1.1.1.11. Fevrî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Nâsir ve hattat olan Fevrî, Draç'ta doğmuştur. Hristiyan bir aileden gelmektedir. Bir gün rüyasında Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'yi görmüş, onun etkisiyle Müslüman olmuş ve “Ahmed” adını almıştır. Çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 1571 yılında vefat etmiştir. Türkçe, Arapça, Farsça şiirleri olan Fevrî'nin mürettep bir *Dîvân*'ı vardır.¹⁵

1.1.1.12. Hâşimî Emîr Osmân Efendi:

16. yüzyıl tekke şairlerindendir. Asıl adı, Osman'dır. Sivas'ta doğmuştur. Hz. Ali soyundan geldiği için “seyyîd”, “emîr” lakaplarıyla anılmıştır. Şiirlerinde “Hâşimî” mahlasını kullanmıştır. Tasavvufa yönelmiştir. Tekkelerde şeyhlik yapmıştır. Kendi adını taşıyan tekkesi de bulunmaktadır. 1595 yılında vefat etmiştir. *Dîvânçe*'si vardır.¹⁶

1.1.1.13. Hayâlî:

16. yüzyıl Osmanlı sahası Türk edebiyatının önde gelen şairlerindendir. Asıl adı, Mehmed'tir. Vardar Yenicesi'nde doğmuştur. “Bekâr Memi” lakabıyla tanınmıştır. Henüz on dört yaşındayken ustaca şiirler yazmaya başlamıştır. 16. yüzyılın en yetenekli şairleri olarak belirtilen Fuzûlî ve Bâkî ile anılmaktadır. Zâtî ile çağdaştır. Tezkire yazarları kendisini “sultânü's-şu'arâ”, “melikü's-şu'arâ”, “Rûmili

¹⁴ Detaylı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *age.*, s. 441.; Mine Mengi, *age.*, s. 190.

¹⁵ Detaylı bilgi için bk. Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *age.*, s. 335.; Mehmet Kalpaklı, “Fevrî”, *TDVİA*, C XII, TDV Yay., Ankara, 1992, s. 505-506.

¹⁶ Detaylı bilgi için bk. Turgay Kabak, “Hâşimî, Osman”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1214>, 18 Mayıs 2018.

şâ'irlerine serdâr”, “Hayâlî-i meşhur” olarak tanımlarlar. Hayâlî'nin tek eseri; kaside, gazel, musammat ve mukatta'lardan oluşan *Dîvân*'ıdır.¹⁷

1.1.1.14. Hüdâyî Çelebi:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Mustafa Hüdâyî'dir. İstanbul'da doğmuştur. Aziz Mahmud Hüdayî'den ayırmak amacıyla “Hüdâyî-i Kadîm” lakabıyla anılmıştır. Döneminde “Müezzîn Hüdâyî, Muslî Çelebi, Muslî Şâh, Salâ Muslîsî” gibi lakaplarla da tanınmıştır. Farsçayı iyi bildiği, musiki konusunda bilgi ve şöhret sahibi olduğu söylenmektedir. Gazel söylemekte ustadır. Sesi güzel olduğu için Haseki Hürrem Sultan Camisi'nde müezzîn olarak görev yapmıştır. 1584 yılında vefat etmiştir. Bilinen tek eseri, *Dîvân*'ıdır.¹⁸

1.1.1.15. Mecdî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Mehmed'tir. Edirne'de doğmuştur. İlmiye ailesine mensup olduğu için “Çelebi” lakabıyla anılmıştır. Medrese tahsili görmüştür. Müderrislik ve kadılık yapmıştır. 1591 yılında vefat etmiştir. Telif ve tercüme birkaç eseri bulunan Mecdî'nin genellikle gazellerden oluşan bir *Dîvânçe*'si vardır.¹⁹

1.1.1.16. Meylî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Bayram-zâde Zekerîyya Efendi'dir. Ankara'da doğmuştur. “Meylî” mahlasını kullanmıştır. Osmanlı Devleti'nin yirmi birinci şeyhülislamıdır. Çeşitli yerlerde müderrislik, kadılık yapmıştır. Kazaskerliğe kadar yükselmiştir. 1593 yılında vefat etmiştir. Meylî'nin telif ve haşîye birçok eseri vardır. *Devhatü'l-Meşâyih*'te *Dîvân*'ı olduğu belirtilmişse de bu divanın ona ait olmadığı anlaşılmıştır.²⁰

1.1.1.17. Meylî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Mustafa'dır. Nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. “Lütfî Bey-zâde” adıyla tanınmıştır. Müderrislik ve kadılık

¹⁷ Detaylı bilgi için bk. Şentürk, Ahmet Atilla ve Kartal, Ahmet, *age.*, s. 321.; Mine Mengi, *age.*, s. 156.; Cemal Kurnaz, “Hayâlî Bey”, *TDVİA*, C X.VII, TDV Yay., Ankara, 1998, s. 5-7.

¹⁸ Detaylı bilgi için bk. Hakan Yekbaş, “Hüdâyî-i Kadîm”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=145> , 6 Eylül 2016.; Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ* (haz. Süleyman Solmaz), Denizli, 2009, s.306.

¹⁹ Detaylı bilgi için bk. Abdülkadir Özcan, “Mecdî”, *TDVİA*, C XXVIII, TDV Yay., Ankara, 2003, s. 228-229.

²⁰ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 331.; İbrahim Halil Tuğluk, “Meylî”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1128>, 6 Eylül 2016.

görevlerinde bulunmuştur. 1587 yılında vefat etmiştir. Bilinen iki eseri olup bu eserlerin günümüze ulaşan nüshası yoktur. Az sayıda şiiri vardır.²¹

1.1.1.18. Mirî:

15. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Emrullah'tır. Ispartalıdır. Şiirlerinde “Mirî” mahlasını kullanmıştır. Kadılık görevinde bulunmuştur. 1559-60 yılında vefat etmiştir. Ayrıca Necâtî Bey ile çağdaş olup gazellerini genellikle Necâtî Bey'e nazire olarak yazmıştır. *Dîvân*'ı olduğu söylenmektedir.²²

1.1.1.19. Necâtî Bey:

15. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu sahasında yetişmiş önemli şairlerindendir. Nihad Sami Banarlı'nın ifadesine göre “Şeyhî ve Ahmed Paşa'dan sonra döneminin üçüncü büyük şairi”dir. Asıl adı, Îsâ olup bazı kaynaklarda adının Nuh olduğu söylenmektedir. Bir rivayete göre şair, çocukken Edirneli yaşlı bir hanımın kölesi ve evlatlığı olmuştur. Sonrasında Sâilî adında bir şairin dikkatini çekerek bu şair tarafından yetiştirilmiştir. Hattatlık ve divan kâtipliği yapmış, nişancı rütbesine yükselmiştir. 1509 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. *Döne döne* redifli gazeli ile tanınmıştır. Elde bulunan yegâne eseri, *Dîvân*'ıdır.²³

1.1.1.20. Rahmî (Bursalı Rahmî):

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Pîr Muhammed'tir. Bursa'da doğmuştur. Kanunî'nin gazellerine tahmisler yazmıştır. Hayatının sonlarına doğru müderrisliğe tayin edilmiştir. 1567-68 yılında vefat etmiştir. Ayrıca Rahmî'nin tezkirelerde genç yaşta şiir yeteneği ile tanındığı ve nakış sanatındaki yeteneği ile de övüldüğü söylenmiştir. *Dîvân*'ı vardır.²⁴

²¹ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 334.; Yunus Kaplan, “Meylî”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1617>, 6 Eylül 2016.

²² Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 323.; Mehmet Pektaş, “Mirî”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=404>, 6 Eylül 2016.

²³ Detaylı bilgi için bk. Nihad Sami Banarlı, *age.*, s. 470.; Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *age.*, s. 220.; Mine Mengi, *age.*, s. 116.

²⁴ Detaylı bilgi için bk. Fatih Tıgılı, “Rahmî”, *TDVİA*, C XXXIV, TDV Yay., Ankara, 2007, s. 421-422.; Mustafa Erdoğan, *Bursalı Rahmî ve Divanı*, Ankara, 2017, s.4., (Çevirimiçi), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0>, 23 Nisan 2018.

1.1.1.21. Sabrî (Ahmed Sabrî Efendi):

17. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Ahmed'tir. Galatalıdır. Hattattır. Aynı zamanda Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliği yapmıştır. 1652-53 yılında vefat etmiştir.²⁵

1.1.1.22. Sâbirî Çelebi:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı bazı kaynaklara göre Mustafa, bazı kaynaklara göre ise Ali'dir. İstanbul'da doğmuştur. Kadılık görevinde bulunmuştur. 1591-92 yılında vefat etmiştir. Fâ'izî, Sâbirî'nin Dîvân sahibi olduğunu söylese de bu divan, bugün elde değildir. Kaynaklar, onun Anadolu'da Zâtî ve Emrî'den sonra geldiğini ifade etmektedir.²⁶

1.1.1.23. Sabûhî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Abdullah'tır. Karamanlıdır. "Abdî-i Zarîf" adıyla tanınmıştır. Kanunî dönemi şairlerindendir. "Hicrî" mahlasıyla şiirler yazan Kara Çelebi'nin akrabasıdır. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. Vefat tarihi bilinmemektedir. Kanunî adına düzenlenmiş bir *Dîvân*'ı vardır.²⁷

1.1.1.24. Sadrî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Sadrî Pîrî Çelebi'dir. "Toklu-zâde" lakabıyla tanınmıştır. Vezirlere hizmet etmiştir. Remil konusunda maharet sahibidir. Ay ve yıldızların hareketlerinden bazı tahminlerde bulunmuş ve genellikle bu tahminlerinde haklı çıkmıştır. 1556 yılında vefat etmiştir. Şiirleri ise sade ve akıcıdır.²⁸

1.1.1.25. Sun'î:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Mahmud'tur. Geliboluludur. Halk arasında "Epsem Pire" lakabıyla tanınmıştır. Kâtiplik yaparak geçimini sağlamıştır. 1533-34 yılında vefat etmiştir. Birçok tezkirede abartılı cümlelerle övülmüştür. Âşık Çelebi,

²⁵ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 460.; İsmail Hakkı Aksoyak, "Sabrî", (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1944>, 6 Eylül 2016.

²⁶ Detaylı bilgi için bk. Ahdî, *age.*, s.198.; Yunus Kaplan, "Sâbirî", (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1459>, 6 Eylül 2016.

²⁷ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 461.; Mehmet Fatih Köksal, "Sabûhî", (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4854>, 6 Eylül 2016.

²⁸ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 462.; Filiz Kılıç, "Sadrî", (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5067>, 6 Eylül 2016.

Sun'î'nin, Hayâlî ve Figânî'den geri kalır bir şair olmadığını ifade etmiştir. *Dîvân*'ı vardır.²⁹

1.1.1.26. Sun'î:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Sun'ullah'tır. Ereğli'de doğmuştur. “Sun'î” mahlasını kullanmıştır. Galata Mevlevihanesine girmiş, kısa sürede yükselmiştir. “Derviş Sun'ullah” olarak tanınmıştır. 1592 yılında vefat etmiştir. *Dîvân*'ı vardır.³⁰

1.1.1.27. Usûlî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Asıl adı, Abdullah'tır. Vardar Yenicesi'nde doğmuştur. Tasavvufa yönelmiş, İbrahim Gülşenî'ye intisap etmiştir. Ömrünü genellikle Gülşenîliği Rumeli'ye yaymakla geçirmiştir. 1538-39 yılında vefat etmiştir. Usûlî, Nesîmî-Fuzûlî çizgisinde yer alan şairler içinde önemli bir halkayı oluşturmuştur. Divan edebiyatının estetik zevkine bağlı, mutasavvıf şairlerden biridir. *Dîvân*'ı vardır.³¹

1.1.1.28. [Yavuz] Sultan Selîm:

15. yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin sekizinci padişahıdır. Amasya'da doğmuştur. Sert mizacı, cesareti ve ataklığı sebebiyle “Yavuz” lakabıyla anılmıştır. 1520 yılında vefat etmiştir. Kaynaklarda Yavuz Sultan Selim'in sanata, ilime ve ilim ehline saygı duyduğu, sefere çıkarken yanına sandıklar dolusu kitap aldığı, etrafında edebî bir muhit oluşturduğu belirtilmiştir. Tek eseri, *Farsça Dîvân*'ıdır.³²

1.1.1.29. Zînetî:

16. yüzyıl şairlerindendir. Serezli'dir. Danışmentlik görevinde bulunmuştur. 1556 yılında otuz yaşlarında vefat etmiştir. Kaynaklarda yaşasaydı büyük bir şair olacağı, döneminin önemli şairlerine kasideler yazdığı belirtilmiştir.³³

²⁹ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 6.; Mehmet Fatih Köksal, “Sun'î”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=390>, 6 Eylül 2016.

³⁰ Detaylı bilgi için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *age.*, s. 11.; Abdülkadir Erkal, “Sun'î”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3248>, 6 Eylül 2016.

³¹ Detaylı bilgi için bk. Bayram Ali Kaya, “Usûlî”, *TDVİA*, C XXXXII, TDV Yay., Ankara, 2012, s. 213-214.; Mustafa İsen, *Usûlî Divanı*, Akçağ Yay., Ankara, 1990, s.11-15.

³² Detaylı bilgi için bk. Ahmet Tanyıldız, “Selîmî”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3482>, 6 Eylül 2016.

³³ Detaylı bilgi için bk. İsmail Hakkı Aksoyak, “Zînetî”, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5107>, 6 Eylül 2016.

1.1.1.30. Kim Olduğu Tespit Edilemeyen Şairler:

Mecmuada yer alan şairlerden bir kısmının mahlasıyla aynı mahlasa sahip birden fazla şair bulunmaktadır. Bu şairlerin şiirlerini karşılaştırabileceğimiz eserlerinin elde olmamasından dolayı, bazı şiirlerin aynı mahlasa sahip hangi şaire ait olduğu tespit edilememiştir. Bu şairler şunlardır: İhyâ, Nahîfî, Niyâzî, Refî, Rızâyî, Riyâzî, Şevkî-i Konevî, Yetîmî.

Yukarıda, mecmuada yer alan şair kadrosu hakkında bilgi verilmiştir. Aşağıda ise şairin ismi, şiirinin ilk mısrası, şiirin bulunduğu varak numarası, nazım şekli, son olarak da karşılaştırma yapılan eserler ve şiirlerin bu eserlerde tespit edilip edilemediği, tespit edilmişse şiirin, eserde hangi sayfada yer aldığı detaylı bir şekilde verilmiştir. (Bk. Tablo 3).

Şair	Mısra	Var. No.	Nazım Şekli	İncelenen Eser ve Sayfa No.
Ahmed Paşa	Dest-i dil lutfuñ etegin şöyle muhkem tutdı kim	21a	Beyit (gazel)	Ahmed Paşa D. (s.286)
‘Alî [Emîrek]	Çehre-i zerdüm benüm hâk-i reh-i dil-dârda	26b	Beyit	Beyânî T. (s.25)
‘Alî Peder-i Hasan Tayy [‘Âlî Çelebi]	Ķabâ-yı lâle-günüñ üzre zerrin-ħançerün cânâ	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.103)
	Olalı hieründe ‘âlem hâne-i mâtem baña	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.102)
	ŞevĶ-i rûyı itmiş idi âteşi miskin baña	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.104)
	Rûy-ı yâr üzre görinen ĥatt-ı müşĝin şanmañuz	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.106)
	Yâr ile düşmen muşâhib ben esîr-i derd-i ĝam	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.107)
Bahâyî	Güş eyler isen pendimi bir tâze civân sık	23 b	Müstezad	Dîvân-ı Hezeliyyât
Bâķî	Zer (ü) gevhlerle kı lup zîv(er-i) efser ĥâtem	8b	Kaside	Bâķî D. (s.44)
	O kim debîr-i ezel çekdi kîlk-i ĳudretle	14a	Kaside	Bâķî D. (s.50)
	Dil gelmeden bu ‘âleme bir miĝfer-i pûlâd idi	21a	Beyit (gazel)	Bâķî D. (s.159)
Cemâli	Bu medrese-i dehrî ĳutup aħmaĶ ü echel	21a	Beyit	-
	Laĝvdur dâ’im işi devri cûymâne döner tîz	21a	Beyit	-
Edirneli Emrullah Emrî	Cefâya yüz ĳutup niçün sen ey mihr-i cihân-ârâ	20b	Beyit (gazel)	E.Emrullah Emrî D. (s. 24)
	Ĥatuñla ĝabĝabuñ bir sîb-i miskîdür ki ĥâl anda	20b	Beyit (gazel)	E.Emrullah Emrî D. (s. 25)
Fâ’îz	ReşĶ-âver-i mihr oldu ser ü sînede dâĝuñ	1a	Gazel	Edirneli Fâiz D. (s. 160)
Fazlî	Belâ vü miĥnet ü derd ü ĝamuñdan oldu ey dil-ber	15a	Kaside	Kutlar, “Klasik Türk Edebiyatında Çâr-Ender-Çâr ve Kara Fazlî’nin Kasidesi” (Türkbilig, 2009, sy.17, s.104)
Fehîm-i Ķadîm	Bir emîrî-sîret-i gül-günü sevdim gül gibi	26b	Beyit	-
Fevrî	Şanma felekde ey meh ay güneş ĳutuldı	21a	Beyit	-
H. Emîr Oşmân	‘Âķil iseñ rızĶ içün gerdün-dî duna egme ser	21 a	Beyit	-
Ĥayâlî	Sensiz ey rûĥ-ı revân şûret-i bî-cânem ben	11a	Gazel	Ĥayâlî D. (s.241)
	Belâ bezminde sînem benüm meyhânedür dirler	11a	Gazel	Ĥayâlî D. (s.129)
	GerĶi ĝöñlüm kendiyi Câm-ı Sikender gösterür	11a-11b	Gazel	Ĥayâlî D. (s.112)
	Nedür cân kim anı sen nâzenîn cânâne virmezler	11b	Gazel	Ĥayâlî D. (s.125)
	Dili âşûfte kılan sünbül ü gül-pûşuñdur	11b	Gazel	Ĥayâlî D. (s.122)

Ḥayālī	Bağda olup şükûfe ḥaylına ser-dâr gül	12b	Kaside	Hayālī D. (s.44)
	Ṭursa niyām içinde kaçan kim yegâne tîğ	16b	Kaside	Hayālī D. (s.33)
	Oğduqça şî‘ rūnî cānān lebiyle her nefes	18a	Beyit (gazel)	Hayālī D. (s.129)
	İşiginde deme ol seng-dilün taş yatur	18a	Gazel	Hayālī D. (s.130)
	Misk ile kâfurdan levḥ üzre ebrûlar mıdur	18a	Gazel	Hayālī D. (s.142)
	Yağalı gül-zârda ‘işret çerâğın lâleler	22a	Gazel	Hayālī D. (s.123)
	‘Âşıkam dīvāne bend itsün beni zencîrler	22a	Gazel	Hayālī D. (s.126)
	Efgan-ı ‘andelîbi kaçan bâğa şaldılar	22a	Ferd (gazel)	Hayālī D. (s.127)
	Gör yaşımı ğamuñla (geçen) mâcerâ budur	22b	Gazel	Hayālī D. (s.150)
	Gördiler dil-dâr(ı) ağzında zebânın gezdürür	22b	Gazel	Hayālī D. (s.109)
Ḥayālī	Dolaşma bu yollara sağ ol arslanum hemân	26b	Gazel	-
Hüdâyî Çelebi	Şehlâ gözün gözetmeyeli oldu dil ḥarâb	21a	Beyit	Gülşen-i Şu‘arâ (s.306)
İhyâ	Ḳadem başup gele çün kabr-i Kaysa nâka-i Leylâ	20a	Gazel	-
Mecdî	Seher bezm-i cemende jâle ile gönçe-i ḥamrâ	20a	Gazel	-
Meylî	Leblerin ağıyar ağzından o yâr ayırmadı	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.331)
Meylî	Ġamından âh idüp Nuhuñ şu deñlü ağılaram kani	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.334)
Mîrî	A ’zâmun okutsun kemügin seng-i melâmet	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.323)
Naḥîfî	Âteş-i ‘ışka yanan pervāneyem	25a	Müsemmen	-
	Her yirde gönül ahd ile peymân ele girmez	25b	Gazel	-
Necâtî Bey	Âh-ı ‘âşıkdur seni ḥüsnünden âgâh eyleyen	13a	Kaside	Necâtî D. (s.82)
	Var iken cānâne gönülüm cāna olmaz âşinâ	18b	Gazel	Necâtî D. (s.157)
	Sînem üzre zaḥm-ı ğamzeñ rāḥat-ı cāndur baña	18b	Gazel	Necâtî D. (s.154)
	Yâr ola şandum gönül virem saña	18b-19a	Gazel	Necâtî D. (s.158)
	‘Âşık olduğum tıyaldan yüzüme bakmaz ḥabîb	19a	Gazel	Necâtî D. (s.160)
	Gönçe cāmından olupdur ‘andelîb-i zâr mest	19a-19b	Gazel	Necâtî D. (s.165)
	Gül yüzünde zülfün örter ḥaṭṭ-ı reyḥânı dürüst	19b	Gazel	Necâtî D. (s.166)
	Ḳazî vü müftî müderris cümle dil-ber ḥastesi	21a	Beyit	Necâtî D. (bulunamadı)
	Her biri bir gevher olsa eşk-i bî-pâyānumuñ	21a	Müfred	Necâtî D. (s.258)

Necâî Bey	Oldı burka' zülf-i müşgîn el-ğiyâs	23a	Gazel	Necâî D. (s.167)
	Dil-berâ sevmek seni neyçün ola 'uşşâka suç	23a	Gazel	Necâî D. (s.167)
	Şol qara hâlûn zenahdânuında ey hurşîd-had	23b	Gazel	Necâî D. (s.171)
	Gülmek saña yaraşur eyâ şâh-ı Cem-nihâd	23b	Gazel	Necâî D. (s.172)
	Teşbih olalı haţî-ı ruĥ-ı yâre benefşe	24a	Kaside	Necâî D. (s.105)
Niyâzî	Ol ne şeydür kim anuñ üç harfî var	1b	Lügaz	-
Rahmî	Hâkân-ı cihân Hâzret-i Sultân Süleymân	12a	Kaside	Bursalı Rahmî D. (s.237)
	'Îzâruında zülf-i 'anber-âlûd	20b	Gazel	Bursalı Rahmî D. (s.316)
Ref'î	Lâle vü gönçei an ki baña sen ey gül-i ter	10b	Gazel	-
Rızâyî	Gün yüzün ey meh ne yüzden görebilsin eşk-i ter	10b	Gazel	-
Riyâzî	Şadâ-yı seyl-i hûndan olmasun zârum diyü ifşâ	20a-20b	Gazel	-
Şabri	Çehremi hicrûn ğamı zerd itmeyince baĥmaduñ	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.460)
Şâbirî Çelebi	Çekmeden bâr-ı ğamuñ kâkül-i 'anber-bûnuñ	21a	Beyit	Gülşen-i Şu'arâ (s.198)
Şabûhî	Ruĥuında haţtuñ görsem füzün olur derdüm	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.461)
Şadri	Şunma rakîbe ğabğabuñ ey Mesîĥ-dem	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.462)
Şun'î	Şalar zindân-ı hieci kulların ol Yûsuf-ı Şânî	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.6)
Şun'î	Haţı gelse cefâsın yâd kılna bir dil-ârânuñ	26b	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.11)
Şevki-i Konevî	İy zihî mecmu' a-i nev-tarz-ı hûb dil-güşâ	26b	Beyit	-
Uşulî	Ey gönül olmaĥ dilerseñ pâdişâh-ı rûzgâr	1b	Kaside	Uşulî D. (s.59)
	Şubĥ-dem maşrıĥ diyârından çeküb leşker güneş	3b	Kaside	Uşulî D. (s.63)
	Ĥamdüli'llâh kim irişdi geldi eyyâm-ı bahâr	5a	Kaside	Uşulî D. (s.66)
	Yâ mücessem rûĥdur yâ peyker-i cân ol beden	7a	Kaside	Uşulî D. (s.70)
	Vücûd-ı Muţlâķuñ baĥrine mevci kim ider peydâ	8a	Kaside (gazel)	Uşulî D. (s.97)
Y. Sultân Selîm	Lebleri üstinde gördüm hâlîni kıldum 'aceb	19a	Beyit	-
Yetimî	Ĥüsnûñ ziyâsı 'âleme ey dil-rübâ yeter	21b	Tahmis	-
Zînetî	Siyeh futa ķuşanup girse ĥammâma ol meh-peyker	24a	Beyit	K. Hasan Çelebi (s.357)

Tablo 3: Mecmuadaki Şairler, Şiirlerinin İlk Mısrası, Şiirlerin Bulunduĥu Varak Numarası ve Karşılaştıma Yapılan Eserler

1.2. METNİ OLUŞTURURKEN İZLENİLEN YÖNTEM

Çalışmanın konusu olan Yz A 7131 numaralı mecmuanın metni oluşturulurken şu yöntemler izlenmiştir:

İlk olarak mecmuada yer alan şiirler, transkripsiyon alfabesi ile Latin harflerine aktarılmıştır. Sonrasında mecmuada yer alan şairler belirlenerek bu şairlerin tablosu yapılmıştır. Yayımlanmış divanları olan, yayımlanmış divanı olmayan ama üzerine çalışma yapılmış şairler tespit edilmiştir. Hazırlanan tabloya incelemede kolaylık sağlaması için şairlerin şiirlerinin ilk mısraları, varak numaraları, nazım şekilleri, incelenen eserler ve bu eserlerin sayfa numaraları eklenmiştir. Daha sonra mecmuadaki şiirler ile yayımlanmış eserlerdeki şiirler mukayese edilerek bu eserler arasındaki farklılıklar, yanlışlıklar, eksiklikler tespit edilmiştir. Bunlar dipnotta belirtilmiştir. Mecmuanın sayfalarına kolay ulaşılması açısından sayfalara varak numarası verilmiştir ve bu numaralar çalışmaya eklenmiştir. Her şiir de anlam kolaylığını sağlamak amacıyla kendi içinde numaralandırılmıştır.

Mecmuada yer alan şiirleri, yayımlanmış eserlerle karşılaştırma kısmına geçmeden önce karşılaştırmada kullanılacak eserler belirlenmiştir. Karşılaştırma yapılırken yayımlanmış divanlar, makaleler, şair tezkireleri gibi bilimsel kaynaklardan yararlanılmıştır. Yine karşılaştırma yapılırken şiirlerdeki anlam ve vezin göz önünde bulundurulmuş; bir sözcük yayımlanmış eserde farklı, mecmuada farklı ise anlam ve vezne hangi sözcük uygunluk gösteriyorsa o sözcük esas alınmıştır. Uygunluk göstermeyen sözcüklerde ise yayımlanmış eserlerde geçen şekli baz alınmıştır. Yayımlanmış eserlerde bulunamayan şiirlerde bir bozukluk varsa bunlar uygun bir şekilde düzeltilerek metin tamiri yapılmıştır. Metinde gösterilmeyen “atıf vav”ı ise tarafımızdan tamamlanmış ve yay ayraç () içinde gösterilmiştir.

Ayrıca mecmuada çok silik olan ve okunamayan yerler, karşılaştırma yapılan eserlerde varsa oradan tamamlanmış ve bu durum, dipnotlarda belirtilmiştir. Tamamlama yoluna gidilemeyen, bazı okunamayan kelimeler ve beyitler ise mecmuadaki hâli ile verilmiştir. Mecmuada yer alan bazı şiirlerde ise anlam bütünlüğünü sağlamayan kelimelerde yayımlanmış eserler esas alınarak düzeltilme yoluna gidilmiştir.

Dipnotlar oluşturulurken mecmuadaki mevcut farklılıkları göstermek için sözcüklerin önce olması gereken şekli veya mecmuadaki şekli, sonra ise karşılaştırma yapılan eserdeki şekli yazılmıştır. Bu sözcükleri birbirinden ayırmak için bu sözcükler

arasında iki nokta (:) kullanılmıştır. Ayrıca okunamayan sözcükler olduğu gibi alınmıştır.

Mecmua ile karşılaştırma yapılan eserlerde yer alan bazı şiiirlerde beyitlerin kendi içinde sıralanmasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yayımlanmış eserlerde olan ama mecmuada yer almayan beyitler de belirlenmiş ve bunlar dipnotta gösterilmiştir. Yine bazı şairlere ait aynı redifli şiiirlerin bir mısrası veya bir beyiti alınarak bu şiiirlerin birleştirildiği ve tek bir şiiir gibi yazıldığı tespit edilmiş ve bunlar da dipnotta verilmiştir.

Mecmua içerisindeki ayet ve hadisleri eğik yazı ile belirtilmiştir:

Gāh ḥum-hāne gehi peymāneyem

Yā İlāhī *neccinā mimma neḥāf* (25a, 2. beyit)

Mecmuada bulunmayan ama divanlarda bulunan “ve” bağlacı, eksik olan bazı harfler, sözcükler yay ayraç () içinde gösterilmiştir:

Tā zeber-dest ola ḥükmiyle zemīn ü āsumān

Tā ki buna (çetr-i) çarḥ üzre ola mihter güneş (5a, 40. beyit)

Her günüñ nevrüz (u) ‘ıyd olsun giceñ ḳadr-i berāt

Devlet ile behcet (ü) şādīde ol leyl ü nehār (6b, 46. beyit)

Mecmuanın sonlarında farklı şairlere ait beyitlere yer verilmiştir. Bu beyitlerin hangi şaire ait olduğu yazılmamıştır. Bunların kime ait olduğunu tespit edebilmek için divanlar, şair tezkireleri, makaleler incelenmiştir. Bu inceleme sonunda tespit edilebilen şairler, metinde köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir. Ayrıca mecmuada kime ait olduğu belli olan fakat aslında o şaire ait olmayan beyitlerin asıl şairinin kim olduğu da belirlenerek köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir. Ancak kime ait olduğunu tespit edilemeyen beyitler de vardır:

[Ali Çelebi]

Şevḳ-i rūyī itmiş idi āteşi miskin baña

İy ḥaṭ-ı dil-dār geldüñ Hızır irişdüñ sen baña (26b)

Mecmuada okunamayan yerler de vardır. Bunlar ya “...” şeklinde boş bırakılmış ya da mecmuadaki orijinal hâliyle alınmıştır. Okunan ama anlam ve vezin bakımından tam oturmayan kelimeler, kelime grupları ise (?) işareti ile gösterilerek bunların anlam ve vezne uygun olmadığı belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

MECMŪ' A-İ EŞ' ĀR

[Millî Kütüphane, Yz A 7131]

MECMŪ' A-İ EŞ' ÂR

[Millî Kütüphane, Yz A 7131]

+ - - - /+ - - - /+ - -

1a 1 Kişi kâdir olup bir meh-likâya
Koçup anı irişmez şafâya

2 Hâkikat bekler ol kişi velidür
Yaḥūd zencir ırmalı delidür

Fâ'iz

- - + /+ - - + /+ - - + /+ - -

1 Reşk-âver-i mihr oldu ser ü sinede dâḡuñ
Gıtdükçe güzellenmede ey mäh çerâḡuñ

2 Şordukda lebüñ hışım ile olursın 'araḡ-nāk
Şāhum 'acebā var mı mey-i nāba sebāḡuñ

3 Virmez lebini öpmege cān naḡdini virsem
Şeftālusı ol mertebe kıymetlü bu bāḡuñ

4 Luṭf eyle ne var bezmümüzi eyle müşerref
Yārān öper ey sākī-i gül-çehre ayaḡuñ

5 Cām-ı mey-i raḡşān yürisün mevsim-i güldür
Fâ'iz içelüm raḡmuña eyyām-ı ferāḡuñ

1b Kaşide-i Uşulî

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

1 Ey gönül olmak dilerseñ pādīşāh-ı rûzgār
Gel gedā-yı rûzgār ol gel gedā-yı rûzgār

- 2 Kim helāk imiş külâhı vü kabâsıymış fenâ
Devleti let hem ‘anâyımış ğınâ-yı rûzgâr
- 3 Câna nûşı nîşdür balı belây¹ pâzer(i)² zehr
Añladuñsa hikmeti derde devâ-yı rûzgâr
- 4 İçerüsi zehr-ü mâr taşrası naķş-ı nigâr
Varma yanına yudar bu ejderhâ-yı rûzgâr
- 5 Şanasın bu nil-gün dehr³ içre olmış bir neheng
Durma yuda halkı bu merdüm-rübâ-yı rûzgâr
- 6 Dâr u dîvârına tayanma degüldür pâyidâr
Derler âb üzre urulmuşdur binâ-yı rûzgâr
- 7 Zıll-i zâyildür beķâsı var şanma ey gönül
Ger baķabilseñ irişmişdür fenâ-yı rûzgâr
- 8 ‘Ömrümüz mezra‘ ını dâs-ı hilâl ile biçüp
Kendümüzi ögüdü bu âsiyâb-ı rûzgâr⁴
- 9 Murğ-ı zîrekseñ de fârığ-bâl oturma key şaķın
Toludur dâm-ı każâ ile feżâ-yı rûzgâr
- 10 Ber degül bir berg ki virmez dıraht-ı ‘ömrüne
Lîk tıoyunca urur seng-i cefâ-yı rûzgâr

¹ belây M: belâ UD

² pâzer(i): pâzer M: pâzehri UD

³ dehr M: bahr UD

⁴ UD’deki 7 ile 8. beyit, M’de yer değiştirmiştir.

- 2a 11 Ey nice Rüstemleri gūra koyup ‘ālemlere
Eyledi (destān bu Zāl-ı)⁵ bī-vefā-yı rūzgār
- 12 Dürlü emrāz ile āḥir dehr-i ḥā’in⁶ öldürür
Fi’l-meşel Loḡmān olursa loḡmahā-yı rūzgār
- 13 Cevr eliyle ḡatlümüze el uzatmaḡdur hemān
‘Iyd-i şādīde bizimle merḡabā-yı rūzgār
- 14 Şūret-i aḡvāl⁷ ger ehl-i başiretsēn saña
Göster(ür)⁸ āyīne-i ‘ibret-nümā-yı rūzgār
- 15 Mihr ḡöd dellāl olup söyler zebān-ı ḡāl ile
Kim bilün bir fūls-i aḡmerdür bahā-yı rūzgār
- 16 Ger bu eşkālün bugün ḡāl itmedünse ‘uḡdesin
Olımaduñ ey ḡöñül müşkil-küşā-yı rūzgār
- 17 ‘Ömr-i bākī dilesen yoḡ eyle ey dil varını
Bulunur çün kim fenāsında⁹ beḡā-yı rūzgār
- 18 Şayḡal-ı faḡr ile mir’āt-ı¹⁰ dili şāf idene
Yeg dur(ur)¹¹ atlasdan ey şūfī ‘abā-yı rūzgār

⁵ M’de “destān bu Zāl-ı” kısmı çıkmamış olup bu kısım, UD’dan tamamlanmıştır.

⁶ ḡā’in M: ḡāyin UD

⁷ aḡvāl M: aḡvālını UD

⁸ göster(ür): göster M: gösterir UD

⁹ fenāsında M: fenāsından UD

¹⁰ mir’āt-ı M: mir āt-ı UD

¹¹ yeg dur(ur): yeg dūr M: yeg durur UD

- 19 Faḫr meydānından ḥaḫ bu kim fenādur¹² varımız
Bunca şevketle şeh-i zerrīn-ḳabā-yı rūzgār
- 20 Olmayan āyīne-veş jeng-i ḥasedden sīne-sāf
Merve ḥaḫḳı şūfiyā bulmaz¹³ şafā-yı rūzgār¹⁴
- 21 Bir ulu deryāya¹⁵ düşmişsen kenārı yād ḳıl
Ey ḳılan keştī-i cānı āşinā-yı rūzgār¹⁶
- 22 Kışt-zār-ı dehrde bir çevçe¹⁷ ḥāşıl ḳılmađuñ
Vāh ki ‘ömrüñ ḥırmenin itdüñ ḥebā-yı rūzgār
- 23 Bī-nişān itdi tenümi tīg-i miḥnet āh kim
Gelmez illā cānuma tīr-i belā-yı rūzgār
- 2b 24 Ḳaldırup alçaḳları ehl-i kemāl¹⁸ pest ider
Her dem ‘uşşāḳa muḥalifdür nevā-yı rūzgār
- 25 Şeh-süvār-ı devletüñ bir zerre gerdin görmedüm
Niçe (yıl) yeldüm¹⁹ bu yolda çün hevā-yı rūzgār
- 26 Künc-i miḥnetde ḥelāk oldu **Uşūlī** derd-mend
Āh kim açılmağı dārü’ş-şifā-yı rūzgār

¹² fenādur M: kabādır UD

¹³ bulmaz M: bilmez UD

¹⁴ Bu beyitten sonra UD’de geçen “Tīr-i maksūdu dahı bir kez nişānda görmedik/ Kametin yā kıldın ey pīr-i düta-yı rūzgār” beyiti M’de yoktur.

¹⁵ deryāya M: girdaba UD

¹⁶ Bu beyitten sonra UD’de geçen “Levh-i dilde alımadın harf-i hikmetten sebak/ Gerçi elf kaddinin dāl etdin berā-yı rūzgār” beyiti M’de yoktur.

¹⁷ çevçe M: cevce UD

¹⁸ kemāl M: kemāli UD

¹⁹ (yıl) yeldüm: yeldüm M: yıl yeldim UD

- 27 İrmedi gülzâr-ı maşşûda kafesde kaldı âh²⁰
Buncılayın bülbül-i destân-serâ-yı rûzgâr
- 28 Gide bu hûd-bînlîgüm âhır Hudâ-bîn ola dil
Luţf ile bir kez Hudâ dirse Hudâ-yı rûzgâr
- 29 Yerlere sürdüm²¹ yüzüm her sū aşıtdum yaşımı
Aşdı başdan dirîgâ mâcerâ-yı rûzgâr
- 30 Baht-ı beddûr yâ baña devlet yüzün göstermeyen
Yâ meger kalmadı erbâb-ı nevâ-yı²² rûzgâr
- 31 Hâtif-i ğaybî didi nâ-gâh ğuş-ı câna kim
Sû-i zandur bunu қо ey bî-nevâ-yı rûzgâr
- 32 Maţla‘ -ı nûr-ı sa‘ âdetdür²³ tulû‘ itmiş durur
Mihr gibi bir şeh-i ferruh-liķâ-yı rûzgâr
- 33 Ya‘ ni defter-dâr-ı ğayb İskender-i şânî k’anuñ
Zâtınuñ seyrân-gehidür mâverâ-yı rûzgâr
- 34 Zâtıdur envâr-ı ğaybîye²⁴ bugün rûşen delîl
Göñlidür âyîne-i ğitî-nümâ-yı rûzgâr

²⁰ âh M: hayf UD

²¹ sürdüm M: sürüp UD

²² nevâ M: sehâ UD

²³ nûr-ı sa‘ âdetdür M: subh-ı sa’âdetten UD

²⁴ ğaybî M: ğayba UD

- 35 Yüzini görsün görem diyen kişi rûy-ı murâd
Vaşfını kılsun bulam diyen şafâ-yı rûzgâr
- 36 Ey ki mürde dillere şîrîn-kelâmuñ rûh-baḥş
Mantıkından ‘illet-i cāna şifâ-yı rûzgâr
- 3a 37 ‘İtr-ı luṭfuñdan²⁵ mu‘aṭṭardur meşâm-ı cān u dil
Ṭayb-ı ḥulḳuñdan muṭayyebdür hevâ-yı rûzgâr
- 38 Buldı ‘adlũnden binâ-yı çâr-‘unşur i‘tidāl
Ḥüsn-i tedbirũñledür dāyım beḳâ-yı rûzgâr
- 39 Pāyidār ‘adlũñ sūtũnyla bu ṭāḳ-ı bī-sūtũn
Ber-ḳarar işbāt-ı ḥükmũñle binâ-yı rûzgār²⁶
- 40 ‘Uḳde-i işkâlde ḳalurdı ṭab‘-ı ḥāş u ‘ām
Olmasaydı ḥāṭıruñ müşkil-küşâ-yı rûzgār
- 41 Fikretũñ ḡavvāşı çün ṭaldı ḥaḳāyık baḥrına
Her kelâmuñ oldı dürr-i bī-baḥâ-yı rûzgār
- 42 Leşker-i cūduñ cihān mülkine ḳılduḳda²⁷ nüzũl
Vüs‘at-i küllī bulur bu teng-nāy-ı²⁸ rûzgār
- 43 Pür-şerr ü şūr idi līk eyyām-ı ‘adlũñde senũñ
Ehline dārũ’s-sürũr oldı serāy-ı rûzgār

²⁵ luṭfuñdan M: lutfunla UD

²⁶ UD’deki 2 ile 3. beyit, M’de yer deḡiştirmiştir.

²⁷ ḳıldıḳda M: kıldıkça UD

²⁸ teng-nāy: teng-hāy M: teng-nāy UD

44 Her ʔarafdan ʔapuṇa²⁹ eyler teveccüh hāṣ u ʕām
K’iṣigüñdür kıble-i hācet-revā-yı rüzgār

45 Āsitānuṇda bulur hākī göñüller feyz ü cūd
Yeryüzini tīr-veṣ³⁰ kıılır hümā-yı³¹ rüzgār

46 Her nefes yavuz nazardan ṣaḳla yā Rabb(i)³² diyü
Ayağüñ ʔopragına budur duʕ ā-yı rüzgār³³

47 Gülṣen-i ʕömrüñi Ḥaḳ bād-ı fenādan ṣaḳlasun
Her baḥār ardınca irdikde³⁴ ṣitā-yı rüzgār

48 Gün-be-gün sāʕ at-be-sāʕ at her murāduñ gevherrin
Ġayb ceybinden ʕaṭā kılsun Ḥudā-yı rüzgār

3b Kaṣīde-i Uṣūlī

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1 Şubḥ-dem maşrıḳ diyārından çeküb leşker güneş
Ġāret itdi varını şāmīlerüñ yek-ser güneş

2 Zeng-bāruñ ḳalʕ asın fetḥ itdi altun ʔop ile
Leşker-i cevri³⁵ ile yağma kıldı ser-tā-ser güneş

²⁹ ʔapuṇa M: kapına UD

³⁰ tīr-veṣ M: perveriş UD

³¹ hümā M: semā UD

³² Rabb(i): Rabb M: Rabbi UD

³³ Bu beyitten sonra UD’de geçen “Rahmet āsarı erip bāg-ı cihāna nitekim/ Nevbahār ile ola zīb-i behā-yı rüzgār” ve “Dermege herkes gül-i ümmīd-i lūṭfun kapısı/ Açıla hemçün bahār-ı dīl-küşā-yı rüzgār” beyitleri M’de yoktur.

³⁴ irdikde M: erdikçe UD

³⁵ cevri M: nūr UD

- 3 Tâc-ı zerrîn urunup geçdi zümürürd tahtına
Hükm kıldı şarka ğarba hem-çü İskender güneş
- 4 Mâh yüzlü sırma saçlı bir güzel maḥbûbdur
Şaĝlu şollu ğamzelerden daĝınur ḥançer güneş
- 5 Şems dülbendini şardı geydi altunlu kabâ
Göstere tâ kim cihân ḥalkına zîb ü fer güneş
- 6 Taḥta-i zerrinden kollar çıkarur³⁶ tırmayup
Sîm-keşdür çârsû-yı çarḥda beñzer güneş
- 7 Âşiyân-ı çarḥda zâĝ-ı şebi ürkütmege
Şanasun şebbâzdur kim³⁷ açdı zerrîn-per güneş
- 8 Beñzi şararmış başı ditrer ‘aşâya ṭayanur
Devrden zâ‘îf olmuş durur beñzer güneş
- 9 Bir kadeḥ nûş eylemiş cām-ı şabûḥ(ı) şubḥdan
Kellesi kızmış cihân ḥalkına dürr saçar güneş³⁸
- 10 Ey yüzüñ nûr-ı ilâḥî şûretüñ enver güneş
Ṭal‘ atuñ nûrı katında zerreye beñzer³⁹ güneş
- 4a* 11 Pîrehenden görünür ol ṭal‘ at-ı ğarrâ ğarîb
Şubḥ ceybinden çıkardı şanasın kim⁴⁰ ser güneş

³⁶ taḥta-i zerrinden kollar çıkarur M: tahtına zerrinden teller çıkardır UD

³⁷ kim M: ki UD

³⁸ M’de yer alan bu beyit, UD’de yoktur.

³⁹ zerreye beñzer M: zerreden kemter UD

* Sayfa başında: **Ḳaşıde-i Uşûlî (devām)** şeklinde başlık vardır.

- 12 Gördiler yüzünde la' lûñ selsebilin didiler
Bârekallâh kim görüpdür k'aķıda kevşer güneş
- 13 Muşhafından hüsñüñ bu deñlü rüşen tab' ile
Sûre-i ve's-Şems kılmışdur hemîn ezber güneş
- 14 Tâğlar kim⁴¹ sîneme şevķ ile⁴² urdum ey perî
Her bir 'aks-i ruķuñdan oldı bir enver güneş
- 15 Didüm ey meh ķande bulduñ bu ķadar hüsñ ü cemâl⁴³
Kim görünür 'aks-i rûyuñdan cihân yek-ser⁴⁴ güneş⁴⁵
- 16 Oldı esb-i ķadrine ol şeķ-şuvâr-ı 'âlemüñ
Çarķ cevher-dâr-ı zerrîn⁴⁶ ü tabl-bâzıdur güneş⁴⁷
- 17 Kâm-kârâ yakmasa envâr-ı râyuñdan⁴⁸ çerâğ
Zulmet-i şebden ģalâş olmazdı tâ maķşer güneş
- 18 Yeryüzine oldı çün rây-ı refîķuñ⁴⁹ nûr-baķş
El çerkerse yeridür rûy-ı zemînden ger güneş

⁴⁰ şubķ ceybinden çıkardı şanasın kim M: subh ceybinden sanasın kim çıkardı UD

⁴¹ kim M: tüm UD

⁴² şevķ ile M: şevkinden UD

⁴³ cemâl M: celâl UD

⁴⁴ yek-ser M: yeksek UD

⁴⁵ Bu beyitten sonra UD'de geçen "Dedi yüz sürdüm ayağı tozına bir serverün/ K'olmaya kadri rikâbın öpmeye derhôr güneş" ve "Çarh-ı mesned ya'ni İsâ Beg kim olmuşdur anın/ Afitâb-ı nûr-ı re'yinden cihân yekser güneş" beyitleri M'de yoktur.

⁴⁶ zerrîn M: zîn UD

⁴⁷ Bu beyitten sonra UD'de geçen "Ey kitâb-ı rif'atine bir varak bu nüh tabak/ Vey ki vaf-ı hüsñüne bir defter-i ebter güneş" beyiti M'de yoktur.

⁴⁸ râyuñdan M: hüsñünden UD

⁴⁹ rây-ı refîķuñ M: re'y-i refi' ün UD

- 19 Baħr-ı cūduñ bir ‘aceb deryā durur k’olmıř anuñ
Her ħabābı āsumān her⁵⁰ kaťresi enver güneř
- 20 Terbiyetle taşı la‘l eyler güneş ammā senüñ
Zerre-i nāċizi eyler himmetüñ aķder güneş
- 21 Kūha düřse himmetüñ kañdīlinüñ bir pertevi
Seng-i la‘l olmaķ degül olurdı ser-tā-ser güneş
- 22 Zāhir egerċi ki mihriyle mūnevverdür cihān
Zulm zulmātına zātuñdur velī bihter güneş
- 23 Ger emān-ı ħalk içinde⁵¹ şüretde zıllu’llāhsın
Līk re‘y-i ‘adl ile ma‘nide sen eźher güneř
- 4b 24 şark u ġarbı re‘y ile teşhīr ü ta‘mīr eyledüñ
Saña dirlerse münāsīpdür şeh-i ħāver güneş
- 25 Ĥaşmıñuñ cāmına tīr-i kahr urur⁵² līkin dutar
Zātuña tīg-i kaźayı ref⁵³ içün isper güneř
- 26 řāh-ı ‘ādilsin senüñ zātuñla kāyimdür cihān
Feyz-i in‘āmuñda eyler⁵⁴ kāsesin pūr-zer güneř
- 27 Nūr-ı külsin līk ger baħr-ı celālüñ cūř ide
Nār-ı kaħruñdan olur fi‘l-ĥāl ĥākister güneş

⁵⁰ her M: bir UD

⁵¹ içinde M: içün UD

⁵² urur M: atar UD

⁵³ ref^c M: def UD

⁵⁴ in‘āmında eyler M: in‘amından eyle UD

- 28 Çeşmesine çeşminüñ kahrıyla hışmuñ⁵⁵ çekdi (mîl)⁵⁶
Açduğıyçün çār-ṭāḡ-ı çarḡda⁵⁷ manzar güneş
- 29 Ḥavf-ı tîrûnden felekden⁵⁸ nesr-i ṭâyir per döker⁵⁹
Zaḥm-ı tîrûnden ḥazān bergi gibi ditrer güneş
- 30 Rezme binseñ kılıcuñ şalar senüñ bir⁶⁰ bendedür
Bezme inseñ meclisüñ içinde zer şaçar⁶¹ güneş
- 31 Eylemiş ṭōb-ı hevāyisin ḥavāle gūyiyā
‘Ömr-i ḥaşmuñ ḡal’ asın feth⁶² eylemek ister güneş
- 32 Bir kılıcum bir başum var diyü da’ vālar kılur⁶³
Bir bahādur bendeñe beñzer eyā server güneş
- 33 Ṭālī’ i sa’ d⁶⁴ oldu vü başı irişdi göklere
Āsitānuñ āsumānına ḡoyaldan ser güneş
- 34 Geşt iderdi derbeder baḡmazdı kimse yüzine
Buldı ṭālī’ lā-cerem oldu bülend-aḡter güneş
- 35 Dīn ile devlet ‘arūsını der-āḡuş eyledüñ
Saña olsa yaraşur bālīn ḡamer pister güneş

⁵⁵ hışmıñ M: çeşmin UD

⁵⁶ çekdi kelimesinden sonra gelen “mîl” kelimesi UD’de yer alırken M’de yoktur.

⁵⁷ çarḡda M: çarḡdan UD

⁵⁸ felekden M: felekde UD

⁵⁹ döker UD: dutar M

⁶⁰ senüñ bir M: yanınca UD

⁶¹ zer şaçar M: zer-sāḡar UD

⁶² feth M: kal’ UD

⁶³ var diyü da’ vālar kılur M: vardır diye da’vî kılar UD

⁶⁴ ṭālī’ i sa’ d M: tālī’im şād UD

- 36 Bulmaz isem sâye bân-ı lûtfuñ altında penâh
Hâk ider devr-i felek başuma od yaķar güneş
- 5a 37 Sidre-i vaşfuñda her beyti Uşulî bendenüñ
Güiyâ Tûbâ budadıdır ki verdi ber güneş⁶⁵
- 38 Tâ yana bu devr içinde bunca gevher şeb-çerâğ
Bu zeberced tākā tā kandîl-i⁶⁶ zer aşar güneş
- 39 Rûşen ola arta gün günden çerâğ-ı devletüñ
İktibâs-ı nûruñ ile görine enver güneş
- 40 Tâ zeber-dest ola hükmiyle zemîn ü âsumân
Tâ ki buna (çetr-i) çarh⁶⁷ üzre ola mihter güneş
- 41 Zîr-dest-i hükmüñ ile⁶⁸ iki büküle felek
Yüz yere koyup işigüñde ola çâker güneş
- 42 Tâ ki bir altun ile bâzâr-ı dehri germ ide
Sikke-i nâm-ı şerîfünle bula zîver güneş
- 43 İşigüñde⁶⁹ baş koyan kâdr ile irsün göklere
Âsumân-ı devlete sen ol ziyâ-güster güneş

⁶⁵ UD'de "Sidre-i vafında her beyti Uşulî bendenin/ Güiyâ tûbâ budadıdır ki verdi ber güneş", "Bulmaz isem sâye bân-ı lûtfun altında penâh/ Hâk eder devr-i felek başıma od yakar güneş" şeklinde geçen beyitler; M'de yer değiştirmiştir.

⁶⁶ kandîl M: kadîl UD

⁶⁷ (çetr-i) çarh: çarh M: çetr-i çarh UD

⁶⁸ ile M: ola UD

⁶⁹ işigüñde M: eşigine UD

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

- 5a** 1 Hāmdüli’İllāh kim irişdi geldi eyyām-ı bahār
Tāze cān virdi yine dünyāya lūtf-ı Kird-gār⁷⁰
- 2 Şūr-ı İsrāfildür⁷¹ şankim dem-i bād-ı şabā
Kim nebāt emvātı yer yer çıkdı yerden āşikār
- 3 Döndi eyyām-ı bahār ile cināne⁷² yeryüzi
Encüm ezhāriyla (yine)⁷³ gömgök oldu sebze-zār
- 4 Luṭf ile ‘İsā demi geldi gedālar şād oluñ
K’eyledi bād-ı şabā ‘arzuñ künūzın āşikār⁷⁴
- 5 Şāh-ı nevrūzı yeşil yapraklu ḥil‘ at giydürüp
Her şecer ‘uryān iken buldı şi‘ār ile disār
- 6 Bir ayağ üzre ṭurup el ḳaldurup ḳıldı du‘ā
Bezm-i⁷⁵ nevrūz-ı sulṭānī ḳudūmına çenār
- 5b** 7 Uyanup ḥāb-ı⁷⁶ ‘ademden her çiçek ḳaldurdu baş
Çın seḥer⁷⁷ yüzine şu sepdı çün ebr-i bahār

⁷⁰ Kird-gār M: girdkār UD

⁷¹ İsrāfildür M: İsrāfil urur UD

⁷² cināne M: cihāne UD

⁷³ ezhāriyla (yine): ezhāriyla M: ezhāriyla yine UD

⁷⁴ Bu beyitten sonra UD’de geçen “Meryem-i şāh idi nūh-māhā akīm ü neykine/ Urdu Cibrīl-i sabā bir demde verdi ana bār” beyiti M’de yoktur.

⁷⁵ bezm M: ber-kadem UD

⁷⁶ ḥāb UD: ḥār M

⁷⁷ seḥer M: seherden UD

- 8 Aldı bũ gül Yūsufi⁷⁸ pīrāheninden şöyle kim
Nergis a‘ mā iken açıldı gözi Ya‘ kūb-vār
- 9 Her yakadan baş çıkarmışdur benefşe şöyle kim
Lālelerle⁷⁹ hōd pūr etmiş dāmenini kūh-sār
- 10 Nergisūñ görür mi gözi kimsei⁸⁰ k’almış⁸¹ yine
Destine zerrīn-ķadeh başına tāt-ı zer-nigār
- 11 Bağladı haṭṭ-ı benefşe zūlf-i sūnbūl yeryūzin
Şöyle kim görünmez oldı⁸² çemende mūr (u) mār
- 12 Rūm içinde Çīn adın añmak haṭṭadur şimdi kim
Her kenāra rāyegān olmuş durur müşk-i Tatār
- 13 Kırdı şahrā şahınına çetr-i hūmāyūn her şecer
‘Ayş ider her bir gedā şan pādīşāh-ı rūzgār
- 14 Seyre gel bāğa şafā geldūñ diyü her bir dıraḥt
Tırup ayağ üstine üstüne⁸³ etsün zer nişār⁸⁴
- 15 ‘Ārif iseñ komağıl elden şafā cāmın mūdām
Şınsa çarḥuñ kāsesi ķalbe getürme inkisār

⁷⁸ Yūsufi M: Yūsufun UD

⁷⁹ lālelerle M: lālelerde UD

⁸⁰ kimsei M: kimseyi UD

⁸¹ k’almış M: k’olmuş UD

⁸² oldı M: olmuşdur UD

⁸³ üstüne M: başına UD

⁸⁴ etsün zer nişār M: sım etsin nisār UD

- 16 Bî-ķarār oldı görüp bu vech ile zîbālġın
Gözlerüm yaşı gibi gül-zāra aķdı cūy-bār
- 17 Şu gibi dīvāne gönłüm aķdı gülşenden yaña
Bağlasuñ zencir ile şimden girü kılmaz ķarār
- 18 Yimeķ ü içmek ħelāl oldı diseñ⁸⁵ bu da[˘] vāya
İki şāhid birisi [˘]ıyd u biri evvel-bahār
- 19 [˘]ıyd ile nevrūzdan şād olduġı ħalkuñ bu kim
El virüpdür dest-būsı ħazret mîr-i kibār
- 20 Āsumān-ı [˘]ızz ü rif[˘] at⁸⁶ āfitāb-ı ma[˘] delet
Baħr-ı cūd-ı mekremet kân-ı seġā kūh-ı vaķār
- 6a 21 [˘]Abdi Beg kim Evrenos oġlanlarından ol durur
K'eyledi ebā⁸⁷ vü ecdāduñ ħarîķın ihtiyār
- 22 Dîn ü devlet ħil[˘] atın egninde görüp dil didi
[˘]ıyd ile nevrūzı bir günde getürmiş rūzgār
- 23 Şūretā beġsin velî dervîşlikdür sîretüñ
Zî-sa[˘] ādet devlet-i dünyā vü [˘]uķbā sende var
- 24 Cāme-i medġ ile zînet zātıña ħācet degül
K'ehl-i devlet [˘]ārdur⁸⁸ giymek libās-ı müste[˘] ār

⁸⁵ diseñ M: desek UD

⁸⁶ [˘]ızz ü rif[˘] at M: ızz ü devlet UD

⁸⁷ ebā M: ābā UD

⁸⁸ [˘]ārdur M: ār eder UD

- 25 Hüsni hıkuñ halka zâhirdür ne lâzım söylemek
Kande ise misk hûd kendüyi eyler âşikâr
- 26 Yazmağ olmaz vaşfinuñ bir harfını ger ‘ aql-ı küll
Çekse biñ yıl şafha-i a‘ mâle kilik-i iftikâr
- 27 İtdi ‘ âlem halkına hıkuñ senüñ şol luftı kim
Vaqt-i gülde eyledi hâk-i siyâhı⁸⁹ nev-bahâr
- 28 Ebr yağdurmaz yere ol deñlü vaqtinde⁹⁰ mañar
Şöyle kim dest ile eyler ehl-i fakre zer⁹¹ nişâr
- 29 Genc-i maşşûda eli irişdi vü buldı hayât
Her ki luftuñ umuben uzatdı dest-i iftikâr
- 30 Gördi kim zâtuñda var ‘ adl-i ‘ Ömer cûd-ı ‘ Ali
Kıldı ‘ Oşmanoğlu sen şâhı emîr-i nâm-dâr⁹²
- 31 Her bed-ahter kim anı red ide şahruñ hâkimi
Yok aña mülk-i ‘ ademden gayri bir yerde qarâr
- 32 Şöyle virdi imtizâc ezâd-ı⁹³ luftuñ hükmi⁹⁴ kim
Şimdiden soñra cidâli terk ider⁹⁵ ey kâm-kâr

⁸⁹ siyâhı M: siyâha UD

⁹⁰ ol deñlü vaqtinde M: vaktinde ol denlü UD

⁹¹ eyler ehl-i fakre zer M: ehl-i fakre sim eyler UD

⁹² Bu beyitten sonra UD’de geçen “Bir nefes lütfun nesîmi erse serve bir dahi/ Rûzgârın şiddetinden görmeye felc ü devâr” beyiti M’de yoktur.

⁹³ ezâd-ı M: ezâde UD

⁹⁴ hükmi M: hükmü UD

⁹⁵ ider M: edip UD

- 33 Mār (u) tīhū bir neşīmende oluben hem-nişīn
Şīr (u) āhū bir maḳām içinde ḳılsunlar ḳarār
- 6b 34 Devletūñde umaram ğam (eksülüp arta feraḥ)⁹⁶
Kim füzündür giceden vaḳt-i bahār içre nehār
- 35 Nāmın ihyā eylemek İslāmuñ⁹⁷ ölmezmiş velī⁹⁸
Kişiden ḥayru'l-ḥalef ḳalsa şoñunda yādigār
- 36 Ba'z-ı kāmiller kelām idüp buyurmuşlar hemān
‘Ādil olan beglere beñzer dıraḥt-ı meyve-dār
- 37 Dār-ı dünyānuñ der ü bāmını yap ‘adl ile kim
Ḳalmaya⁹⁹ ḥalk u¹⁰⁰ ḳala āşār-ı ḥayruñ yādigār
- 38 Ḥalk-ı ‘ālem sāyesinde ḥoş geḫüb yir ni‘metin
Kendüye taş atana luṭf u kerem eyler nişār
- 39 Şol ki ‘ibret gözini açdı vü baḳdı ‘āleme
Añladı kim zīnet-i dünyā degüldür pāyidār
- 40 Nev-bahār eyyāmını seyr itdi gördi kim yerūñ
Yüzine güldi bir iki gün yalancı rüzgār

⁹⁶ “eksülüp arta feraḥ” M’de silik olup UD’dan tamamlanmıştır.

⁹⁷ eylemek İslāmuñ M: eyledin eslāfın UD

⁹⁸ velī M: belī UD

⁹⁹ ḳalmaya M: gitmeye UD

¹⁰⁰ ḥalk u M: halka UD

- 41 Bu tavîlû'z-zeyl nuṭḡı kes **Uşûlî** ḥatm kı
Tâ mübârek ḥâtırına ḡonmaya tâ ki¹⁰¹ ḡubâr
- 42 'İyd-i ferruḡla feraḡ buldukça ḡalk-ı kâyinât
Rûz-ı nevrûz ile zeyn oldukça eyyâm-ı bahâr
- 43 Evranos evlâdınıñ nâmı senüñle añılur
Ba' d-ezîñ sen mîr ile faḡr eylesün ḡîṣ-i bahâr¹⁰²
- 44 Dizdi ṭab' um rişte-i a' mâle söz gevherlerin
Tâ ayaḡuñ ṭopraḡına ide raḡbetle nişâr
- 45 Ger ḡulaḡ ursañ¹⁰³ dökem nice naşîḡat dürlerin
Sezmezem¹⁰⁴ bu ḡuş-vâre degme yerde ḡuş-vâr
- 46 Her günüñ nevrûz (u) 'İyd olsun giceñ ḡadr-i berât
Devlet ile behcet (ü) şâdîde ol leyl ü nehâr
- 47 Her murâduñ kim ola gelsün ayaḡa sâye-veş
ḡül-bin-i 'ömrüñ nihâl-i serv gibi pâydâr

Ḳaşıde-i Uşûlî

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

- 7a** 1 Yâ mücessem rûḡdur yâ peyker-i cân ol beden¹⁰⁵
Yâ ḡül-i ḡülzâr-ı cennet yâ semen yâ yâsemen

¹⁰¹ tâ ki M: nâgeh UD

¹⁰² ḡîṣ-i bahâr M: ḡîṣ ü tebâr UD

¹⁰³ ursañ M: utsan UD

¹⁰⁴ sezmezem M: sermezem UD

¹⁰⁵ beden M: benden UD

- 2 Yā elifdūr kilc-i¹⁰⁶ kudretden ya bālā yā belā
Yā nihāl-i serv yā naḥl-i revān yā nārven
- 3 Yā ser-āmed bir Ḥabeş maḥbūbudur yā dām-ı dil
Yā ki rişte-i ʿömr yā merḡūl yā misk-i¹⁰⁷ Ḥoten
- 4 Sünbül-i bāḡ-ı cinān¹⁰⁸ yā ṭurre yā ṭarrār-ı cān
Yā ṭrāz-ı ʿanberin yā müşk¹⁰⁹ yā miskin¹¹⁰ resen
- 5 Yā muşavver nūr yā¹¹¹ şūretün taşvīridūr
Yā cemāl-i Aḥmed-i Muḥtār yā vech-i Ḥasen
- 6 Levḥ-i müfīde¹¹² yāḥūd āyīne-i ḡitī-nümā
Yā ki māh-ı bedr yā pīşānī yā sīmīn-micen
- 7 Nūr üzre nūn yā ebr¹¹³ yā¹¹⁴ müşḡīn-kemān
Yā iki keĵ-rālar¹¹⁵ olmış rāları mekr ü fiten
- 8 Kaşuñ altında gözüñ bir Türk-i tīr-endāzdur
Yā meger Mirrīḥ kılmış Kaṣv burcında vaṭan

¹⁰⁶ kilc M: dest UD

¹⁰⁷ misk M: müşk UD

¹⁰⁸ cinān M: cihān UD

¹⁰⁹ müşk M: misk UD

¹¹⁰ miskin M: müşkīn UD

¹¹¹ yā M: yūhūd UD

¹¹² müfīde M: maʿnīdir UD

¹¹³ ebr M: ebrū UD

¹¹⁴ yā M: yahūd UD

¹¹⁵ keĵ-rālar M: keĵ-rādır UD

- 9 Ğonce-i zanbağ mı yâ beni ya ay¹¹⁶ üzre elif
Câmi^c -i hüsni içre yâ minber ya bir sîmîn zeķan¹¹⁷
- 10 Ğülmiş açılmış güzel güller midür gül ruķlarıñ
Yâ gülistân-ı İrem nesrîn¹¹⁸ yâhûd nesteren
- 11 Hâller midür yüzüñde yâhûd eţfâl-i Habeş
Yâ Hoten sultânı mülk-i Rûma şalmış tâhten
- 12 Şafha-i hüsni içre konmuş nokta-i mevhûmdur
Yâ ki sırr-ı ğayb yâ¹¹⁹ cevher-i cân yâ dehen
- 13 La^c lûñ altında güher dâneleri¹²⁰ mi yâhûd¹²¹
Dürc-i la^c lin içre derc olmuş durur dürr-i ^c Aden
- 7b 14 Meyve-i Tûbâ yâ sîmîn-ţob yâ ţob-ı âyîne
Yâ bih (u) yâ sîb (u) yâ âb-ı mu^c allak yâ zeķan
- 15 Hâsılı bir naķl-i güldür ķâmetüñ şimşâd¹²² kim
Başdan ayaĝa müzeyyen berg-i nâz u şîveden
- 16 Yok yok âb u gilden olmamışdur anuñ tıyneti
Cân u dilden yaradılmışdur vücûdı cümleten

¹¹⁶ yâ beni yâ ay M: benin yâ ki ay UD

¹¹⁷ zeķan M: vesen UD

¹¹⁸ nesrîn M: nesrîni UD

¹¹⁹ yâ M: yâhûd UD

¹²⁰ dâneleri M: dendânları UD

¹²¹ yâhûd M: bu yahûd UD

¹²² şimşâd M: şimşâdı UD

- 17 Bir nazarda cān u dil mülkünü yağma eyledüñ
Gün gibi bir dahı ‘ arz-ı hüsñ iderseñ vāy men
- 18 Şeb-külāh üzre¹²³ dūlbendüñ görenler didiler¹²⁴
Başına bir deste gül kōmı¹²⁵ o serv-i sīm-ten
- 19 Dest şevkıyle niçe cān cūbbesi olur çāk¹²⁶
Egnūñe ey servüm sebz¹²⁷ ü kabā alduğda sen
- 20 Ditrer üstūñe yavuz yel esdūgini istemez
Fi’l-meşel cān-ı za‘ ifūmdür benüm ol pīrehen
- 21 Ey Uşūlī ayağı toprağı gözler nūrıdır
Şaklasun yavuz nazardan¹²⁸ Hudā-yı zū’l-minen
- 22 Ebr gibi kanlu yaş dōkdükçe ‘ uşşākuñ gözi
Gülşen-i hüsñ içre gül gibi olasın şād sen
- 23 Ben olayın sāye-veş hāk-i siyehde pāyimāl
Bu cihān durduğça dur ey serv-i sīm-endām sen
- 24 Āh-ı ‘ āşığdan y(av)uz yel¹²⁹ esmesün ruhsārīña
Ya‘ ni olsun güllerüñ bād-ı hazāndan bī-hazen

¹²³ üzre M: üstünde UD

¹²⁴ didiler M: dedi kim UD

¹²⁵ kōmı M: koymı¹²⁵ UD

¹²⁶ çāk M: fenā UD

¹²⁷ servüm sebz M: serv-i sīm-in-ten UD

¹²⁸ yavuz nazardan M: anı yavuz gözden UD

¹²⁹ y(av)uz yel: yüz yel M: yavuz yel UD

25 Pādiṣāhum kendūne ehl-i kemāli ʔul idin
Sen Süleymānsın saña yār olmasun her Ehremen

Ḳaṣīde-i Peydā Uṣūlī¹³⁰

8a

Ḳaṣīde-i Uṣūlī

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

- 1 Vücūd-ı Muṭlāḳuñ baḥrine mevci kim ider peydā
Ene'l-ḥaḳ sırrını söyler eger maḥfī eger peydā
- 2 Ma' ādindür ʔamu eşyā ider öz kendü zātından
Kimisi sīm ü zer zāhir kimi seng ü meder peydā
- 3 Bu bāḡuñ ger ḥaḳīḳatde şuyı bir bāḡbānı bir
Velī olmış ḥaḳāyıkdan niçe yüz biñ şecer peydā
- 4 Naẓar ʔıl nev' -i insāna kimi zehr ü kimi sükker
‘ Aceb ḥikmet bir ağaçdan olur dürlü şemer peydā
- 5 Düzilür niçe biñ işler bozılur nice cünbişler
Ne kār-ı bü'l-‘ acebdür bu kim olmaz kār-ger peydā
- 6 Bu ʔoḳuz ʔubbe vü şeş sū içinde geldüñ ü gitdüñ
Ne geldüğüñ ʔapu zāhir ne gitdüğüñ memmer peydā
- 7 Şu serverler ki ʔaḡlar gibi baş egmezdi eflāke
Yaturlar yerde pest olmuş ne tīḡ (u) ne kemer peydā

¹³⁰ M'de kaside olarak geçen bu şiir, UD'de gazel olarak yer almaktadır.

- 8 Yolumuz bir beyābāna irişdi nā-gehān aña¹³¹
Gider¹³² biñ kārban olmaz birinde¹³³ bir eřer peydā
- 9 Niçe řūrīde ‘āřıklar gezerler cümle tāyihler
Bu tīh-i bī-nihāyetde ne reh ne rāh-ver¹³⁴ peydā
- 10 Niçe gündüz gice oldı niçe biñ ay u yıl geçdi¹³⁵
Diriğā olmadı qaldı şeb-i hecre¹³⁶ seşer peydā
- 11 Niçe zaşmet çerker kesb-i kemāl idince bir ‘ārif
Belī çoķ qan yudar qan eyleyince bir güher peydā
- 12 Niçe biñ ādem oğlanı helāk olmaķ gerek tā kim
Yalancı qahbe dünyāda¹³⁷ ola bir gerçek er peydā
- 13 Qamu nezzāre-i ebkā-ı¹³⁸ ma‘ nī muntazırlardur
Uřūlī gibi tā kim ola bir řāhib-nařar peydā

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

- 8b 1 Zer (ü) gevherle qılup zīv(er-i) efser¹³⁹ hātem
Zīb (ü) ziverde¹⁴⁰ geçer hem-ser-i Qayşer hātem

¹³¹ aña M: k’ana UD

¹³² gider M: girer UD

¹³³ birinde M: birinden UD

¹³⁴ rāh-ver M: rehber UD

¹³⁵ geçdi M: geldi UD

¹³⁶ hecre M: kadre UD

¹³⁷ dünyāda M: dünyādan UD

¹³⁸ nezzāre-i ebkā M: nezzārede ebkār UD

¹³⁹ zīv(er-i) efser: zīv efser M: zīver-i efser BD

¹⁴⁰ ziverde M: zīnetde BD

- 2 Nām ile tıtdı cihān hālķın¹⁴¹ olursa tañ mı
Mālik-i Cām-ı Cem (ü) tāt-ı Sikender hātem
- 3 Meş^c al-i māhdur o¹⁴² gevher-i şeb-tāb meger
Geçinür çenber-i gerdün ile hem-ser hātem
- 4 İdüp elmādan¹⁴³ āyine vü düzdi¹⁴⁴ şāne
Gösterür hālķa yine şive-i duhter hātem
- 5 Zer¹⁴⁵ pīrūze ne hōş yaraşur anda seyr it
Oldı bir tūtiye gūyā kafes-i zer hātem
- 6 Tā ki bennā-yı kader yapıdı sa^c ādet kaşrın
Oldı ol tāk-ı felek-rif^c ate manzar hātem
- 7 Hālķadur devr-i kadeh la^c l şarāb-ı gül-gūn
Rind-i mey-h^c āreye hōşdur tolu sāgar hātem
- 8 Reşķ-i la^c l-i leb-i dil-dār kurutdı¹⁴⁶ kânın
N'ola ger böyle naḥīf olsa vü lâgar hātem
- 9 Cismine bir na^c l kesüp¹⁴⁷ farkına dāğ urmış
Var ise sevdi (meger) yār-ı sitem-ger¹⁴⁸ hātem

¹⁴¹ hālķın M: mülkin BD

¹⁴² o M: ol BD

¹⁴³ elmādan M: elmāsdan BD

¹⁴⁴ düzdi M: zerden BD

¹⁴⁵ zer M: fass BD

¹⁴⁶ kurutdı M: kurutmış BD

¹⁴⁷ cismine bir na^c l kesüp M: cismine na^c l kesüp farkına bir BD

¹⁴⁸ sevdi yār-ı sitem-ger M: sevdi meger yār-ı sitem-ger BD

- 10 Vāde-i¹⁴⁹ ‘aşka düşüp tāze cevān sevdi meger
Bükdi kıaddın nitekim pīr-i mu‘ammer hātem
- 11 Hāset-i la‘l-i leb-i yār ile taḥşīl itmiş
Ten-i lāğar ten-i¹⁵⁰ çenber ruḥ-ı aşfer hātem
- 12 Nusḥa yazdursa ‘acep olmaya bādām üzre
Teb-i hicrāna ‘ilāc eylemek ister hātem
- 9a 13 Tavḳ-ı zerrīn taḳınup (yine) kazıtmış¹⁵¹ kaşın
İhtiyār eylemiş üslūb-ı Kālander hātem
- 14 Bu gül-istānda yiter ‘ārife bir gül çünkü
Taḳınur farkına bir dāne gül-i ter hātem
- 15 Beyza-i ṭāhir-i¹⁵² devletdür o dürr-i şeh-vār
Āşiyān şeklini bağlarsa n’ola ger hātem
- 16 Göz kulağ oldu ser-ā-ser gözedür āfākı
Bulalı kıurb-ı vezīr-i şeh-i kişver hātem
- 17 Gözüñ üstinde kaşuñ var dimedi kimse daḥı
İdeli hizmet-i Pāşā-yı dil-āver hātem
- 18 Kerem-i keff-i güher-pāş-ı ‘Alī Pāşādan
Buldı zerrīn-kemer ü tāk-ı mücevher hātem

¹⁴⁹ vāde M: vādī BD

¹⁵⁰ ten M: kad BD

¹⁵¹ kazıtmış M: yine kazıtmış BD

¹⁵² ṭāhir M: tā’ir BD

- 19 Eli ihsân u ‘aṭā mevcin urur deryâdur
Ne ‘acep ger ola ğarḳ-ı zer ü zîver ḥâtem
- 20 Baḥr-i eltâf-ı keremdür keff-i gevher-baḥşı
Niçe deryâ keff-i güher-rîzine kim (ḥâtem)¹⁵³
- 21 Anda ğavvâş-şıfat buldı güher ḥâtem
N’ola gird-âb-şıfat olsa müdevver ḥâtem¹⁵⁴
- 22 Var ise necm-i sa‘ âdetdür¹⁵⁵ o faşş-ı rûşen
Ġâh olur¹⁵⁶ anuñla nice sâlik¹⁵⁷ reh-ber ḥâtem
- 23 Burc-ı devletde¹⁵⁸ eli eylese peydâ ne ‘acep
Hey’et-i mâh-ı nev ü şûret-i aḥter ḥâtem
- 24 Dürr-i sîr-âb ile görür¹⁵⁹ gül-bin-i engüştinde
Jâle düşmiş gül (ü) nesrine ne beñzer ḥâtem
- 25 Serverâ mûmlayup ism-i şerîfün şaḳlar
Kâyinâtı¹⁶⁰ ne ‘aceb kılsa musaḥḥar ḥâtem
- 9b 26 Tavḳ-ı fermâne çeküp gerden-i teslîmlerin
Niçe âzâdeleri eyledi çâker ḥâtem

¹⁵³ M’de “ḥâtem” sözcüğü yazılmamıştır.

¹⁵⁴ 20 ve 21. beyit, BD’de şöyle geçmektedir: “Baḥr-i eltâf-ı keremdür keff-i gevher-baḥşı/ N’ola gird-âb-şıfat olsa müdevver hatem”, “Nice deryâ diyemem keff-i güher-rîzine kim/ Anda gavvâş-şıfat buldı güherler hatem”

¹⁵⁵ sa‘ âdetdür M: hidâyetdür BD

¹⁵⁶ ğâh olur M: k’olur BD

¹⁵⁷ sâlik M: sâlike BD

¹⁵⁸ burc-ı devletde M: burc-ı devletdür BD

¹⁵⁹ görür M: gör BD

¹⁶⁰ kâyinâtı M: kâ’inâtı BD

- 27 Felek engüşteri-i adrũne fĩrũze¹⁶¹ nigĩĩ
apladı nāmuĩ ile ‘ālemi yek-ser hātem
- 28 Görinür naķş-ı nigĩninde sevād-ı mührũ
Devletũ barmāına māh-ı mĩnevver hātem
- 29 Yazdı hõş āyet-i Nũn ve’l-alem engüştüĩde
Ne midād istedi ne hāme ne mıştar hātem
- 30 şeref-i nām-ı řerĩfũnden ursa¹⁶² hālĩ
Bulmaz raġbet-i hāl hāl-ı kebũter hātem
- 31 Nāmuĩ āfāa (şalar)¹⁶³ nefa-i ‘ũd u ‘anber
Meclis-i devletũne olalı micmer hātem
- 32 Zār (u) ser-geşte-i şas-ı ġam idũp dũřmenũũũ
Pençe-i baştın ider beste-i şeş-der hātem
- 33 Dest-i ahruĩdan eger sille řoķınsa görünür
Dĩde-i dũřmenũne hāla-i ejder hātem
- 34 Görür elťāfuĩ ile mařlařat-ı tĩġ u alem¹⁶⁴
Bitürür ahruĩ ile hĩzmet-i hānçer hātem
- 35 Var ise irdi der-i luťfuĩā řey’illāhe
K’eylemiş kāsesini pũr-zer ü zĩver¹⁶⁵ hātem

¹⁶¹ fĩrũze M: pĩrũze BD

¹⁶² ursa M: olursa BD

¹⁶³ āfāa salar BD: āfāa M

¹⁶⁴ tĩġ u kalem M: tĩġı kalem BD

- 36 Feth-i bāb-ı keremi her ki kapuñdan bilmez
İhtiyācı eline halka-i her-der hâtem
- 37 Şol kadar irdi hedâyâ şeref-i medhüñle
Ki benām-ı¹⁶⁶ kalemüm oldu ser-â-ser hâtem
- 38 Tuḥfe-i bezmüñ içün bu ğazel-i rengîni
Levḥ-i zerrîne yazup eylesün ez-ber hâtem
- 39 Eyleyüp ‘ayş-ı ḥayāl-i leb-i dil-ber hâtem
Cām-ı zerrîn ile çeksün mey-i aḥmer hâtem
- 10a 40 Şekl-i ḥāl ü dehenüñ hâtem-i pîrûze nigîn
Dostum görmedüm ağzuñ gibi ḥoş-ter hâtem
- 41 Gerçi nâzûklık ile ağzın arar engüştüñ
Dimez ammâ dehenüñ sırrını gizler hâtem
- 42 Ten-i şad-pâre ki şekl-i kafeş-i zer-gerdür
Dâğlar dilde olupdur aña yer yer hâtem
- 43 Ḥasret-i la‘l-i lebüñ bağrını pür-ḥûn itmiş
Dâğ yakmağa komış gögsine aḥker hâtem¹⁶⁷

¹⁶⁵ zîver M: gevher BD

¹⁶⁶ benām M: benân BD

¹⁶⁷ Bu beyitten sonra BD’de geçen “Anda zehr ola vü tiryāk leb-i dil-berde/ Dehen-i yâre kaçā ola ber-â-ber hâtem” beyiti M’de yoktur.

- 44 Dehenüñ¹⁶⁸ teng-i dil-âvîzine beñzer bulsa
Hâl-i miskîn¹⁶⁹ ile ger haṭṭ-ı mu^c anber hâtem
- 45 Düşse âyînesine pertev-i nûr-ı haddüñ
Vire hürşîd-i cihân-tâb gibi fer (hâtem)¹⁷⁰
- 46 Sînemüñ zâğî¹⁷¹ ile cism-i dü-tâ-yı zerdüm
Çıldı engüş-t-i belâya¹⁷² beni bir zer hâtem
- 47 Şararup miḥnet ile beñzi kızarmış çeşmi
Var ise baḥt-ı siyeh-kârına¹⁷³ aḡlar hâtem
- 48 La^c l-i dil-ber¹⁷⁴ gibi ola mı ḡandân yâḡût
Dehen-i yâr gibi ḡanı suḡan-ver hâtem
- 49 Bî-^c aded hâtem ile ḡapuña irdi¹⁷⁵ **Bâḡî**
Ki niçe Rûm ḡarâcına deger (her) hâtem¹⁷⁶
- 50 Ḳoma ayaḡda bu maşnû^c u muraşşa^c nazımı
Elde ḡoş yaraşur ey Âşaf-ı şaf-der hâtem
- 51 Bulımaz dâyiresin¹⁷⁷ bu güher-i nâ-yâbuñ
İtmesün bir daḡı bu devrde zer-ger hâtem

¹⁶⁸ dehenüñ M: dehen-i BD

¹⁶⁹ miskîn M: müşğîn BD

¹⁷⁰ M'de "hâtem" sözcüğü yazılmamıştır.

¹⁷¹ zâğî M: dâğî BD

¹⁷² belâya M: belâda BD

¹⁷³ siyeh-kârına M: siyeh-kâruma BD

¹⁷⁴ dil-ber M: dil-dâr BD

¹⁷⁵ ṭapuña irdi M: tapuna geldi BD

¹⁷⁶ ḡarâcına deger hâtem M: ḡarâcını deger her hâtem BD

¹⁷⁷ dâyiresin M: dâ'iresin BD

- 52 Hâtem-i nazma bu gün kimse bu hükmi viremez
Niçe müfsidler ider gerçi müzevver hâtem
- 53 Bedel olmaz buña zîrâ ki senüñ nâmuñadur
Bulmaz¹⁷⁸ mühr-i Süleymân yerin âher hâtem
- 10b 54 Tâ bu eyvân-ı muraşsa^c kemer-i ^câlîde
Tağa engüşt-i hilâle meh-i enver hâtem
- 55 Mesned-i şadr-ı vezâretde ser-efrâz olsun¹⁷⁹
Kıla teslim şehen-şâh-ı muzaffer hâtem¹⁸⁰

Ġazel-i Rızâyî

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

- 1 Gün yüzüñ ey meh ne yüzden görebilsin eşk-i ter
Muttaşıl bârân-ı eşk-i ğam göz açdurmaz yağar
- 2 Çeşm-i yâre nergis-i şehlâ deñiz öykünmesün
Gözünü açsun şabâ yoħsa anuñ gözüñ açar
- 3 Câm-ı gül-günüñ şaşar meclisde sâķî ayaĝı
Añladum keyfiyyetin meclisde la^c lûnden baķar
- 4 Şevķ ile başın virür döne döne çarķ üzre
Ayaĝı ger âb-ı ^caşķa düşenüñ yer mi başar

¹⁷⁸ bulmaz M: tutamaz BD

¹⁷⁹ olsun M: olasın BD

¹⁸⁰ Bu beyitten sonra BD'de geçen "Mümdür mülk-i cihân sana du^câm ol ki hemân/ ^cAn-karîb eyleye Allâh müyesser hâtem" beyiti M'de yoktur.

- 5 Aķçesin her lah ada şu gibi harc itse dağı
Ağlamaz bu g nde harcından **Rız y **  eşm-i ter

 azel-i Ref 

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

- 1 L le v  g n ei an ki ba a sen ey g l-i ter
Bir b l k ağz  a uk bağlamaludur bunlar
- 2 J le şanma deheninde g rinen d şlerid r
A up ağz n  şab  yeld ğine g n e gel r
- 3 El m zden  omazuz p r-i muğanu  ayağın
Ger i ma m rlara y zi g zi turş  şatar
- 4  urre-i m h deg ld r bu felekde g rinen
Tevseni  ar u  alupdur ezeli eli neşter
- 5 Y r g   ls z ele almağa  omaz **Ref ** rak b
 ank  şaşa yap şursam anu  elinden  ıkar

11a

 azeliy t-  Hay li Beg

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

(- + - -) (- -)

- 1 Sensiz ey r  -  rev n ş ret-i b -c nem ben
 ara toprak başuma h k ile yek-s nem ben

2 Niçe Ferhād ile Mecnūnları zencīre çeker¹⁸¹
‘ Aşk kişverlerinūñ mālīk(i)¹⁸² sultānem ben

3 Hāke küstaḥ gibi başma ḳadem ey dervīş
Ayaḡuñ altına baḳ mūr-ı Süleymānem ben

4 Baş açuḳ lāle çemende didi sultān-ı güle
Ḳan bulaşmış ‘ alem-i Şāh-ı Şehīdānem ben

5 Hüsrev-i mülk-i suḡan oldu **Ḥayālī** gözūñ aç
Dime anuñ gibi bir şāhib-i dīvānem ben

ve lehu eyzan

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1 Belā bezminde¹⁸³ sīnem benüm meyḥānedür dirler
Ḳızarmış dāḡumı¹⁸⁴ meyle tolu peymānedür dirler

2 ‘ Aceb mi āfitāba şa‘ şa‘ a zencīr-i zer olsa
Ġamından sen hilāl-ebrū mehūñ dīvānedür dirler

3 Saña ma‘ mūr-ı ‘ ālemdür diyenler baña ey nāşih
Ḥaḳīḳat gencine mālīk olan vīrānedür dirler

4 Olanlar lücce-i baḡr-ı muḥīṭ envācına nāzır
Gözüm yaşına nisbet bir ḳurı efsānedür dirler

¹⁸¹ çeker M: çeken HD

¹⁸² mālīk M: mālīki HD

¹⁸³ belā bezminde M: belālar bezmine HD

¹⁸⁴ dāḡımı M: daḡıma HD

- 5 **Ḥayālī** çārsū-yı ‘aşqda müjgān-ı Mecnūnı
Ḥayāl-i zūlf-i Leylāya düzülmiş şānedür dirler

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Gerçi gönlüm kendiyi Cām-ı Sikender gösterür
Şinsa her bir pāresi¹⁸⁵ bir tīz¹⁸⁶ ḥançer gösterür
- 2 Dergehinde herkesi bir görmeyüp dergāh-ı¹⁸⁷ ‘aşq
Kimine jülīde mū kimine efser gösterür
- 11b 3 Farq-ı Mecnūnda görinen āşiyāndur şanmañuz
Kellesinde bāde-i ‘aşq ile sāgar gösterür
- 4 Aldı cānum¹⁸⁸ naqdini olup ḥavāle ğamzesi
Şimdi gelmişdür ḥaṭı ‘uşşāka defter gösterür
- 5 Ḥāk idelden kūy-ı ‘aşq içre **Ḥayālī** cisini
Kendünün¹⁸⁹ her zerresi bir mihr-i enver gösterür

ve lehu eyzan

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

- 1 Nedür cān kim anı sen nāzenīn cānāne virmezler
Saña ‘āşık olanlar yoluña cānā ne virmezler

¹⁸⁵ pāresi M: pāresin HD

¹⁸⁶ tīz HD: tīr M

¹⁸⁷ dergāh M: sultān HD

¹⁸⁸ cānum M: cānlar HD

¹⁸⁹ kendünün M: kendiyi HD

- 2 Ȧarābāt erleri bir seng bālin¹⁹⁰ itseler anı
Serīr-i devlet ūzre mesned-i sulṭāna virmezler
- 3 Lebi sevdāsı gōñlŭmde yaraşur zāhidā yāruñ
Bu bir la‘l-i muşaffādur bunı¹⁹¹ her kāna virmezler¹⁹²
- 4 Zŭleyhāsın şu kim ṭuġyān-ı nefsinden cŭdā kıldı
Anuñ Mışr-ı vŭcŭdın Yŭsuf(un)¹⁹³ zindāna virmezler
- 5 Ȧayālī ‘aşķ-ı Leylāya heves¹⁹⁴ kılduñ velī anı
Belā destinde her Mecnŭn-ı ser-gerdāna virmezler

ve lehu eyzan

+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -

(- + - -) (- -)

- 1 Dili āşŭfte kılan sŭnbŭl ū gŭl-pŭşuñdur
Şabrumı ġāret iden hāl-i benāġŭşuñdur
- 2 Sen ne gŭlşensin¹⁹⁵ kim bu gŭn ey lāle-‘izār
‘Ālemuñ bŭlbŭl-i gŭyāları hāmŭşuñdur
- 3 Ne hārābāt imişsin meded ey ġamze-i yār
Tende kıanum kıomayan ikide bir nŭşuñdur

¹⁹⁰ seng bālin M: sengi bālin HD

¹⁹¹ bunı M: anı HD

¹⁹² HD’deki 2 ile 3. beyit, M’de yer deġiştirmiştir.

¹⁹³ vŭcŭdın Yŭsuf M: vŭcŭdu Yŭsufun HD

¹⁹⁴ heves M: hevse HD

¹⁹⁵ gŭlşensin M: gŭlşen gŭlşŭn HD

- 4 Sen şeh-i hüsne felek taht u sipāh oldı nücūm
Mihr ile māh kapuñda iki çavuşuñdur¹⁹⁶

12a

Rahmī

- - + /+ - - + /+ - - + /+ - -

- 1 Hākān-ı cihān Hāzret-i Sulṭān Süleymān
El açdı gelüp cerre o sulṭāna қaranfūl
- 2 Kāṣāne-i қudretde felek mihr ile hem māh
Bir köhne sifāl içre iki dāne қaranfūl
- 3 Bī-cāye¹⁹⁷ viren zīneti la‘ lin siperüñdür
Virür nitekim revnaқı bustāna қaranfūl
- 4 Pāyuña nişār itmege jāleyle getürdi
Bir la‘l ṭabaқda niçe dürdāne қaranfūl
- 5 Alur mıyıdı destine pīrūze ‘ aşānı¹⁹⁸
Reşk itmese қapuñdaki derbāna қaranfūl
- 6 Yüz sürmek içün geldi şehā ravzaña yoksa
Başmazdı қadem ‘ ālem-i imkāna қaranfūl
- 7 Gülzāra gelüp düşse eger ‘ aks-i cemālūñ
Yer gök ola döne meh-i tābāna қaranfūl

¹⁹⁶ Bu beyitten HD’de geçen “Bade-i aşkını ey dost Hayālī içeli/ Gelmedi başına akli dahi sarhoşundur” beyiti, M’de yoktur.

¹⁹⁷ bi-cāye M: sahbāya HD

¹⁹⁸ ‘ aşānı M: ‘ asāyı RD

- 8 Merdāne taḫub başına bir perr-i sefīdi
İster ki ‘adūñi¹⁹⁹ çeke meydāna ḫaranfūl
- 9 Şaḥn-ı çemene kılsa güzer āteş-i ḫahruñ²⁰⁰
Güller küi olup aḫker olup yana ḫaranfūl
- 10 Dāmen-i güli cūdun eli ideli pūr-zer
Raḥmī gibi el açdı bu iḥsāna ḫaranfūl
- 11 ‘Arz eyle dilā gel bu kelāmuñ şu‘arāya
Olursa tekellūf n’ola yārāna ḫaranfūl
- 12 Yum aḡzuñı gel ḡonçe (gibi)²⁰¹ ḫatm-i kelām it
Niteki gele gülşen-i devrāna ḫaranfūl
- 13 Gün pertevi neyleye nitekim kān-ı ‘ademden
Renk ala döne la‘l-i Bedeḫşāna ḫaranfūl
- 14 Ḥāk-i rehūñe tuḥfe diyü ḫılmaḡa ĩşār
Yākūt ḡoya ḡoḡḡa-i mercāna ḫaranfūl²⁰²

[Ḳaşıde-i Ḥayālī]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 12b 1 Baḡda olup şükūfe ḡaylına ser-dār gül
Od bıraḡdı ḡānümān-ı bülbüle tekrār gül

¹⁹⁹ ‘adūñi M: kaddūni RD

²⁰⁰ ḡahruñ M: mihrün RD

²⁰¹ ḡonçe M: gonca gibi RD

²⁰² Bursalı Raḥmī’ye ait olan bu kasidenin ilk 15 beyiti mecmuada mevcut deḡildir.

- 2 Pütesinde gonçenüñ zer hâliş eyler ‘ andelîb
Gûş-vâre etmege kulağına zer-kâr gül
- 3 Cür‘ adânın gonçenüñ açmaz meger râz ehline
Olalı tecrîd içinde şâhib-i esrâr gül
- 4 Mantıku’t-Tayr okudur bülbül çemen eţfâline²⁰³
Şerh ider her faşlın anuñ nitekim ‘ Atţâr gül
- 5 Yüreginde baş çıkarur ‘ andelîbüñ intizâr
Gonçenüñ yâ Rab neden eyler yaqasın dâr gül
- 6 Her vaqde²⁰⁴ bir nüktedür gülşende fehm it olalı
Mahzen-i Esrâr gonçe Maţla‘ -ı Envâr gül
- 7 Penbe ile âteşüñ gerçi ki yokdur oyunu
Od içinde bülbülü şaklar semender-vâr gül
- 8 Sînesinde dâğdur merğüb iden her lâle(yi)²⁰⁵
Eylemez hâruñ cefâsından çemende ‘ âr gül
- 9 Âteş-i gayret n’ola yakup kül itsem²⁰⁶ bülbülü
Şalınup boynına her şâhuñ güler oynar gül²⁰⁷

²⁰³ eţfâline M: eftâline HD

²⁰⁴ vaqde M: varak HD

²⁰⁵ lâle(yi): lâle M: lâleyi HD

²⁰⁶ itsem M: etse HD

²⁰⁷ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Âşiyân-ı bülbülü kıldı mahaffe âline/ Benzer etti kârbân-ı hicretin ihzar gül” beyiti, M’de yoktur.

- 10 ‘Andelīb eṭfālīnūñ açup dehānın vaḳtidür
 Āṣiyān-ı bülbüli eylerse mūsikār gül
- 11 Hāk-ı pāyuñ²⁰⁸ kuḥlūni Şāhuñ şabādan istedüp²⁰⁹
 Bāguñ eyler nergis-i bīmārına tīmār gül
- 12 Nice Şeh Sultān Süleymān ben selīmü’l-ḳalb²¹⁰ kim
 Ṭaḳ-ı evvānında ḥurşīd (oldı) bir²¹¹ zerkār gül
- 13 Būy-ı ḥulḳından eşerdür nefha-i bāzār-ı Çīn
 Faẓl-ı²¹² cūdundan varaḳdur dāver-i ezhār gül²¹³

[Ḳaṣīde-i Necātī]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 13a 1 Āh-ı ‘āşıḳdur seni ḥüsnünden āgāh eyleyen
 Na^cra-i bülbülden olur her seher bīdār gül²¹⁴
- 2 Şāh-ı ‘ādil devridür var gūş-māl it ey şabā
 Bülbüle cevri eylemekden itsün istiḡfār gül
- 3 Padişāh-ı dād-gīr-i²¹⁵ deryā-dil (ü) vālā güher
 Kim nem-i ḥulḳında ider²¹⁶ sebzeler izhār gül

²⁰⁸ pāyuñ M: pāyı HD

²⁰⁹ istedüp M: isteyip HD

²¹⁰ Süleymān ben selīmü’l-ḳalb M: Süleymān selīmü’l-ḳalb HD

²¹¹ ḥurşīd (oldı) bir: ḥurşīd bir M: ḥurşīd oldu bir HD

²¹² faẓl M: fasl HD

²¹³ Bu beyitten sonra HD’de yer alan beyitler, M’de yoktur.

²¹⁴ Bu beyitten sonra ND’de geçen “Bunca naz ü bunca şīveyle bir aylık ömrü var/ Kendiyi zīnet ederse tan mı şehri-vār gül” beyiti, M’de yoktur.

²¹⁵ dād-gīr M: dād-ger ND

²¹⁶ ḥulḳında ider M: hulkundan eyler ND

- 4 Āsumān-ı salṭanat Ḥān Bāyezīd ol kim anuñ
Ḥulkı²¹⁷ bāğında niçe ḥurşīd gibi var gül
- 5 Āb-ı lūṭfı olmasa²¹⁸ ser-sebz olmaya çınār
Bād-ı lūṭfı olmasa bitü(r)meye²¹⁹ gül-zār gül
- 6 Āb-ı cūd irse sehāb-ı himmetinden sebzeve
Bī-tekellūf serv yemiş vire isfidār gül
- 7 Atı na^c linden cihān miḥrāb gibi secde-gāh
Atı²²⁰ izinden olupdur yeryüzi hem-vār gül
- 8 Çeşme-i şems-i ziyā göster efrüz-ı ‘ālem²²¹ ḥusrevā
Şafḥa-i mülk-i cihān kapuñda²²² bir zer-kār gül
- 9 Meclisüñde bāğ bir maḥbūb bir²²³ ḥizmet-kārdur
Çeşm nergis ḳad şanevber ḥad semen ruḥsār gül
- 10 Pāyuña işār içün ey serv-i bāğ-ı salṭanat
Eylemiş la^c lin ṭabaḳlar üzre zer iḥzār gül
- 11 Ğonçeler ‘arz eylediler²²⁴ ṭapuña kīseyle zer²²⁵
Naşb olunmadan²²⁶ çemen iḳlīmine ser-dār gül

²¹⁷ ḥulkı M: kadri ND

²¹⁸ āb-ı lūṭfı olmasa M: āb-ı lūṭfu ermese ND

²¹⁹ bitü(r)meye: lūṭfı olmasa bitümeye M: hulku ermese bitirmeye ND

²²⁰ atı M: iti ND

²²¹ çeşme-i şems-i ziyā göster efrüz-i ‘ālem M: şemse-i şems-i ziyā-efrüz-i ‘ālem ND

²²² şafḥa-i mülk-i cihān kapuñda M: safha-i tiğ-i cihan-girinde ND

²²³ maḥbūb bir M: mahbūb ND

²²⁴ ğonçeler ‘arz eylediler M: goncalar arz etmeyince ND

²²⁵ kīseyle zer M: hem-yān-ı zer ND

- 12 Umarum senden vefā ey hüsrev ü bostān-ı cān²²⁷
Gerçi gül-zār-ı cihānda virdügi yok bār gül
- 13 Tāc-ı yāķūtı giyer pīrūzeden la‘ lin²²⁸ kemer
Gül-sitān-ı bezmüñe olalı hıżmet-kār gül
- 13b 14 Nev-bahār-ı luţfı bezl itse cihān²²⁹ ni‘ metlerin
Şaĥn-ı²³⁰ sebze şaĥn-ı çinī ola hıżmet-kār²³¹ gül
- 15 Tūţī-i gül-zār-ı bezmüñ olmağ içün eyledi
Ĥār nāĥın berg şeh-ber²³² gönçe-i minķār gül
- 16 Āb-ı ‘adlūñden ider ĥumārını²³³ ıslāĥ mül
Būy-ı ĥulķuñdan şudā‘ ina ider²³⁴ tīmār gül
- 17 Aķ²³⁵ destār-ı ridā-yı sebzi va(r)iken²³⁶ yaķdılar
‘Ahd-i ‘adlūñde meger kim bağladı zū’n-nār gül
- 18 Mevķi‘ inde anuñ²³⁷ içün luţf-ı maĥz olur ģazab
Nitekim faşl-ı zemistānda görünür nār gül

²²⁶ olunmadan M: olunmadı ND

²²⁷ hüsrev ü bostān-ı cāñ M: serv-i bostān-ı cemāl ND

²²⁸ la‘ lin M: bağlar ND

²²⁹ cihān M: kerem ND

²³⁰ şaĥn M: sath ND

²³¹ hıżmet-kār M: hān sālār ND

²³² şeh-ber M: şeh-per ND

²³³ āb-ı ‘adlūñden ider ĥumārını M: āb-ı adlinden humārını eder ND

²³⁴ ider M: kılır ND

²³⁵ aķ M: ağ ND

²³⁶ va(r) iken M: varken ND

²³⁷ anuñ M: ettiğın ND

- 19 Ni‘ met-i hulkũñ koķusından ire diyũ nařĩb
Dāmenin açup gedālar gibi tũrur zār gũl
- 20 Bād-ı hākķũñ²³⁸ itmeyidi²³⁹ ta‘ n ile baķrını ķan
Virmedi gũlşende bũy-ı nāfe-i tātār gũl
- 21 Bād-ı řubh²⁴⁰ ol deñlũ hulkũñ tĩneti²⁴¹ pũr itdi kim
Çāk çāk olmış gũrũr dāmānını her bār gũl
- 22 řehriyāra himmetũñ maķbũb-ı hāř ũ ‘ āmdur
ķankı meclisde ola kim anda²⁴² ola aķyār gũl
- 23 Padiřāha bir řikāyetdũr felekden²⁴³ řapuña
Kim bu ma‘ niden idũpdũr dĩdesin hũn-bār gũl
- 24 Serv urur gũgsine keş desti teħĩ ‘ āřık miřāl
Ġonçenũñ zer ķisesin açmaķıla²⁴⁴ ķocar ruķsār²⁴⁵ gũl
- 25 Yaķdı zillet nārına ben hāk-i şab‘ -ı āb-dār
Nitekim her dem gũl-āb iķũn yanar nā-çār gũl
- 26 Cān ile meddāhuñam dil-teng ķoma beni kim
‘ Andelĩbinden cihānda olmadı bĩzār gũl²⁴⁶

²³⁸ hākķũñ M: hulkun ND

²³⁹ itmeyidi M: etmeyince ND

²⁴⁰ M’de “řubhũñ” şeklinde geķen kelime, vezne uymadıķı iķin kelimenin ND’deki “subh” hāli kullanılmıştır.

²⁴¹ tĩneti M: tĩbini ND

²⁴² ķankı meclisde ola kim anda M: hiķ meclis var mıdır k’anda ND

²⁴³ řikāyetdũr felekden M: řikāyet var kulundan ND

²⁴⁴ açmaķıla M: açmakla ND

²⁴⁵ ruķsār M: hār ND

²⁴⁶ ND’de yer alan “Gũl Kasidesi”nin başındaki on ũç, sonundaki dũrt beyiti M’de yer almamaktadır.

+ - + - / + + - - / + - + - / + + -

(- -)

- 14a 1 O kim debîr-i ezel çekdi kilik-i kudretle
Şerîf nāmına tevķi‘ -nāme-i āmāl²⁴⁷
- 2 Revāk-ı manzar-ı dīvān tāk-ı eyvānı
Hilāl-i burc-i sa‘ ādet sipihr-i cāh u celāl
- 3 Nesebde pāyesi a‘ lā ḥasebde bî-hem-tā
Keremde añā ne akrān seḥāda ne emsāl
- 4 Seḥāda Ḥātem-i Tay defterini tayy itdi
Ġazāda Seyyid egerçi ḥikāyesi²⁴⁸ baṭṭāl
- 5 Kef-i cevādı²⁴⁹ pür eyler seḥāb dāmānın
Seḥāb egerçi virür dāmen ile vaḳt-i nevāl²⁵⁰
- 6 Nesīm-i ḥulkına bir dem ḫarīn olursa eger
Şuyı gül-āb ide toprağı bād-ı şimāl²⁵¹
- 7 Mişāl-i cūdına ‘ unvān yazardı pîr-i²⁵² felek
Mürebbî-i fuḫalā dest-gîr-i ehl-i kemāl

²⁴⁷ āmāl M: ikbāl BD

²⁴⁸ Seyyid egerçi ḥikāyesi M: Seyyid-i Gāzî ḥikāyetin BD

²⁴⁹ M’de “cūdı” şeklinde geçen kelime, vezne uymadığı için kelimenin BD’deki “cevādı” hālî kullanılmıştır.

²⁵⁰ Bu beyitten sonra BD’de geçen “Dem-i vegāda çü pāy-i semendi deprense/ Sipihre lerze düşer arza irişür zilzāl” beyiti, M’de yoktur.

²⁵¹ toprağı bād-ı şimāl M: toprağı müşg bād-ı şimāl BD

²⁵² yazardı pîr M: yazar debîr BD

- 8 ‘ Aṭā-yı kân-ı kefi zer-nişânına²⁵³ nisbet
Nevâl (ü) feyz-i şehâb-ı şîkâl bir mişkâl²⁵⁴
- 9 Kef ile gerçi terâzû-yı ‘ akla urmuşdum²⁵⁵
Ḥafîf geldi katı keffe-i şehâb-ı şîkâl
- 10 Eger ki ḥil‘ at-i luṭfın kılaydı²⁵⁶ erzânî
Siyâh şâlmı (terk) ide²⁵⁷ giymeyeydi hilâl²⁵⁸
- 11 Şahâyif olsa felekler nihâl-i Sidre kalem
Yazılmaya keremi defteri ‘ ale’l-icmâl
- 12 Şu cām(1)²⁵⁹ şundı baña serverâ bu sâkî-i dehr
Şarâb(1)²⁶⁰ zehr ile âlûde dâr(ü)-yî²⁶¹ kattâl
- 13 Şarâb-ı hayret ile şöyle mest ü medhûşam
Ne dest-i ‘ aḳla taşarruf ne pâ-y-ı ‘ aḳla²⁶² mecâl
- 14b 14 Hemîşe şan‘ at u pîşem dem-â-dem endîşem
Özümlle baḥş u cedel yılduzumla ceng ü cidâl
- 15 Kemend-i ‘ acz ile olmazdı dest (ü) pâ beste
Bu bendi geçmese baña zamâne-i muḥtâl

²⁵³ zer-nişânına M: zer-feşânına BD

²⁵⁴ BD’deki 8 ile 10. beyit, M’de yer değiştirmiştir.

²⁵⁵ urmuşdum M: urmuş idüm BD

²⁵⁶ kılaydı M: kılayda BD

²⁵⁷ ide M: terk ide BD

²⁵⁸ hilâl M: leyâl BD

²⁵⁹ cām M: cāmı BD

²⁶⁰ şarâb M: şarâbı BD

²⁶¹ dâr(U)-yî: dâr M: dârü BD

²⁶² ‘ aḳla M: fikre BD

- 16 Elüñdedür çü bu gün hall-i müşkilât-ı cihân²⁶³
Enāmil-i keremüñ kııl bu ‘uğde-i hallāl
- 17 Seḥāb-ı mekremet (ü) menba‘ -ı mürüvvetsin
Nem-i seḥāñ ile her sebze-i ravza-i amāl²⁶⁴
- 18 Bu gülşen içre sen(i)²⁶⁵ serv-i ser-efzâr²⁶⁶ görüp
Şu gibi ayağıña ağıdı ḥâtır-ı meyyāl
- 19 Sezā-yı merḥamet ü müstaḥıkk-ı ‘âtıfetem
Nevāl-i faḫluñ iderseñ maḥallidür ifzāl
- 20 Boyandı kanlu yaşum silmedin elüm ale
Ayakda kaldum eyā ma‘ din-i kerem elüm al
- 21 Tapuña yüz süre geldüm şafā-yı ḥâtır ile
Zülāl gibi beni gül-sitān-ı luṭfuña şal
- 22 Dilümde şekker-i şükr-i kavāfil-i²⁶⁷ keremüñ
Tapuña ‘arz ide geldüm ne ise mā-fi’l-ḥāl²⁶⁸
- 23 Elümde sāğar-ı ‘işret emîr-i meclisdüm²⁶⁹
Zamāne olmasa devr-i edānî vü erzāl

²⁶³ cihân M: enām BD

²⁶⁴ her sebze-i ravza-i amāl M: ser-sebz gül-şen-i amāl BD

²⁶⁵ sen(i) M: seni BD

²⁶⁶ ser-efzâr M: ser-firâz BD

²⁶⁷ kavāfil M: fevâzıl BD

²⁶⁸ mā-fi’l-ḥāl M: mā-fi’l-bāl BD

²⁶⁹ meclisdüm M: meclis idüm BD

- 24 Belâgat içre ben ol şeh-süvâr-ı meydânem
Ki eyledüm şu‘ arâ-yı zamâneî²⁷⁰ pâ-mâl
- 25 Benem bu ‘ arşada kim rahş-ı tab‘ ı depredicek
Vücûdî haşm ola pâ-mâl olursa Rüstem-i Zâl
- 26 ‘ Aceb degüldür urşa²⁷¹ nükte-i kalemüm
Ser-i ‘ adû-yı bed-endîşe dârbet-i kûpâl
- 15a 27 Du‘ âya başla dırâz itme kışşai²⁷² **Bâkî**
Ki fehmi olındı muhaşşal mu‘ ayyen oldı me’âl
- 28 El aç du‘ â-yı kıyâm-ı hıyâm-ı devletine
Yiter uzandı bu deñlü tınâb-ı kâl u maķâl
- 29 Hemîşe nâme-i²⁷³ rûze gelüp bu devr içre
Riyâzet ile ire peyker-i hilâle hezâr²⁷⁴
- 30 Giceñ şerefde şeb-i Kadr (ü) gündüzüñ bayram
Nevâl (ü) ni‘ met ile h̃(â)n-ı ‘ ayş mâl-â-mâl

²⁷⁰ zamâneî M: zamâneyi BD

²⁷¹ degüldür urşa M: degüldür eger olsa BD

²⁷² kışşai M: kıssayı BD

²⁷³ nâme M: tâ meh BD

²⁷⁴ hezâr M: hüzâl BD

Fazlî

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

- 1 Belâ vü miḥnet ü derd ü ğamuñdan²⁷⁵ oldı ey dil-ber
Ciger büryân ü göz giryân ü dil nālân ü ten lâğar
- 2 Firâķ-ı rûy (ü) hecr-i mûy (ü) fikr-i bûs-ı la‘ lûñle
Ne dilde şabr ü serde hûş (ü) tende tâb (ü) cānda fer
- 3 Cefâ vü cevr ü istignâ vü nâzuñdan dile her dem
Belâ bî-ḥad ‘ anâ bî-‘ ad elem bî-gāye ğam bî-mer
- 4 Bulınmaz Rûm (ü) Şâm ü Hind ü Sind içre senüñ gibi
Semen-sîmâ vü sîmîn-ber melek-manzar perî-peyker
- 5 Şaçı sünbül yañağı gül beñi fûlfül femi ğonçe
Ḳadi Tûbâ yüzi cennet özi ḥurî lebi Kevşer
- 6 Kenâr idüp şarılup buseñ alup pâyuña düşmekdür²⁷⁶
Ḳuzûr-ı ten sürûr-ı dil şafâ-yı cân hevâ-yı ser
- 7 Bu ruḥsâr ü ‘ izâr ü buse vü²⁷⁷ la‘ lûñle olmışdur
Derûn sûz ü devrân²⁷⁸ efrûz (ü) râḥat-baḥş (ü) (cân)-perver²⁷⁹

²⁷⁵ġamuñdan M: gam ile Kutlar, “Klasik Türk Edebiyatında Çâr-Ender-Çâr ve Kara Fazlî’nin Kasidesi”, *Türkbilig*, 2009, sy. 17, s.104-105.

²⁷⁶düşmekdür M: düşmek Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁷⁷buse vü M: buse-i Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁷⁸devrân M: revân Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁷⁹(cân)-perver: perver M: cân-perver Kutlar, *agm.*, s. 106.

- 8 Ne şehsin kim hevā-yı²⁸⁰ meyl (ü) derd ü züll-i ‘aşkuñla
Felek ser-geşte-i²⁸¹ bende zemīn efgeñde hūr çāker
- 15b 9 Qadūñ serv (ü) yüzüñ gül leblerüñ şekker haṭuñ sebze
İñen ra‘ nā iñen zībā şīr(īnsin) ü²⁸² iñen ter
- 10 Güzelsin bī-bedelsin hūbsın maḥbūbsın cānā
Ne ḥācet saña zīb ü zīnet ü ārāyiş ü zīver
- 11 Ḥayāl-i vaşl (ü) fikr-i ḥüsn ü şevk ü²⁸³ rūy (ü) la‘ lūñle
Gönül şendür revān gülşen derūn rūşen zamīr enver
- 12 Ḥudā virmiş saña in‘ ām (ü) luṭf ü cūd (ü) şun‘ indan
Ḥaṭṭ-ı sebz (ü) ruḥ-ı gül-gūn leb-i meygūn qad-i ‘ar‘ ar
- 13 Gül ey gönçe gel ey ‘ārif çal ey muṭrib şun ey sāķī
Yine gūş eyle nūş eyle ney-i ḥoş-dem mey-i aḥmer
- 14 Dem-i ḥoş rüz-ı ‘īd (ü) vaḳt-i Āsaf de(v)r-i şaf-der (d)ür²⁸⁴
Şafā vü zevk ü ‘īş ü nūşdan ḥālī gerekmez er
- 15 Ne āsaf ehl-i tedbīr (ü) müşīr ü şāḥib ü zābiṭ
Ne şaf-der ḥusrev (ü) mīr ü (ḥidīv)²⁸⁵ (ü) şāh-ı nīk-aḥter

²⁸⁰ hevā-yı M: hevā vü Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁸¹ ser-geşte-i M: ser-geşte Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁸² (şīr)īnsin: şīr ü M: şīrīnsin Kutlar, *agm.*, s. 106.

²⁸³ şevk ü M: şevk-i Kutlar, *agm.*, s. 107.

²⁸⁴ de(v)r-i şaf-der(d)ür M: devr-i saf-derdür Kutlar, *agm.*, s. 108.

²⁸⁵ M’de boş bırakılan “hidīv” sözcüğü, Kutlar, *agm.*, s. 108’den tamamlanmıştır.

- 16 Kader-kudret [kazā-reft zühr(e)]²⁸⁶-kânün müşteri-fıtnat
Felek-rütbet melek-ḥaşlet kevākib-ḥayl (ü) meh-manzar
- 17 Şehenşeh Muştafā ki emān²⁸⁷ ü ‘adl (ü) şerm (ü) cūd ile
Odur şimdi Ebū-bekr (ü) ‘Ömer ‘Osmān (ü) hem Ḥayder
- 18 Bu ‘aql ü devlet (ü) ‘adl ü bu fikr²⁸⁸ ile el-ḥaḳ
Odur Cemşīd (ü) Efrīdūn (ü) Enūşīrvān²⁸⁹ (ü) İskender
- 19 Olur bezm eyledükçe ‘īş ü nūş ü zevḳ (ü) şevḳiyçün
Felek sofrā güneş sāḳī vü muṭrib zühre meh sāḡar
- 20 Olur rezm eyledükçe ḥıfz ü ‘avn ü fetḥ ü naşrıyçün
Siper ḥur şa‘ şa‘ a tīr ü felek ḳavs ü melek leşker
- 16a 21 Şalā-yı ‘īd ü nüzūl ü ni‘met (ü) in‘ām içün ḥalkā
Nefīr ü kūs ü ṭabl²⁹⁰ ü sūrnā āvāzeler eyler
- 22 Nefīr ü kūs ü ṭabl²⁹¹ ü şūrnā şītından olmışdur
Melek ḥayrān felek ser-geşte meh vālih ḥired ebter
- 23 O şāhuñ şān ü zāt ü ism (ü) resminden ‘ibāretdür
Gerek cān²⁹² ü gerek sulṭān gerek şāh ü gerek server

²⁸⁶ M’de boş bırakılan “kazā-reft zühr(e)” sözcük grubu, Kutlar, *agm.*, s. 108’den tamamlanmıştır.

²⁸⁷ ki emān M: kim emn Kutlar, *agm.*, s. 108.

²⁸⁸ fikr M: kerr ü ferr Kutlar, *agm.*, s. 109.

²⁸⁹ Enūşīrvān M: Nūşīrvān Kutlar, *agm.*, s. 109.

²⁹⁰ kūs ü ṭabl M: tabl ü kūs Kutlar, *agm.*, s. 109.

²⁹¹ kūs ü ṭabl M: tabl ü kūs Kutlar, *agm.*, s. 110.

²⁹² cān M: hān Kutlar, *agm.*, s. 110.

- 24 Muḥallaşdur²⁹³ muḥarrerdür musahḥhardur müyesserdür
Saña ey şāh-ı ʿālem baht (ü) taht²⁹⁴ ü milket ü efser
- 25 Senüñdür Rûm²⁹⁵ Hind ü ʿArab çün virdi Hâk saña
Kemân-keş nîze-dâr ü tîğ-zen merdân âver²⁹⁶
- 26 Zihî şevket şalâbet (savlet ü)²⁹⁷ kudret ki hep cey(ş)ün²⁹⁸
Muḥarribler mübârizler bahâdırlar dil-âverler
- 27 Şimāl ile cenûb ü şark ü ğarba tîğ çek k'oldı
Saña nuşret qarîn fırsat rehîn feth ü zafer reh-ber
- 28 Kimin hõr²⁹⁹ it kimin çāl³⁰⁰ kimin ur haşmuñ kimin kes
Şalup gürzi çeküp tîği atup tiri çekdi³⁰¹ hançer
- 29 Gelür âhir celâl ü kahr ü hışm ü heybetüñden haşm
Zebân der-ʿözr ser der-pîş ü³⁰² dil der-hem kefendür ser³⁰³
- 30 Ne şehsin hõş³⁰⁴ geçerler ʿadl ü dād ü luṭf ü cûduñla
Yehūdî vü Mecûsî vü Müselmân ile hem kâfer

²⁹³ muḥallaşdur M: muḥaşşaldur Kutlar, *agm.*, s. 110.

²⁹⁴ baht (ü) taht M: taht ü baht Kutlar, *agm.*, s. 110.

²⁹⁵ Rûm M: Rûmili Kutlar, *agm.*, s. 110.

²⁹⁶ âver M: ü ceng-âver Kutlar, *agm.*, s. 110.

²⁹⁷ şalâbet savlet ü: şalâbet M: şalâbet savlet ü Kutlar, *agm.*, s. 111.

²⁹⁸ ceyşün: ceyün M: ceyşün Kutlar, *agm.*, s. 111.

²⁹⁹ hõr M: hurd Kutlar, *agm.*, s. 111.

³⁰⁰ çāl M: çāk Kutlar, *agm.*, s. 111.

³⁰¹ çekdi M: urup Kutlar, *agm.*, s. 111.

³⁰² der-pîş ü M: der-pîş Kutlar, *agm.*, s. 111.

³⁰³ kefendür ser M: ber-ser Kutlar, *agm.*, s. 111.

³⁰⁴ hõş: hün M: hoş Kutlar, *agm.*, s. 111.

- 31 Bu eyvân-ı bülend ü bezm (ü) rezm ü kıadr ile sensin
Çü Dârâ vü Câm-ı Cem³⁰⁵ Ğazanfer-fer Sikender-der
- 32 Revâ olsa³⁰⁶ kemîne kemterine bende efgende
Eger Dârâb eger Dârâ eger Tuğrul eger Sencer
- 33 Yazılmaz ‘adl ü dâd ü lutf ü cûduñ³⁰⁷ vaşfi ger olsa
Cihân kâtib şecer hâme deñiz düde zemîn defter
- 16b 34 Du‘âyıla şenâ vü medh ü vaşfuñ birle Fazlîdür
Suhan-güy ü suhan-perver suhan-ver ü suhan-güster
- 35 Feşâhâtdür³⁰⁸ belâgatde zarâfetde leâfetde
Odur Sahbân³⁰⁹ odur Hassân ü Selmân Enverî beñzer
- 36 Olupdur şan‘at (ü) ma‘nî vü lafz ü lutf-ı tab‘ ile
Bu müsteşnâ kaşîde bî-naẓîr ü nağz ü hadd³¹⁰ ü ter
- 37 Olup şadr-ı ‘arûz (ü) ibtidâ vü³¹¹ darb pür-şan‘at
Çehâr erkânı hûb ü dil-keş ü maṭbû‘ (ü) hõş ter³¹²
- 38 İderseñ lutf (ü) cûd ü re’fet ü ihsân n’ola şâhum
Kuluñdur müstaḥaḳ ü müsta‘id³¹³ ü lâyıḳ ü der-ẖar

³⁰⁵ Dârâ vü Câm-ı Cem M: Dârâ-dâver ü Cem-câm Kutlar, *agm.*, s. 112.

³⁰⁶ olsa: olmasa M: olsa Kutlar, *agm.*, s. 112.

³⁰⁷ ‘adl ü dâd ü lutf ü cûduñ M: lutf ü cûd ü ‘adl ü dâdun Kutlar, *agm.*, s. 112.

³⁰⁸ feşâhâtdür M: feşâhâtdede Kutlar, *agm.*, s. 113.

³⁰⁹ Sahbân: Sübhân M: Sahbân Kutlar, *agm.*, s. 113.

³¹⁰ nağz ü hadd M: bî-bedel hem Kutlar, *agm.*, s. 113.

³¹¹ ibtidâ vü M: ibtidâ-yı Kutlar, *agm.*, s. 113.

³¹² ter M: yek-ser Kutlar, *agm.*, s. 113.

³¹³ müstaḥaḳ ü müsta‘id M: müsta‘id ü müstaḥaḳ Kutlar, *agm.*, s. 113.

- 39 Ȳo lâfı kı1 du‘ â iķbâl ü ‘ izz ü ķadr (ü) câh içün
 Ğaraż oldur murâd ol maķşad (ü) maķşûd odur ekşer
- 40 Niçe kim nev-bahârdur³¹⁴ dey şeb hõş rûz³¹⁵ ola ‘ âlemde
 Bahâr(1) hõş deyi (hõş rûzı)³¹⁶ hõş olsun şebi hõş-ter
- 41 Mübârek ‘ îd (ü) ferrûh rûzı³¹⁷ hoş vaķtı³¹⁸ nigû hâli
 Felek sâ‘ î melek dâ‘ î zemân ‘ âdin³¹⁹ Hudâ yâver

Ĥayâlî

- - + / - + - + / + - - + / - + -

- 1 Ȳursa niyâm içinde kaçan kim yegâne tîĝ
 Beñzer ininde uyĥuya varmış yılana tîĝ
- 2 Cevherleri yüzinde çü şayyâd dâמידur
 Döndi fenâ yoluñda âb-ı³²⁰ revâna tîĝ
- 3 Mülk-i vücûdı yaķdı ser-â-ser kül eyledi
 Olalı rezm âteş(i)³²¹ içre zebâne tîĝ
- 4 Bir murĝ durur³²² kim çıkduĝı dem beyzadan uçar
 Farķ-ı ‘ âdûları³²³ eyler o dem âşiyâne tîĝ

³¹⁴ nev-bahârdur M: nev-bahâr Kutlar, *agm.*, s. 114.

³¹⁵ şeb hoş rûz M: şeb ü hoş Kutlar, *agm.*, s. 114.

³¹⁶ bahâr(1) hoş deyi hoş rûzı: bahâr hoş deyi M: bahârı hoş deyi hoş rûzı Kutlar, *agm.*, s. 114.

³¹⁷ rûzı M: rûz ü Kutlar, *agm.*, s. 114.

³¹⁸ vaķtı M: vakt ü Kutlar, *agm.*, s. 114.

³¹⁹ ‘ âdin M: ‘ avin Kutlar, *agm.*, s. 114.

³²⁰ yoluñda âb M: yolunda bir âb HD

³²¹ âteş(i): âteş M: âteşi HD

³²² murĝ durur M: murĝdur HD

³²³ ‘ âdûları M: ‘ âduyı HD

- 17a 5 Ānī³²⁴ geçerdi eblāk-ı eyyām-ı fitne-cūy
Olmasa ħing-i devlete ger tāziyāne tīg
- 6 Bir hindi ħ̃ācedür ki diler cevherin şata
Şadr-ı ‘adūda budur geçdi³²⁵ dü-kāna tīg
- 7 Gūyā ki āħirinde şebūñ āfitābdur
Şöyle yaraşdı bu ħaṭ-ı ‘anber-feşāna tīg
- 8 Dīvār-ı ‘ömrin eyleye düşmānlaruñ ħarāb
Seylāb-vār olsa kaçan kim revāne tīg
- 9 Genc-i cemālūñ üzre³²⁶ konmuş tılsım ile
Bu vechden didüm ol iki ebruvāna tīg
- 10 Bir murğdur ki konduğı dem fark-ı düşmene
Çarıyla yaşını idinür āb ü dāne tīg
- 11 Şan al cāme içre yaluñ yüzlü ħūbdur
Ĥūn-ı³²⁷ ‘adū ile dönicek ergāvāna tīg
- 12 Kesdügi düşmānuñ götürür ħākden başın
Beñzer keremde Ĥusrev gibi sināna³²⁸ tīg

³²⁴ ānī M: anı HD

³²⁵ budur geçdi M: geçdiği budur HD

³²⁶ üzre M: üstüne HD

³²⁷ ħūn: ħavf M: hūn HD

³²⁸ gibi sināna M: gītī-sitāna HD

- 13 Sulṭān-ı baḥr ü ber³²⁹ Süleymān-ı ins ü cān
Ki alur³³⁰ (şükūh u)³³¹ düşmeni olur³³² bahāne tīg
- 14 Devr-i felek tīgüñi gördi ḥired didi
Bağlandı ceng içün³³³ yine pīl-i dāmāna tīg
- 15 Farḳ-ı ‘adūsı ḳulle-i kūh-ı Bedrdür³³⁴
Beñzer o ḳulle üzre çekilmiş ṭumana tīg
- 16 Bir başı ile bir ḳılıcı var ḳuluñ durur
Şalsa yoluñda şubḥ n’ola şādıḳāne tīg
- 17 Baḳsañ ğāzabla nīzesi mihrüñ düşer velī
Meydān içinde şalmaz erenler ḳaçana tīg
- 17b 18 Bir ḳalbi pāk meşrebi şāfī gül³³⁵ durur
Ḳalmaz yoluñda düşmenüñüñ baş ü cāna tīg
- 19 Burnundan etdüğini getürür³³⁶ ‘adūlaruñ
Ḳan aḳıdup şu yerine ol nāvdāne tīg
- 20 Baḥr içre māhi burc-ı esedde hilāldür
Şol dem ki alsañ ol kef-i der³³⁷-nişāna tīg

³²⁹ baḥr ü ber M: ber ü bahr HD

³³⁰ ki alur M: k’alur HD

³³¹ M’de boş bırakılan “şükūh-u” sözcüğü, HD’den tamamlanmıştır.

³³² olur M: olup HD

³³³ bağlandı ceng içün M: bağlandı içün HD

³³⁴ Bedrdür M: belā durur HD

³³⁵ gül M: kulun HD

³³⁶ getürür M: getirdi HD

³³⁷ der M: deryā HD

- 21 Müdbirlik ile hem-dem olupdur zemānede
Cānlar yidürse yeridür ol hem zebāna tīg
- 22 Bil³³⁸ bağlamaz ise hizmetüne mūr gibi haşm
Lāzım degül ki sen çekesin ins ü cāna tīg
- 23 Besdür ‘adū-yı dīve vezīr-i melek hışāl
Zirā ki dest pençe yeter arslana tīg
- 24 Açıldı zaḥm gülleri gülzār-ı sīnede
Döndürdi niçe şūreti berg-i ḥazāna tīg
- 25 Şāhā **Ḥayālī** bunca kılıcuñ urur senūñ
Sen daḥı kıl ‘aṭā aña bir ḥusrevāne tīg
- 26 Meydān-ı naẓm içinde şehā bir dil-āverem
Lāyık degül mi bencileyin pehlevāne tīg
- 27 Ṭayy eyledü(m)³³⁹ menāzil-i faẓl u belāḡati
Ḳoydum ḥarāmīler gibi bu kārṽāna tīg³⁴⁰
- 28 Ya tevliyede³⁴¹ vir anı ḳalem birle zabt idem
Ya dirlik eyle olsun arada bahāne tīg
- 29 Yāḥūd beni vilāyet-i Hinde revāne ḳıl
Tā ki³⁴² elümde³⁴³ anda daḥı ḳan feşāne³⁴⁴ tīg

³³⁸ bil M: bel HD

³³⁹ eyledü(m): eyledü M: eyledim HD

³⁴⁰ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Demdir ki devletinde kılıc etmeğın yiyem/ Budur getirdiğım safahāt-ı beyāna tīg” beyiti, M’de yoktur.

³⁴¹ tevliyede M: tevliyet HD

30 Bu resme kılmaz idi beyân hâlümü kalem
İrgürmeyeydi faqr eli ger üstüh̃āna tîğ³⁴⁵

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

18a 1 Okudukça şî' rûnî cānān lebiyle her nefes
Ey Ḥayālî tûṭî-i nazmûna şekker gösterür³⁴⁶

ve lehu eyzân

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

(- + - -) (- -)

1 İşiginde deme ol seng-dilün taş yatur
Nazar it her qademünde niçe biñ baş yatur

2 Dergehünde dil-i 'uşşâk kaçan ola³⁴⁷ hisâb
Ḥâkde tut ki³⁴⁸ yine dâne-i³⁴⁹ haşhaş yatur

3 Gerçi bağlar belini da'viye ortaya çıkar
Mû-miyânın yazamaz hâme-i³⁵⁰ naqqâş yatur

4 Eşk ile kıldı gözüm rāh-ı hayâlinde qarâr
Döndi şol yolcuya kim cāmeleri yaş yatur

³⁴² ki M: kim HD

³⁴³ elümde M: elimden HD

³⁴⁴ feşâne M: kaşana HD

³⁴⁵ Bu beyitten sonra HD'de geçen "Tâ kârvân-ı encümü her subh almağa/ Çekdikce mihr-i çarh reh-i gehkeşāna tîğ", "Hasmın metâ-ı ömrünü tārâc edip felek/ Kanımı su yerine içe kana kana tîğ" beyitleri, M'de yoktur.

³⁴⁶ HD'de yer alan bu gazelin ilk dört beyiti M'de yoktur.

³⁴⁷ ola M: olsa HD

³⁴⁸ tut ki M: tut HD

³⁴⁹ dâne M: dendâne HD

³⁵⁰ hâme: halka M: hâme HD

- 5 Oldı nāyāb görüp nazm-ı **Ḥayālī**³⁵¹ ḥasūd
Pertev-i mihre nazar eylese ḥuffāş yatur

ve lehu eyzan

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

- 1 Misk ile kāfurdan levḥ üzre ebrûlar mıdur
Ya güzellik şūḥluḡ alnuñda yazular mıdur
- 2 Nāvek-i müjgānıdur her ḥüsn eli sulṭānınuñ
Çeşmüm³⁵² üzre görinenler dimeñüz mûlar mıdur
- 3 İki yanında³⁵³ iki zülfüñ ki³⁵⁴ egilmiş la^ç lüñe
Ya metā^ç-ı cāna şarkar iki Hindûlar mıdur
- 4 Ḥokḡa-i yāḡut içre ḥurdesi her ḡonçenüñ
^ç Andelībüñ çeşm-i giryānına dārûlar mıdur
- 5 Bu leṭāfet³⁵⁵ kim **Ḥayālī** şi^ç rine dir ehl-i nazm
Pāyına baḡruñ dem-ā-dem yüz sürer cûlar mıdur

18b

ve lehu

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Var iken cānāne ḡöñlüm cāna olmaz āşinā
Şem^ç i koyup ḡayr ile pervāne olmaz āşinā

³⁵¹ Ḥayālī M: Ḥayālīyi HD

³⁵² çeşmüm M: cismim HD

³⁵³ yanında M: yandan HD

³⁵⁴ ki M: mu HD

³⁵⁵ leṭāfet M: nezā'ir HD

- 2 Ey baña sen ağlamağla başa çıkmazsın diyen
Gözi yeñmeyen³⁵⁶ kişi ‘ummāna olmaz āşinā
- 3 Cānı yüreklendüren sīnemdeki peykānıdur
Ḳalbi āhen olmayan meydāna olmaz āşinā³⁵⁷³⁵⁸
- 4 Uyalı cānāne göñlüm gitdi unuttı beni³⁵⁹
İki gün bir kimseye dīvāne olmaz āşinā³⁶⁰
- 5 Ḳısmet-i bezm-i ezeldür ey **Necātī** şöyle bil³⁶¹
Āşinā bīgāne vü bīgāne olmaz āşinā

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Sīnem üzre zaḥm-ı ğamzeñ rāḥat-ı cāndur baña
Ğamzeñ oḡlarıyla ölmek ḥ̣āb-ı bārāndur baña
- 2 Yüregümi sīneden yarup çıkarsunlar benüm
Kim ğam-ı tīrūñle ol bir ḳanlu peykāndur baña
- 3 Ey ḳarañu gicelerde gezdüğüm men‘ eyleyen
Berḳ-i āh-ı tāb-nāküm māh-ı tābāndur baña³⁶²

³⁵⁶ yeñmeyen M: yemeyen HD

³⁵⁷ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Cān tabibisin senin geldiğin uman hastalar/Hoş dirilir derd ile dermāna olmaz āşinā” beyiti, M’de yoktur.

³⁵⁸ HD’deki 2 ile 3. beyit, M’de yer değiştirmiştir.

³⁵⁹ Uyalı cānāne göñlüm gitdi unuttı beni M: Bakmadı benden yana sen māha uyaldan göñül HD

³⁶⁰ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Niçin akşamlarsın ağyār ile ey bedr-i temām/ seg bilirsin kim meh-i tābāna olmaz āşinā” beyiti, M’de yoktur.

³⁶¹ şöyle bil M: bilmiş ol HD

³⁶² Bu beyitten sonra HD’de geçen “Her kişinin zulmüne sultān olanlar dād eder/ Bana kim dād ide k’iden zulmü sultāndur bana” beyiti, M’de yoktur.

4 Nāfe dermiş zülf-i ‘anber-bār-ı dil-ber var iken
‘Ālem içre müşğ adı bir ıurı bühtāndur baña³⁶³

5 Buldı her bir şeyde zihñüm gevher-i ma‘nî-i hūş
Degme bir ıatre **Necātî** baır-i ‘ummāndur baña

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + -

1 Yār ola şandum göñül virem³⁶⁴ saña
Ben baña etdüm dirîğā ben baña

19a 2 Didi ğamzem oılarıyla nicesin
Nice gelürse didüm ey bî-vefā

3 Didi karşı tut dil-i bîmāruñı
Ġamzem oılarına didüm hoş ola

4 İki gözsüz baıayın³⁶⁵ dünyāya ger
Ĥāk-i pāyüñ bilmez isem tütüyā³⁶⁶

5 Kim durur dersen **Necātî** dostum
Bende-i muılış muııbb-i bî-riyā

³⁶³ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Dem-be-dem hāsıdlerin tan’ı okun men etmeğē/ Dāğ-ı mihnet sinemin üstünde kalkandır bana”, “İçmeyeliden kudurdum mu nic’oldum bilmezem/ Sāf ü pāk āb-ı revañlar kıpkızıl kandır bana” beyitleri, M’de yoktur.

³⁶⁴ virem M: verdim HD

³⁶⁵ baıayın M: bakayım HD

³⁶⁶ Bu beyitten sonra HD’de geçen “Gāh zülfün ser-keş olur geh hatun/ Eksik olmaz her tanadan bir belā”, “Dostlardan yad olupdur cān ü dil/ Olalı derd ü gamınla āşınā”, “Gāh mescid gösterir geh meykede/ Olmadık biz aşkın ile bir yana” beyitleri, M’de yoktur.

Necātī eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 ‘ Āşık olduğum tıyaldan yüzüme bakmaz ḥabīb
Yöresine uğramaz olmalı³⁶⁷ bīmāruñ ṭabīb
- 2 Şaklaram dilde ḥayāl-i zülfüñ ĩmānum gibi
‘ Aşka uyan ṭaň degül³⁶⁸ kıynunda götürse şalīb
- 3 Çehre-i zerd ile irer işigüñe ehl-i derd
Kim ṭavāf-ı Ka‘ be olur kuvvet-i zerle naşīb
- 4 Ğabğabuñ māñi‘ olur didüm zenaḥdan seyrine
Didi bu veche görünür düşicek şu üzre sīb
- 5 Luṭf-ı ṭab‘ uñdur **Necātī** saña miḥnet çekdüren³⁶⁹
‘ Udı yaḳar nāfei³⁷⁰ āvāre kılur³⁷¹ yaḥşi ṭīb³⁷²

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Ğonçe cāmından olupdur ‘ andelīb-i zār mest
Anı gören şanmasun³⁷³ kim yok yere ağlar mest

³⁶⁷ olmalı M: ölümlü HD

³⁶⁸ degül M: mıdır HD

³⁶⁹ miḥnet çekdüren M: zahmet çektiren HD

³⁷⁰ nāfei M: nāfeyi HD

³⁷¹ kılur M: eyler HD

³⁷² Bu şiir, iki gazelin birleşmesinden oluşmuştur. İlk beyit, HD’deki gazel 25’e; sonraki beyitler ise gazel 23’e aittir. M’de gazel 23’teki beyitlerin sıralaması HD’den farklıdır ve gazel 23’te yer alan bazı beyitler M’de yoktur.

³⁷³ anı gören şanmasun M: bilmeyen şöyle sanır HD

- 2 Her kişi bezm-i ezel mesti durur ammā ki ben
Cür‘a-i cām-ı lebünden³⁷⁴ olmışam tekrār mest
- 19b 3 Dilde sırr-ı ‘aşkuñı şağladuğum ‘ayb eyleme
Olagelmişdür ider keyfiyetin inkār mest
- 4 Gözlerüñ ile değışdüm göñlümi bir buseye³⁷⁵
Aldamak āsān olur çünkim ola ayyār mest
- 5 Hüsñ ü hulk ile olur teşhīr-i dil kim cām-ı gül
Reng ü büy ile ider bülbüleri her bār mest
- 6 Çeşm-i maḥmūruñ şarāb-ı nāz içüb kanum döker
Çünkü³⁷⁶ bünyād eylemez olmayıcağ küffār mest
- 7 N’ola hüsñünden **Necātī** olsa bī-hüş ey şanem
Cām-ı³⁷⁷ güldendür dem-ā-dem bülbul-i bīdār³⁷⁸ mest³⁷⁹

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Gül yüzünde zülfüñ örter ḥaṭṭ-ı reyḥānı dürüst
Kim görüpdür kāfiri ḥıfz ide Qur’ānı dürüst

³⁷⁴ lebünden M: lebinle HD

³⁷⁵ buseye M: gamzeye HD

³⁷⁶ çünkü M: cenge HD

³⁷⁷ cām M: büy HD

³⁷⁸ bīdār M: gül-zār HD

³⁷⁹ Bu şiir, iki gazelin birleşmesinden oluşmuştur. İlk dört beyit, HD’deki gazel 34’e; sonraki beyitler gazel 29’a aittir. Gazel 34’ün son beyiti, gazel 29’da ise yer alan bazı beyitler; M’de yoktur.

2 Şöyle kim ardıncadur dāyim³⁸⁰ Züleyhā-veş şabā
Sezmezem gül Yūsufunuñ ola dā(mā)nı³⁸¹ dürüst

3 Hüsñ meydānında ʈob olalı zülf-i müşg-bār
Kalmadı bir şehriyāruñ elde ʈevgānı dürüst

4 Eyledi şīrīn lebūñ zıkrını pīr-i hānikāh
Ol ʈadar kim kalmadı ağızında dendānı dürüst

5 Didi başuñ kāse-i Mecnūn gibi şınmak nice
Didüm ey ‘aşıkıların dīni ve imānı dürüst

6 Olamaz ʈab‘-ı Necātī gibi bülbul bezl(e)-güy³⁸²
Fi’l-meşel hıfz itse ebyāt-ı gülistānı dürüst

20a

Ġazel-i Mecdī

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1 Şeher bezm-i ʈemende jāle ile gönçe-i hamrā
Mey ile şubḥa kılmış şīşedür ağızında bir elmā

2 Maḥabbet burc(ı) üstinde felek bir gök kebūterdür
Aña ḥurşīd ile meh iki dāne beyza-i beyzā

3 Görüp kendüñ ḥaṭ-ı cānāne benzetme hāzer kıl kim
Seni āyīne saña gösterür ey tūtī-i güyā

³⁸⁰ dāyim M: dā'im HD

³⁸¹ ola dā(mā)nı: ola dānı M: kala dāmānı HD

³⁸² bezl(e)-güy: bezl-güy M: bezle-güy HD

- 4 Gelüp meclisde yan başı yaqar pervâne-i miskîni
‘ Aceb qan bağı olmışdur anuñla şem‘ -i bezm-ārā
- 5 Ğam-ı hālūñle **Mecdî** olsa cānā qabr-būs(?) ile
Mezārı üstine bitürmekden bir sebz-i ħārā

Ğazel-i İhyā

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

- 1 Qadem başup gele çün qabr-i Kaysa nāqa-i Leylā
Mezārı üstine örte deve tabanı bir kemhā
- 2 Ruḥuñda reng-i rūdan ḥüsn-i Yūsuf ‘ārızı şandum
Alındı ḥayli rengin oldı baña ol gül-i ḥamrā
- 3 Qulağuma çalındı nağme-i ney bî-nefḥa-i şūr
Nefis oğlıymış anuñçün ider dil-mürdesin ihyā

- 4 ‘ Aceb mi vesme-i ebrūsı üzre zer varaq olsa
Mir’āt-ı ḥüsne ‘ unvāndur ki rîk-ālūd olur tuğrā

- 5 O İsā-dem leb-i cān-baḥş ile var olsun ey ‘ aşık
Görüp ben ḥastei qasd itdi **İhyā** geldi eḥibbā

Ğazel-i Riyāzî

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

- 1 Şadā-yı seyl-i ḥūndan olmasun zārum diyü ifşā
Tenümde yaramuñ ağızını her dem bağladum yārā

- 20b 2 K̄arasın görmedi haṭṭ-ı leb-i cān baḥṣuñuñ cānā
Leb-i āb-ı hayāta cān atup gitdi Hızır cānā
- 3 Deñiz ol rūzgāruñ milḥ kām itse ey dil (n'ola)
Dilersuñ kim dūr-i nā-yāb maḥṣūduñ ola peydā
- 4 Firāk-ı haṭṭ-ı sebzūñle görinen ey hümā-sāye
Göñül murğına zehr-ālūd hañçer-i şehber-i si' ā
- 5 **Riyāzī** nāleñi gūṣ itmege güller kulaḥ tutdı
Daḡı hecr ile baḡ-ı dehrūñ oldun bülbul-i gūyā

Ġazel-i Raḥmī

+ - - - / + - - - / + - -

- 1 'İzāruñda zūlf-i 'anber-ālūd
Görinür āteṣ üzre nitekim dūd
- 2 Dehānı vaṣfi cānā cevher-i ferd
Sözūñ ketm-i 'ademden oldu mevcūd
- 3 Buḡūr it nār-ı 'ıṣḡa cism-i pākuñ
Yanınca āteṣe ḥōṣ-bū olur 'ūd
- 4 'Adūlardan varılmaz kūyı yāre
Der-maḥṣūdumuz ḥayfā ki mesdūd
- 5 Viṣāl olsa n'ola **Raḥmī**ye hicrān
Ḥalīle gülşen oldu nār-ı Nemrūd

[Edirneli Emrullah Emrî]

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Cefāya yüz tūp niçūn sen ey mihr-i cihān-ārā
İdersin pençe-i ħurşīd(i)³⁸³ mağlūb-ı yed-i beyzā³⁸⁴

[Edirneli Emrullah Emrî]

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ĥatuñla ġabġabuñ bir sīb-i miskīdür ki ħāl anda
İdübdür şan^ç at ile bir çekirdek misk-i ter peydā³⁸⁵

21a

^ç Arāk

Cihān bāġında ħayfā kim gül-i maḳṣūdum açılmaz
Dıraĥt-ı ṭalī^ç üm üzre feraḥ bārānı şaçılmaz
Ġamuñ gitmez gözüm yaşını (?)
Beklemez gönölüm açılmaz dā'im
Ten-i fersūde kim gūyā yarı cānum yaḳ

قطعه شح سحی

- 1 درون شهر استامبول نار ست
قمو اخوان و بآران مور مار ست
- 2 بیشک طاش کبارین قومه الدن
اکر خواهي سلامت بر کنار ست

³⁸³ ħurşīd(i): ħurşīd M: ħurşīdi ED

³⁸⁴ Bu beyit, Edirneli Emrullah Emrî'nin 23. gazelinin ilk beyiti olup kalan dört beyit, M'de yer yoktur.

³⁸⁵ Bu beyit, Edirneli Emrullah Emrî'nin 24. gazelinin üçüncü beyiti olup ilk iki ve son iki beyiti, M'de yoktur.

Necâtî

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Ḳazî vü müftî müderris cümle dil-ber ḥastesi

Ey Necâtî görmedüm ben bunların bir şağını (?)

Beyt-i Bâkî lâ-naẓîrdür

- - + - / - - + - / - - + - / - - + -

Dil gelmeden bu ‘âleme³⁸⁶ bir miğfer-i pülâd idi

Şimdi ḥadeng-i cevri ile tâc-ı Ḳalender kenzidür

Cemâlî

- - + / + - - + / + - - + / + - -

Bu medrese-i dehrî tutup aḥmak ü echel

‘İlm oldu ‘amel-mânde vü ders oldu mu‘ atṭal

Cemâlî

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

Lağvdur dâ’im işi devri cūymâne döner tîz

Ṭalibâ olmaz şurâhî gibi ṭaraf-ı müstaḳîm

Fevrî

- - + / - + - + / + - - + / - + -

Şanma felekde ey meh ay güneş tütüldü

Çarḥuñ gözi kamaşdı sen mihre baḳa baḳa

³⁸⁶ dil gelmeden bu ‘âleme M: bî-derd iken dil gūyiyâ BD

[Hāşimî Emîr Osmân]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

‘Âkıl iseñ rızķ için gerdün-ı dūna egme ser

Āsiyāb-āsā yūri var itme gök taşdan çıkar

[Sābirî Çelebi]

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

(- + - -)

(- -)

Çekmeden bār-ı ğamuñ kākül-i ‘anber-būnuñ

Düşdi iy saçları sūnbül göbegi āhūnuñ

[Ahmed Paşa]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

1 Dest-i dil luţfuñ etegin şöyle muhkem tutdı kim

Tiğ-i hicrānuñ kesemez dostum senden meni

2 Elümi³⁸⁷ kesseñ qalır dāmān-ı luţfuñda senüñ³⁸⁸

Luţfuñı kesseñ qalır destümde luţfuñ dāmeni³⁸⁹

beyt

+ + - - / + + - - / + + - - / + + -

Eger efsūn-ı ecel bağlamaz ise dehenüm

Cān virürken lebinüñ zikri olur hem suhanum

³⁸⁷ elümi M: ger elim APD

³⁸⁸ senüñ M: elim APD

³⁸⁹ APD’de yer alan 347 numaralı bu gazelin ilk yedi beyiti M’de yoktur.

müfred [Necâtî]

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

Her biri bir gevher olsa eşk-i bî-pâyānumuñ

Yoluña harc eylemekden çeşm-i ğiryān ağlamaz³⁹⁰

Bir başta ruḥ kaçalı dil-bere var ...

Limon tende biraz kâlye nâ ...

کن پر مواد و حصیت دآرد

درزدن تنکی و کشیدن یک

beyt [Hüdāyî Çelebi]

- - +/ - + - +/ + - - +/ - + -

Şehlâ gözün gözetmeyeli oldı dil ḥarāb

Vay ol ‘imāretün ki ‘alîl ola nâzır

beyt

+ + - -/ + - + -/ + + -

Açıcak sîne bendüñi dil-dār

Güşuñı kırdı şabr-ı raḥş-ı qarār

³⁹⁰ ND’de yer alan 240 numaralı bu gazelin ilk üç ve son üç beyiti, M’de yoktur.

- - +/ - + - +/ + - - +/ - + -

- 1 Hüsniñ ziyāsı ‘ âleme ey dil-rübâ yeter
Eliniñ şafası cânım her dem ziyâ yeter
Hâl-i ruhuñ bu sînede dâğ-ı cefâ yeter
Dil kişverine zülf-i siyâhuñ belâ yeter
Yakmağa bu vilâyeti bir ejderhâ³⁹¹ yeter
- 2 Ağyâra uyuben ey kaşı kemân
Atma yabana oğ gibi göğsüñ gerip hemân
Hiç âteşine yağalı bu çarğ-ı bî-emân
Geh yaş gelür gözümnden gâh yaş yerine kan
Derd-i derûnı bilmege bu mâcerâ yeter
- 3 Ayağüñ gubârı başuma ger ola idi tâc
Olmaz idüm bu vech ile halk ortasında lâc
Mu‘ tâd olunca derde derd ile istemez ‘ ilâc
Bîmâr-ı ‘ aşka şerbet ile eylemeñ ‘ ilâc
Var ey tabîb ko beni derdüm baña yeter
- 4 Geldüm bu fânî ‘ âleme hiç sürmedüm şafâ
Çekdüm belâ vü miñnetle biñ dürlü ben cefâ
Dil-ber yolına yele dilüm oldu kamu belâ
Ey çarğ sen de yâd gibi olma bî-vefâ
Zîrâ bu deñlü ‘ âlem(e) bir bî-vefâ yeter

³⁹¹ bir ejderhâ M: bir ol ejderhâ ND

- 5 Kim **Yetimī** sen gibi bî-‘ izzet olmasun
‘ Ālem içinde müflis ü bî-hürmet olmasun
Lâc ol cihānda minnetle ni‘ met olmasun
Tek yerde gökde zerre kadar minnet olmasun
Örtü döşek **Necātī**ye bir büriyā yeter⁴²⁵

22a

Ḥayālī

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Yağalı gül-zārda ‘ işret çerāğın lāleler
Üstine pervāneler gibi düşerler jāleler
- 2 Kāse-i nergisde itdi gözleri yaşın gülāb
Gördi bülbül goncanuñ başın ağırdur nāleler
- 3 Ḥaymeler kurdı fenā iklīminüñ sulṭānına
Nār-ı Leylādan leb-i Mecnūndaki tebḥāleler
- 4 Āfitāb ü Zöhreye ḥüsnüñ metā‘ ın itme ‘ arz
Aña ‘ ālem müşteri lāzım degül dellāleler
- 5 Ey **Ḥayālī** Cām-ı Cemdür kim şımış gerdūn-ı dūn
Lālenüñ üstinde⁴²⁶ mey-ālūd olan pergāleler

⁴²⁵ ND’de yer alan 108 numaralı gazelin bazı beyitleri M’de yoktur.

⁴²⁶ üstünde M: destinde HD

ve lehu eyzan

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

(- -)

- 1 ‘ Āşıkam dīvāne bend itsün beni zencîrler
Lâ-cerem zencîr ile zîver bulurlar⁴²⁷ şîrler
- 2 ‘ Ārızuñdur Çîn gülistānı yüzüñ miskîn ğazāl
Yā kaşuñ atmış aña müjgānlaruñdan tîrler
- 3 Yā meger kâfir gözüñ ĩmāna gelmiş zeyn olup
Almış etrāfın müjeñ ‘ uryān idüp şemşîrler
- 4 Yağdılar nār-ı melāmetle fetîlin dāğumuñ
Bir çerāğ idindiler ben nā-murādı pîrler
- 5 Fırkat öldürdi **Ĥayālî** bendeni luṭf it yetiş
Sen mürüvvet kânına lâzım degül⁴²⁸ te ’hîrler

Ĥayālî -ferd-

- - + /- + - + /+ - - + /- + -

Efğan-ı ‘ andelîbi kaçan bâğa şaldılar
‘ Uryān-ı ‘ aşk olanları ocağa şaldılar⁴²⁹

⁴²⁷ bulurlar M: bulur HD

⁴²⁸ lâzım degül M: lâyıf mıdır HD

⁴²⁹ Bu gazelin HD’de (gazel 112) yer alan son dört beyiti, M’de yoktur.

22b

ve lehu

- - +/ - + - +/ + - - +/ - + -

- 1 Gör yaşımı ğamuñla (geçen)⁴³⁰ mācerā budur
Bağ dāğuma ki āyīne-i pür-şafā budur
- 2 Cān naḳḍ(i)⁴³¹ borcum idi belā ki⁴³² aña ne söz
Geldüm edāya borcum alınmaz belā budur
- 3 Sīnemde ḳıl naḳar elif ucında dāğuma
Leşker-keş-i livā-yı belāya livā budur
- 4 Hūn-ābe-i ciger içinde meyse bu dimiş⁴³³
Sen āfītābuñ⁴³⁴ ğamın yerin el-ḥaḳ ğıdā budur
- 5 Āhum yüzüñde zülfüñi ḳıldıḳda tā(r)mār⁴³⁵
Ey serv şalma başıñı sūnbül hevā budur
- 6 Ḳapuñda bağlamalı görenler Ḥayālī⁴³⁶
İdüp ḳıyās didi ki dārü'ş-şifā budur

ve lehu eyzan

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

- 1 Gördiler dil-dār (ı)⁴³⁷ ağzında zebānın gezdürür
‘ Āşık-ı dil-ḥasteler⁴³⁸ kef geçdi cānın gezdürür

⁴³⁰ ğamuñla (geçen): ğamuñla M: gamınla geçen HD

⁴³¹ nakd(i): naḳdi M: nakd HD

⁴³² belā ki M: belāna HD

⁴³³ içinde mey sebūd M: iḳerin meyse bu HD

⁴³⁴ āfītābuñ M: āfetin HD

⁴³⁵ tā(r)mār: tāmar M: tārmar HD

⁴³⁶ Ḥayālī M: Ḥayālīyi HD

⁴³⁷ dil-dār M: dildarı HD

- 2 Yāruñ āhum zer-niṣān peykānını dilden kıpar
Gülşenüñ güyā şabā berg-i ḥazānın gezdürür
- 3 Her kılında⁴³⁹ çağrışur diller eliyle çün nigār
‘Ārızında ṭurra-i ‘anber-feṣānın gezdürür
- 4 Kulle-i ‘aşkın peleng(i)⁴⁴⁰ yādigārıdur diyü
Şırlar Mecnūn-ı mestūñ üstüḥānun gezdürür
- 5 Çarḥ āhumdan niyāz idüp **Ḥayālī** sīnemūñ
Meh yerine penbe-i dāğ-ı nihānın gezdürür

23a

ve lehu

- + - - /- + - - /- + -

- 1 Oldı burқа‘ zūlf-i müşgīn el-ğiyās
Ġālib oldı kāfir-i Çīn el-ğiyās
- 2 Zūlf-i müşgīni⁴⁴¹ perişān itdi bād
Ḥalk-ı ‘ālem⁴⁴² oldı miskīn el-ğiyās
- 3 Ger ‘ināyet eylemezse ‘ayn-ı dost
Öldürür⁴⁴³ ġam-bīni⁴⁴⁴ ta‘yīn el-ğiyās
- 4 Şol kıadar çekdüm belā-yı hecri kim
Şabr-ı⁴⁴⁵ Eyyūb itdi taḥsīn el-ğiyās

⁴³⁸ dil-ḥasteler M: dil-besteler HD

⁴³⁹ kılında M: kılından HD

⁴⁴⁰ peleng(i): peleng M: pelengi HD

⁴⁴¹ müşgīni M: miskini ND

⁴⁴² ‘ālem M: miskin ND

⁴⁴³ öldürür M: öldürürler ND

⁴⁴⁴ öldürür ġam beni M: öldürürler bizi ND

5 Kaldı miḥnetde **Necātī** derd-mend
Yā Ğıyāşe'l-müstefisīnū'l-ğıyāş

ve lehu eyẓan

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

1 Dil-berā sevmek seni neyçün ola ' uşşāka şuç
Ben bu şuç ile cemālūñden ırağ olmak ne güç

2 Kātlüme kaçd itmesün ğamzeñ igen⁴⁴⁶ ikide bir
Miḥnet ü cevr-i⁴⁴⁷ cefā bī-dillere bir iki üç

3 İremezsın zāhidā vaşlına ol ' İsī-demüñ
Dem-be-dem sa' y ü⁴⁴⁸ riyāzetle gerekse gökde⁴⁴⁹ uç

4 Ḥasret eyyāmında la' lūñ⁴⁵⁰ ārzū etsem n'ola⁴⁵¹
Tatlu yirüz ey yüzi⁴⁵² bayrām çün ola oruç

5 Ruḥlaruñda zülfüñ ucından neler çekdüm didüm
Didi bes ğavġalu olur Rūmda elbette uç⁴⁵³

6 Ağzı ğonce beli ince dil-rübālar yok dimez
Ey **Necātī** işte bak gerekse öp gerekse koca

⁴⁴⁵ şabr-ı: şabr u M: sabr-ı ND

⁴⁴⁶ kātlüme kaçd etmesün ğamzeñ igen M: tir-i gamzen katlime kasd etmesün ND

⁴⁴⁷ cevr-i M: cevr ü ND

⁴⁴⁸ sa' y ü M: sa'y-i ND

⁴⁴⁹ gökde M: göke ND

⁴⁵⁰ la' lūñ M: nola ND

⁴⁵¹ n'ola M: lebin ND

⁴⁵² tatlu yirüz ey yüzi M: tatlı yenir ey yüzü ND

⁴⁵³ ND'deki 3,4 ve 5. beyitler; M'de yer değiştirmiştir.

ve lehu eyẓan

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

- 23b 1 Şol ƙara ħālũñ zenahdānuñda ey ħurşīd-ħad
Bir ħabeşdür Mısr zindānında maĥbūs-ı ebed
- 2 Mim aġzuñ dāl zūlfũñ cānum u ‘ ömrüm durur
Hey elā gözlüm meded şol mīm ü dālũñden meded
- 3 Ƙilletümnden añlamañ peşmine-pūş olduġumı
Jeng-i⁴⁵⁴ ġamdan göñlümũñ āyīnesin şaƙlar nemed
- 4 Ey boyı servüm elif gibi yoluñda toġrıyam
Rā ƙaşuñla dal zūlfũñ itmesũñler beni red
- 5 Bilmiş ol⁴⁵⁵ kim bād-ı āhından yanar ‘ aşıƙlaruñ
Āteş-i ruĥsār ħüsn ayınuñ⁴⁵⁶ ey ħurşīd-ħad⁴⁵⁷
- 6 Ey göñül bir sen degülsün derd-i yāre mübtelā
Bu cihānda bu belādan ƙurtulamaz ħiç aħad
- 7 Her kişi bir mesned ile irişür bir devlete
Pādişāhum bu **Necātī**ye işigũñ oldu⁴⁵⁸ sened

⁴⁵⁴ jeng M: zeng ND

⁴⁵⁵ bilmiş ol M: bellidir ND

⁴⁵⁶ ayınuñ M: ehlinin ND

⁴⁵⁷ āteş-i ruĥsār ħüsn āyīnesũñ ey ħurşīd-ħad M: āteş-i ruĥsārı her ħüsn ehlinin ey lāle had ND

⁴⁵⁸ bu Necātīye işigũñ oldu M: eşğin oldu Necātī’ye ND

ve lehu eyzan

- - + /- + - + /+ - - + /- + -

- 1 Gülmek saña yaraşur eyā şāh-ı Cem-nihād⁴⁵⁹
Kim güldükçe⁴⁶⁰ gül gibi hüsnün olur ziyād
- 2 Ey pādīşāh-ı mülk-i melāḥat güzelligün
Bünyādı bir kıl üstinde⁴⁶¹ itme⁴⁶² i' timād⁴⁶³
- 3 Hüsrev gibi қо beni zībā⁴⁶⁴ püserleri
Şirine meyl eyleyenün bilmez ağzı dād
- 4 Qaddün elif durur iki yanında dāl-ı zülf
Lāyık durur ki⁴⁶⁵ senden irişe cihāna⁴⁶⁶
- 5 Bir vechle⁴⁶⁷ unuduldu Necātī ki kimsene
Miḥnet-serāyī⁴⁶⁸ kapusın açmaz meger ki bād

24a

Qaşıde-i Benefşe-i Necātī

- - + / + - - + / + - - + / + - -

- 1 Teşbīh olalı ḥaṭṭ-ı ruḥ-ı yāre⁴⁶⁹ benefşe
Gönlümüz açar ere çemen-āra⁴⁷⁰ benefşe

⁴⁵⁹ şāh-ı cām-nihād M: hur-i meh-nijād ND

⁴⁶⁰ güldükçe M: güldüğünce ND

⁴⁶¹ üstinde M: üstüner ND

⁴⁶² itme M: kılma ND

⁴⁶³ Bu beyitten sonra ND'de geçen "Uydurdu gönlümü göze aşkın kerāmeti/ Gör nice verdi āteş ile aba ittihad" beyiti, M'de yoktur.

⁴⁶⁴ қо beni zībā M: göre durur iken ND

⁴⁶⁵ durur ki M: budur ki āşika ND

⁴⁶⁶ irişe cihāna M: erişe dād ND

⁴⁶⁷ vechle M: veche ND

⁴⁶⁸ serāyī M: serāsı ND

⁴⁶⁹ teşbīh olalı ḥaṭṭ-ı ruḥ yāre M: gülşende re'is olmağa ezhāra ND

⁴⁷⁰ gönlümüz açar ere çemen āra M: demdir ki kadem-renc kıla vara ND

- 2 Meydān-ı⁴⁷¹ çemende ide da‘ vā-yı hılafet
Abbāsi ‘ālemler dike gül-zāra benefşe
- 3 Dem geldi ki gül şevkına her hār ayağına
Yüzin süre boyun⁴⁷² çeke yalvara benefşe
- 4 Āhı dütüni yeryüzünü göge boyadı
Alındı meger bir yüzi gül-zāre⁴⁷³ benefşe
- 5 Bu luṭf ile kim kıldı çemen şahnını çīnī
Ṭa‘ n etse n’ola nāfe-i tātāra⁴⁷⁴ benefşe
- 6 Hindū-beçe-i gerden-i micmer çemen rüz⁴⁷⁵
Rağbet kıomadı ṭabla-i attāra benefşe
- 7 Gel ‘ayş idelüm leyl ü nehārile ki döndi
Rūza semen ü tāze şeb-i tāra benefşe
- 8 Cem‘ eyledi bāğ-ı felek⁴⁷⁶ beñzedigiyçün
Ma‘ şūka gül⁴⁷⁷ (ü) ‘āşık-ı ğam-ḥāra benefşe
- 9 Pervāne gibi bāl ü perī odlare⁴⁷⁸ yanmış
Divāne gibi pireheni pāre benefşe⁴⁷⁹

⁴⁷¹ meydān M: bağdād ND

⁴⁷² boyun M: boynun ND

⁴⁷³ yüzi gül-zāre M: yüzü gül-nāra ND

⁴⁷⁴ tātāre M: attāra ND

⁴⁷⁵ gerden-i micmer çemen rüz M: micmere-gerdān-ı çemendir ND

⁴⁷⁶ cem‘ eyledi bāğ-ı felek M: vasl etmedi gül-zār-ı cihān ND

⁴⁷⁷ ya gül M: gül ND (M’deki “ya” sözcüğü vezni bozduğu için M’den çıkarılmıştır.)

⁴⁷⁸ odlare M: kapkara ND

- 10 Tā maḥşer-i gülşende şunuldu kıara defter
Maḥzūn oluban döndi günah-kāra benefşe
- 11 Niçün gögerib boyun eger serv dibinde
Aşmadı ise kendözini dāra benefşe⁴⁸⁰
- 12 Deste işidür līk⁴⁸¹ ucuz olmamağ için
Bir kez gelür eyyāmda bāzāre benefşe⁴⁸²
- 13 Ditrer eli bir ḥarf elifi toğrı çekemez
Uğradı meger kūçe-i ḥammāra benefşe
- 24b 14 Mestāne ṭurup kerte-i nīlīsın ider çāk
İşbu ğazel-i ḥūb u güher-bāra benefşe
- 15 Āşüfte olup sünbül-i dil-dāra benefşe
Yüz yere kıodı derd ile bīçāre benefşe
- 16 Leylī saçınıñ ‘ aşkı ile ṭağlara düşmiş
Mecnūn gibi āşüfte vü āvāre benefşe⁴⁸³
- 17 Gül-zāra gelüp⁴⁸⁴ gönlümüz eglense olurdı
Sünbüllerüñe beñzese bir pāre benefşe

⁴⁷⁹ Bu beyitten sonra ND’de geçen “Mecnūn gibi bulamadı Leyl’i ile kurbet/ Sa’y edip eremez gül-i gül-zāra benefşe”, “İsā nitekim sūzen ile çıktı semāya/ Ol resme çıkar kulle-i kūhāra benefşe” beyitleri, M’de yoktur.

⁴⁸⁰ Bu beyitten sonra ND’de geçen “Gömmüş beline denli yere k’ide siyāset/ N’eyledi aceb çarh-ı sitem-gāra benefşe” beyiti, M’de yoktur.

⁴⁸¹ līk M: līkin ND

⁴⁸² Bu beyitten sonra ND’de geçen “Har-güş gibi gözü açık uykuya varmış/ Ermezse ne tan devlet-i bidāra benefşe” beyiti, M’de yoktur.

⁴⁸³ Bu beyitten sonra ND’de geçen “Zülf ile hata aşık olan gülşene gelsin/ Tā gönlü açā ara çemen ara benefşe” beyiti, M’de yoktur.

⁴⁸⁴ gelüp M: varıp ND

- 18 Bir ekmedigün yerde biter  opmayasıdur
 ara  a u a  or arın⁴⁸⁵ el  ara benef e
- 19 Ben b -dile cev  etmek i  n m ni^c olupdur⁴⁸⁶
Z lf-i siyeh    ar -ı sitem-k ra⁴⁸⁷ benef e
- 20  h eyledi  ı dı t t ni  ı  depesinden⁴⁸⁸
Ya ub cigerin⁴⁸⁹ bencileyin n ra benef e
- 21 D n olmu ken b yle⁴⁹⁰  ara yere ber ber
Bu g n ne h   iri di⁴⁹¹ bu mi d ra benef e
- 22 Allah ki⁴⁹²  eref buldı yeti di g ge ba ı
  h e igine s reli ru s re benef e
- 23 Ma m d-ı cev n-ba t   cih n-ba   kim⁴⁹³ anu 
 ul ıyla durur⁴⁹⁴ h r g l   h re benef e
- 24 T b eyley p efl ki    nde  od  benef e
 ol resm ile kim y r  unar y re benef e⁴⁹⁵

⁴⁸⁵  or arın M: korkarım ND

⁴⁸⁶ i  n m ni^c olupdur M: i  n t bi olupdur ND

⁴⁸⁷ sitemk ra M: nig n-s ra ND

⁴⁸⁸  ı dı t t ni  ı  depesinden M: kim  ıktı t t n  tepesinden ND

⁴⁸⁹ cigerin M: ci eri ND

⁴⁹⁰ olmu ken b yle M: h zn ile olmu tu ND

⁴⁹¹ ne h   iri di M: neden eri ti ND

⁴⁹² Allah ki M: kadr ile ND

⁴⁹³ kim M: ki ND

⁴⁹⁴ durur M: verir ND

⁴⁹⁵ Bu beyitten sonra ND'de ge en on sekiz beyit, M'de yoktur.

25a

- + - - /- + - - /- + -

- 1 Āteş-i ʿışķa yanan pervāneyem
ʿAķla gelmez cān ile mestāneyem
Gāh ḥum-hāne gehi peymāneyem
Yā İlāhī *neccinā mimmā neḥāf*

- 2 Gönlüme yandı maḥabbetden çerāğ
Rūşen bu ziyādan şol ü şağ
Olmışam dīvāne dutmaz bend ü bāğ
Gülşen-i dilden sürüldi cümle zāğ
Ḥōş-şafā buldı **Nahîfî** bāğ ü rāğ
Yā İlāhī *neccinā mimmā neḥāf*⁴⁹⁶

25b

- - + / + - - + / + - - + / + - -

- 1 Her yirde gönül ahd ile peymān ele girmez
Hem sencileyin sevgilü mihmān ele girmez
- 2 ʿİlm içre geçür zevķ ile bu cānı cihānda
Ḳaddin ile gör bir dahı bu cān ele girmez
- 3 Cevlān ide gör gülşen-i vaşf içre şafāda
Her demde bu aḥlāk ile cevlān ele girmez
- 4 Çevgān-ı şuhūd elin iken şaḥn u vücūdı
Seyre sürür ile bu heyʿet ele girmez
- 5 Çil ṭob-ı maʿāniyi gönül ʿaķl ile her dem
Fırşat demīdūr aḥla bu meydān ele girmez

⁴⁹⁶ Nahîfî'ye ait bu şiir, bir müsemmen olup iki mısrası eksiktir.

6 Rūşen idüben ‘ilm ile bu mülk-i vücūdı
Gel zulmeti fikr eyle bu tábân ele girmez

7 Seyr ideyorur elden ele ‘izzetle yolına (?)
Nüş eyle kadeh elde bu derdlen ele girmez

8 Düş gibi hayāl oldu kamu dādı cihāngīr
Āşān idegör zulm ile ğufrān ele girmez

9 Āh ile geçe ‘ömr-i girān-māye revā mı

و ما في بركة دونك لو لمع شاة له

10 Gel elde iken hātem-i ‘ilm ile hayātuñ
Bil kamer-ruḥ daḥı bu taḥt-ı Süleymān ele girmez⁴⁹⁷

11 Rūşen idegör gün gibi bu cān u cihānı
Zāhir bu ki bu ḥālile ‘irfān ele girmez

12 Yār oldu mı **Naḥīfī** saña bu ‘aşk-ı İlāhī
Bildük ki bu cān ile ol cān ele girmez

26a

Türki

1 İster paşa ider çarḥ-ı sitem-kār ‘aksine döndürdüñ devr-i zamānı
2 kaçd itdiler cāna birkaç ḥilekār bu imiş kendiniñ ‘ahd-i peymānı
3 ecelüm bundan imiş çün gelmedi yetdi iḥsānum görünür ḥāyinlik
itdi
4 devletlü ḥünkārūm şefā‘ at itdi dutmadı zāhir emr-i sulṭānı

⁴⁹⁷ Mısranın vezni bozuktur.

- 5 ‘ömrüñ üzre olsun hünkâr um yaşı senden baña ‘arz oldu hâşa
6 disün cevâbum bî-murâd bâş saña kalur şanma devr-i zamânı
7 yine benüm bu idi kim idem ‘adliyle pâdişâhum baña oldu
hâşâret
8 Hâsan Âğa olsun saña emânda emr eyle kıomasun yirde kıanumı
9 öldigüm kıayurmam düşmân şâd oldu biri bir hâyinler çok fevr-i
şadre buldı
10 ki بر دونه mu‘ attar kıaldı tuğyân Allah virdiler firengistânî
yoğıdı bu işden benüm غم سورماغ
11 yügrek Hâsan ile هادون kıanum hâkıķatlü dostum erkek
arşlanum
12 boş kıoma arşlanum bu meydânı Dede Hüseyin aydur
13 dünyâ fânîdür dostlar çokdur ammâ ‘ahdu’llahı tutar
14 eli âğa ğayret günüdür harb bâbın güldürüben cesûr düşmânı

26b

‘Alî [Emîrek]

- + + - / - + - / - + + - / - + -

Çehre-i zerdüm benüm hâk-i reh-i dil-dârda⁴⁹⁸

Toprağa düşmiş hâzân yaprağıdır gül-zârda

[Fehîm-i Kıadîm]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Bir emîrî-sîret-i gül-günü sevdim gül gibi

Ben Fehîmem mâ’il-i Âl-i Muḥammeddür göñül

⁴⁹⁸ hâk-i reh-i dil-dârda M: hâkdur dil-dârda BT

Şevķi-i Konevî

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 İy zihî mecmu‘ a-i nev-ıtarz-ı hûb dil-güşâ
V’ey hoşâ şî‘r-i feraḥ-baḥş-ı dil-ârâ dil-rübâ
- 2 Şâhidü’l-elfâz-ı ma‘ nâ ile bu nâzik liķâ
Reşk-sâz u dil-beri şîrîn-zebândur Şevķıyâ

Şun‘î

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Şalar zindân-ı hicre kulların ol Yûsuf-ı Şânî
Kıyâmet korkusun añmaz yaḥûd unuttı mîzânı

ve lehu [Şun‘î]

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ḥaṭı gelse cefâsın yâd kılma bir dil-ârânuñ
Dimişler zikri bi’l-ḥayr it dilâ mevtânuñ ardınca

Mîrî

- - + / + - - + / + - - + / + - -

A ’zâmun⁴⁹⁹ okutsun⁵⁰⁰ kemügin seng-i melâmet
Tâ vermeye dendân-ı seg-i dil-bere zaḥmet

⁴⁹⁹ “a‘ zâmun” sözcüğü M’de çıkmamış olup Kınalızâde Hasan Çelebi’nin “Tezkiretü’ş-Şu‘arâ” adlı eserinden tamamlanmıştır.

⁵⁰⁰ okutsın M: okusun KHÇ

Meylî

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

Leblerin aġyār aġzından o yār ayırmadı

Baña da bir buse vir didüm dil aġız virmedi

Meylî

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ġamından āh idüp Nūhuñ şu deñlü aġlaram⁵⁰¹ kanı

Görenler āh ile eşküm şanurlar Nūh Tūfānı

‘Alî Peder-i Ḥasan-ı Tayy [Ali Çelebi]

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ḳabā-yı lāle-gūnuñ üzre zerrīn-ḥaṇçerüñ cānā

Şafaḳda āşikār olmış hilāl-i ‘ıyddur gūyā

beyt

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

Ma‘ ārif bilmeyen dil-ber hemān bir naḳş-ı şūretdür

Baḳar şāhin gibi ammā ḥaḳīḳatde şıġırcıḳdur

Şabri

- + - - / - + - - / - + - - / - + - -

Çehremi hicrūñ ġamı zerd itmeyince baḳmaduñ

Şimdi bildüm dil-rübālar mā ‘il-i dünyā durur

⁵⁰¹ aġlaram M: agladum KHÇ

Şabūhī

+ - + - / + + - - / + - + - / + - -

Ruḥuñda ḥaṭṭuñı görsem füzūn olur derdüm

Egerçi sebze vü aḳar şu dāfi‘-i ḡamdur

Şadri

- - + / - + - + / + - - + / - + -

Şunma rakībe ḡabḡabuñı ey Mesīḥ-dem

Kāfir eline düşmesün ol sīb-i Müslem

Mektūba taḥrīr olur [Ali Çelebi]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Olalı hicrūñde ‘ālem ḥāne-i mātem baña

Dā’imā gökler giyüp mātem tutar ‘ālem baña

İşigūñden devr olaldan oldu şaḥn-ı rūzgār

Nevha-gāh-ı miḥnet ü mātem-serāy-ı ḡam baña

[Ali Çelebi]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Şevḳ-i rūyı itmiş idi āteşi mesken⁵⁰² baña

İy ḥaṭ-ı dil-dār geldüñ Hızır irişdüñ sen baña

[Ali Çelebi]

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Rūy-ı yār üzre görinen ḥaṭṭ-ı müşḡin şanmañuz

Ḥüsni mir’ātına ‘aks-i zūlf-i ‘anber-bārıdur

⁵⁰² mesken M: miskin KHÇ

[Ali Çelebi]

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

Yār ile düşmen muşāhib ben esīr-i derd-i ğam⁵⁰³

Hār ile hem-sāye gül bülbül-i giriftār-ı⁵⁰⁴⁵⁰⁵ kafes

- - +/ - + - +/ + - - +/ - + -

- 1 Dolaşma bu yollara sağ ol arslanum hemān
Rāzuñ dilden beglere var ol arslanum hemān
- 2 Bülbül ağlar güllere gönülün düşmüş illere
Çün düşürdün dillere sağ ol arslanum hemān
- 3 İki kaşuñ arası işit cānum yarusı
Vaz gelmekdür çāresi vaz gel arslānum hemān
- 4 Arı yapar gömeci gülün ‘ İsi arıcı
Ayrılmağdur soñ ucu var arslanum hemān
- 5 Gelme kapuma yakın hār olma baña şakın
Hālāl it āhiret haqqın sağ ol arslanum hemān
- 6 Dir imişsiñ el ile yağ karışsa bāl ile
Hüküm ile lāğ ile olmaz arslanum hemān

⁵⁰³ ğam M: hicr KHÇ

⁵⁰⁴ M’de çıkmayan “hem-sāye gül bülbül-i” kısmı, Kınalızāde Hasan Çelebi’nin “Tezkiretü’ş-Şu‘arā” adlı eserinden tamamlanmıştır.

⁵⁰⁵ giriftār M: güftār KHÇ

- 7 Gel uyu dağlar aşalum yaylaqlara göçelüm
Dergāhda söyleşelüm gine arslanum hemān
- 8 Ne belā çek ne āl it olmayalum melāmet
Şabr ile selāmet olsun arslanum hemān
- 9 Ol cān aydur böyle söyleşelüm
Var **Ḥayālī** yār ile eglen arslanum hemān

27a

Sulṭān Aḥmed tahta cülūs itdi sene 1115

Sulṭān Maḥmūd Ḥān cülūs itdi sene 1143 Rāmī

Devletlū ‘ināyetlū efendim sulṭānum

Ḥazretleri vaḳt-ı şerīfñüz sa‘īd ü ‘ömr-i de(vle)tñüz mezīd
sa‘īd

Binā kıldı bu ғаşr-ı dil-keş-ābādı ‘Ömer Paşa

Ḥarem Ābādī

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

Çalışmanın sözlük kısmı oluşturulurken şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2004.; Mustafa Nihat Özön, *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İnkılap Kitabevi, Ankara, 1955.; Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2004.

A

âb: su.

âb-ı lutf (lûtfun suyu, yağmuru):
lûtfukârlık.

âb-ı mu‘allak: güzellerin çenesi.

âb-ı revân: 1. akarsu. 2. **mec.** hayat.

‘**abâ:** yünden yapılmış kaba kumaş,
aba.

âbâdî: mamurluk, bayındırlık,
şenlik.

âb-dâr: hoş; güzel; sulu.

‘**aceb:** acaba.

‘**acz:** beceriksizlik.

Âdem: ilk insan.

adem: yokluk.

‘**Aden:** Güney Arabistan’da
Kızıldeniz’e bitişik bir sahil
şehridir. Burada eskiden beri inci
çıkarılırmış. Bugün hâlâ o bölgede
inci üretimi yapılmaktadır.
Edebiyatta inci ile kullanılır.

‘**add:** 1. sayma. 2. itibar etme.

‘**âdil:** doğruluk gösteren, doğru.

‘**adl:** doğruluk.

‘**adû:** düşman.

âfâk: ufuklar.

âfet: büyük felaket, belâ.

âfitâb: Güneş.

âgâh: bilgili, haberli.

ağyâr: yabancılar.

ahad: kişi, kimse.

‘**ahd:** söz verme; yemin.

âhen: sert, katı.

âher: başka, diğer, gayrı.

âhir: nihayet, son olarak.

ahrâr: serbest olanlar, köle ve esir
olmayanlar.

âhû: ceylan.

ahger: yanar kömür, ateş kuru, kızıl
ateş.

ahker: ateş kuru.

ahmer: kırmızı, kızıl.

ahter: yıldız.

ahvâl: oluşlar, bulunuşlar,
durumlar.

akder: çok veya en kudretli.

‘**akıbet:** nihayet, son.

‘**âkııl:** akıllı kimse.

‘**akîm:** kısır; neticesiz.

‘**akl-ı küll:** tabiatla görülen umumi
aheng; **mec.** Cebrâil.

‘**aks:** çarpma, çarpıp geri dönme.

âl: hile.

a‘lâ: (daha, en, pek) yüksek.

‘**âlem:** dünya, cihan.

‘**ale’l-icmâl:** topluca, toplu olarak.

‘**âlî:** yüce, ulu.

‘**âlim:** bilgin.

‘**alîl:** kör.

âlûd/ âlûde: bulaşmış, bulaşık.

a‘mâ: 1. kör. 2. **mec.** cahil.

a‘mâl: işler.

âmâl: dilekler, ümitler.

‘**amel-mānde**: iş yapmaktan kalmış, iş göremez durumda olan.
‘**anā**: zahmet, meşakkat, güçlük.
‘**anber**: güzel koku.
‘**anber-bār**: güzel koku saçan.
‘**anber-bū**: anber kokulu, iri tanalı Hint pirinci.
‘**anber-feşān**: anber saçan.
‘**andelīb**: bülbül.
‘**an-karīb**: çok geçmeden.
‘**ār**: utanma.
‘**ar‘ar**: 1. dağ servisi. 2. **mec.** güzeldeki boy pos.
‘**arak-nāk**: terlemiş, ter içinde kalmış.
‘**ārāyiş**: süs, bezek; süslenme.
‘**ārīz**: yanak.
‘**ārīf**: bilen, bilgili.
‘**arūs**: gelin.
‘**arz**: sunma, gösterme.
‘**arz-ı hüsn**: güzellik gösterme.
‘**Āsāf**: Süleyman peygamberin veziri.
‘**āsān**: kolay.
‘**asar**: toz.
‘**āsār**: 1. eserler. 2. izler, nişâneler, alâmetler.
‘**asfer**: uçuk, soluk benizli.
‘**āsītān**: eşik.
‘**āsiyāb**: su değirmeni.
‘**āsumān**: gök, sema.
‘**āşikār**: belli, açık, meydanda.
‘**āşinā**: tanıdık, bildik.
‘**āşiyān**: 1. kuş yuvası. 2. mesken, ev.
‘**āşüfte**: çıldırırçasına seven, bu yüzden perişan halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın.
‘**atā**: bağışlama, bahşiş.
‘**ātīfet**: karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik.
‘**atlas**: üstü ipek, altı pamuk kumaş.

‘**attār**: güzel kokular, iğne iplik vs. satan; aktar.
‘**āvāre**: serseri, boş gezen, aylak.
‘**āvāze**: yüksek ses.
‘**avn**: yardım.
‘**ayn**: göz.
‘**āyīne**: ayna.
‘**āyīne-veş**: ayna gibi.
‘**ayş**: yaşama.
‘**ayyār**: hilekâr, dolandırıcı.
‘**āzāde**: hür, serbest.
‘**azam**: (daha, en, pek, çok) büyük.

B

bāb: kapı.
bād: yel, rüzgâr.
bādām: badem; sevgilinin güzel gözü.
bāde: 1. şarap, içki. 2. **mec.** aşk, Allah sevgisi.
bād-ı fenā: kötü rüzgâr.
bād-ı hazan: sonbahar rüzgârı.
bād-ı sabā: doğudan esen hafif, hoş rüzgâr.
bād-ı subh: sabah rüzgârı.
bād-ı şimāl: kuzey rüzgârı.
ba‘d-ezīn: bundan sonra, bundan böyle.
bāğ: bağ, büyük bahçe, bostan.
bāğbān: bahçıvan.
bāğ ü rāğ: güzel bahçe, çimenlik.
ba‘z: 1. bir şeyin küçük kısmı, parçası. 2. birkaç, birtakım.
bahā: kıymet, değer, bedel.
bahādır: cesur, yiğit.
bahr: deniz.
bahr-ı muhīt: okyanus.
bahr ü berr: deniz ve kara.
baht: talih, kader, kısmet.
bākī: 1. artık, geri kalan. 2. daimi, kalıcı.
bāl: kanat.

bālā: yüksek, yukarı, üst, yüce.
bālīn: yastık; koltuk.
bām: çatı, dam, kubbe.
bār: yağdıran, serpen.
bārān: yağmur.
bārek-Allah: Allah mübarek etsin!, hayırlı ve bereketli olsun!
basiret: önden görüş, sezış.
battāl: 1. cesur, kahraman. 2. büyük.
bāzār: pazar, çarşı.
bed: fenâ, yaramaz, çirkin.
Bedahşân: bugün büyük bir kısmı Afganistan bir kısmı da Rusya sınırları içinde kalan yukarı Sind ve Horasan bölgesinde, Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memleket. Çok eski zamanlardan beri burada “bedahş” denilen yakut madeni çıkarılır. Bu yüzden Bedahşân, edebiyatta da daima bir yakut cinsi olan kırmızı la’l taşı ile anılır.
bed-ahter: yıldızı, talihi kötü olan (kimse).
bed-endîş: kötülük düşünen.
beder: dışarı.
Bedr: Hz. Muhammed’in dinsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medine arasında bir yer olup bu savaşa “Bedr Gazâsı” denir.
bedr: ayın on dördüncü gecesi, dolunay.
behcet: 1. sevinç. 2. güzellik.
bekā: devam, bakilik.
belā: gam, keder, musibet.
belāgat: güzel, pürüzsüz söz söyleme.
belī: evet.
benān: parmaklar, parmak uçları.
bend: bağ.
bende: kul, köle.
bende-vār: köle gibi.
benefşe: menekşe.

beniz: yüz rengi.
bennā: yapı yapan, mimar, kalfa.
ber: meyve, yemiş.
berāy: için, maksadıyla.
berāt: (eskiden) rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.
berg: yaprak.
berg-i hazān: sonbahar yaprağı.
berk: şimşek.
ber-karār: kararlı, yerli, daimi.
bes: kâfi.
beyābān: kır, çöl.
beyān: anlatma, açık söyleme, bildirme.
beyzā: daha ak, çok beyaz.
bezl: bol bol verme, saçma.
bezle-gū/gūy: latifeci, şakacı.
bezm: içkili, eğlenceli meclis.
bezm-ārā: meclisi süsleyen.
bī-‘ add: sayısız.
bī-‘ aded: hesapsız.
bī-bahā: paha biçilemeyecek kadar değerli.
bī-bedel: benzersiz, eşsiz.
bī-cān: cansız, ruhsuz.
bī-çāre: çaresiz, zavallı.
bīdār: uyanık, uykusuz.
bī-dil: âşık; kalpsiz, gönülsüz.
bī-gāne: kayıtsız, ilgisiz.
bī-gāye: gayesiz, sonsuz.
bih: ayva.
bī-hadd: sınırsız, pek çok.
bī-hazen: gamsız, kedersiz.
bī-hemtā: benzersiz.
bihter: daha, en, pek iyi.
bī-hūş: sersem, sarhoş.
bī-‘ izzet: izzeti, kıymeti olmayan.
bī-karār: kararsız.
bi’l-hayr: hayırla, uğurlu olarak.
bīmār: hasta.
bī-mer: hesapsız, sayısız.
binā: yapı.

bî-nazîr: eşsiz, eşi bulunmayan.
bî-nevâ: nasipsiz, çâresiz, zavallı, fakir, muhtaç.
bî-nihâyet: sonsuz.
bî-nişân: nişansız, işaretsiz.
bî-pâyân: sonsuz, tükenmez.
bî-riyâ: riyasız, yalansız.
bîsütûn: gökyüzü.
bî-tekellûf: sınırsız.
bî-vefâ: hayırsız, vefasız; dönek.
bîzâr: rahatsız, bıkmış, küskün.
buhûr: tütsü.
burc: kale, hisar çıkıntısı, kule.
bûriyâ: hasır.
bûs/bûse: öpme, öpücük.
bustân: gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe.
bûy: koku.
bühtân: yalan, iftira.
bû'l-'aceb: çok acayip, çok şaşılacak şey.
bülend: yüksek, yüce.
bülend-ahter: yıldızı yüksek, talihi uygun.
bünyâd: asıl, temel, esas.
büryân: kebab.

C

câh: itibar, makam.
câm: bardak, kase, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi.
câme: elbise.
câm-ı Cem: Şark mitolojisinde şarabın icatçısı sayılan "Cem"’in sihirli kadehi; şarap.
câm-ı mey: şarap kadehi.
câm-ı sabûh: sabah içkisi içilen kadeh.
câm-ı Sikender: Büyük İskender’e atfedilen meşhur ayna.
câm-ı zerrîn (altın kadeh): **1.** beyaz şarap. **2. tas.** Tanrı âşığının yüreği.
cânâ: ey sevgili, ey cân!

cânân: sevgili.
can-bahş: can veren, cana can katan sevgili.
cân nakdi: en kıymetli şey.
cedel: tartışma; kavga.
cefâ: eziyet, incitme.
celâl: büyüklük, ululuk.
cem’: toplanma.
Cem: Şark mitolojisinde şarap ve içkinin icatçısı.
cemâl: yüz güzelliği.
Cemşîd: Cemşâsb’ın babası.
ceng: savaş.
cenûb: güney.
cerre: toprak testi.
cevâd: cömert, eliaçık.
cevher-i ferd: sevgili veya onun dudağı.
cevherdâr: elmaslı.
cevlân: dolaşma, dolanma, gezinme.
cevr: haksızlık, cefâ, eziyeti zulüm.
ceyb: cep.
cidâl: savaş.
cihân: dünya.
cihân-ârâ: dünyayı süsleyen.
cihân-gîr: dünyayı zapteden.
cilf: kaba, hoyrat, ayak takımından.
cinân: cennetler, bahçeler.
civân: genç, taze delikanlı.
cû: akarsu, ırmak.
cûd: cömertlik.
cûybâr: ırmak.
cüdâ: ayrı, ayrılmış.
cülûs: tahta çıkma.
cünbiş: kımıldanma, hareket.
cünûn: delirme, çıldırma.
cür’a’-i câm-ı leb: dudak kadehinin yudumu, bir damlası.
cür’adân: içki kadehinin dibinde kalan kısım.
cevân/ cüvân: genç, taze delikanlı.
cüvân-baht: bahtı açık, şanslı.

Ç

çāk: yarık, yırtık.
çāk çāk: çok yırtık, parça parça.
çāker: kul, köle, cariye.
çār: dört.
çār-tāk: çardak.
çarḥ: felek, gök.
çārsū: pazar, çarşı.
çār-‘unsur: dört unsur (toprak, su, ateş, hava).
çehār: dört.
çemen-āra: bahçıvan.
çenār: çınar.
çerāḡ: mum.
çeşm: göz.
çeşm-i giryān: ağlayan göz.
çeşm-i ter: ıslak, sulu göz.
çetr: çadır, gölgelik.
çevgān: cirit oyununda atlıların birbirine attıkları değnek.
çīnī: çini; sırlı kap.

D

dād: adalet, doğruluk.
dād-gīr: adaletli, doğru.
dāfi‘: def eden, savuşturan, savan.
dāḡ: yanık yarası.
dā‘ī: duacı.
dām: tuzak, ağ.
dāmān/ dāmen: etek.
dāne: tane, tohum.
dār: ev, bina, yurt.
dār: darağacı.
dār-ı dünyā: dünya.
Dārā: Keyâniyân denilen eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, Keykubad.
dārū: ilaç.
dār-ül-hadīs: hadis ve bununla ilgili şeyleri öğretme yurdu.
dārū’s-sūrūr: Cennet.

dārū’ş-şifā: şifâ yurdu, sağlık yurdu. **mec.** tımarhane.
dās: orak.
dāver: doğru, insafli olan hükümdar, vezir veya hâkim.
da‘vī: dava.
debīr: kâtip, yazıcı.
def‘: savma; ortadan kaldırma.
defterdār: bir vilayetin para işlerini idare eden kimse.
dehān/ dehen: ağız.
dehr: dünya.
delīl: şahit, belge, tanık.
dellāl: tellâl, satılacak bir şeyi satan.
dellāle: bir kadınla bir erkek veya bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın.
dem: an, vakit, zaman.
dem-ā-dem: her vakit, sık sık.
dem-be-dem: vakit vakit, daima.
dendān: ağızda bulunan diş.
denī: alçak, soysuz, rezil.
der: kapı.
der-āḡuş: kucaklama, sarma.
derbān: kapıcı.
derbeder: serseri, perişan, dağınık.
derc: sokma, arasına sıkıştırma.
derd: dert, gam, keder.
derd-mend: dert sahibi, tasalı, kaygılı.
dergāh/ dergeh: tekke.
derhem: muhtarip.
derhōr: uygun, lâyük.
der-pīş: en önde, göz önünde bulunan.
derūn: gönül, kalp.
dervīş: Allah için alçakgönüllülüğü ve fıkralığı kabul eden veya bir tarikata bağlı bulunan kimse.
dest: el.
dest-būs: el öpme.
dest-i dil: gönül eli.

dest-gîr: elinden tutan, yardımcı.
destân-serâ: destan okuyan, meddah.
destâr: sarık, tûlbent.
devâ: ilaç.
devr: dönme, bir şeyin etrafını dolaşma.
devrân: dünya, felek, zaman.
devr-i felek: zaman, talih, kader.
dıraht: ağaç.
dırâz: uzun.
dîdâr: yüz, çehre.
dîde: göz.
dîl: gönül.
dîl-ârâ: gönül alan, gönül okşayan.
dîl-âver: yiğit, yürekli.
dîl-âvîz: gönüle asılan, gönül çeken, cazip, güzel.
dîl-ber: gönlü alıp götüren, güzel.
dîl-dâr: birinin gönlünü almış, sevgili.
dîl-haste: gönlü hasta, hasta gönüllü.
dîl-keş: gönül çeken.
dîl-küşâ: gönül açan, kalbe ferahlık veren.
dîl-mürde: kalbi, gönlü ölmüş; duygusuz.
dîl-rübâ: gönül kapan, gönül alan.
dîl-teng: yüreği dar, kederli, sıkıntılı.
dirîgâ: yazık, eyvahlar olsun!
dimâğ: akıl.
disâr: üste giyilen kaftan, elbise.
dîvâne: deli.
dîvâr: duvar.
dîve: ipek böceği.
diyâr: memleket, ülke.
dûd: kurt, böcek.
dûde: mürekkep yapılan çıra isî.
duhter: kız.
dûn: aşağılık.
dûr: uzak.

dûlbend: tûlbent.
dûrc: hokka gibi olan ağız.
dûrdâne: inci tanesi.
dûrr: inci.
dûrr-i ‘Aden: Aden incisi.
dûrr-i meknûn: dizilmiş, dizi inci; değerli inci.
dû-tâ: iki kat, bükülmüş, kamburu çıkmış.

E

ebkâr: birinci defa söylenmiş mazmunlar.
ebîlâk: rengârenk; alaca bulaca.
ebr: bulut.
ebr-i bahâr: bahar bulutu.
ebruvân: kaşlar.
ebrû: kaş.
ebter: faydasız şey.
Ebûbekr (Bekir’in babası): ilk halife Hz. Ebûbekir (“Sıddîk” lakabıyla anılır.)
ebyât: iki mısradan meydana gelen manzum sözler.
ecdâd: dedeler, atalar.
echel: daha (en, pek) cahil.
edânî: en alçak, aşağılık kimseler.
efgan: ızdırıp ile haykırma, bağırıp çağırma.
efgende: yıkılmış, yıkık.
eflâk: semalar, felekler, gökler; zamanlar.
Efrîdûn: Pişdâdîlerin altıncı padişahı olup Cemşid soyundan, anlayışlı ve zekâsıyla meşhur olan bir İran hükümdarı. (Acem ve Osmanlı edebiyatında bu isme çok rastlanılır.) Cemşid sülalesinden demirci Gave’nin yardımıyla Dahhâk-i Mârî’yi öldürmüştür. Lakabı, “Ferruh”tur.
-efrûz: aydınlatan, parlatan.
efrûz-ı âlem: dünyayı aydınlatan.
efser: tâc.

efsün: büyü, sihir.
ehibbâ: dostlar, sevgililer, tanıdıklar.
ehl: sahip, mâlik, mutasarrıf olan.
ehl-i kemâl: olgun kimseler; ma'nevi olgunluk ve mükemmellik sahipleri.
ehl-i tedbîr: tedbirli, akıllı, idareci kimse.
ehremen: Zerdüştlerin inandıkları kötülük ve karanlık tanrısı; şeytan, dev. Edebiyatta daha çok "şeytan, dev" anlamıyla Süleyman peygamber ile anılır.
ejderhâ: büyük yılan.
ekser: en çok, daha ziyade.
elf: bin (sayı).
elfâz: kelimeler, sözler.
el-hak: hakikaten, doğrusu.
eltâf: iyi muameleler, iyilikler.
emân: eminlik, korkusuzluk.
emîr: bir kavmin, bir şehrin başı, beyi.
emrâz: illetler, hastalıklar.
emsâl: benzerler.
emvâc: dalgalar.
emvât: ölümler.
enâmil: parmak uçları.
encüm: yıldızlar.
endâm: boy, boybos.
ene'l-hak: Hallâc-ı Mansûr'un söylediği "Ben Hakk'ım."
mânâsına meşhur bir söz.
engüş: parmak.
engüşteri: parmağa süs için takılan yüzük.
Enûşirvân (Nûşirevân): İran'da 531'den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sâsânî şahı ki "âdil" lakabıyla anılır.
envâr: ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

enver: daha nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.
erbâb: 1. sahipler, mâlikler. 2. becerikli.
ergavân: erguvan da denilen kırmızımtırak bir çiçek.
erkân: esaslar.
erzâl: alçaklar, soysuzlar.
erzânî: layık görülme.
esb: at, beygir.
esed: arslan.
eslâf: bir memurluk veya hizmette birinden önce bulunmuş olanlar, yerlerine geçirilen kimseler.
eşk: gözyaşı.
eşkâl: biçimler, suretler, tarzlar.
etfâl: çocuklar.
evânî: kapkacaklar, kaplar.
evvel-bahâr: ilkbahar.
evvelî: en önce olan.
eyvân: büyük sofa, salon; kemerli yüksek bina, köşk.
eyyâm: günler, gündüzler.
ezdâd: karşı olan şeyler, karşıtlar.
ezelî: öncesiz, başlangıcsız.
ezhâr: çiçekler.
ezher: pek beyaz, güzel ve parlak.

F

fahr: övünme, büyüklenme; büyüklük.
fakîh: fıkıh ilminin üstâdı.
fakr: fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık.
fânî: ölümlü.
fârîğ-bâl: gönlü rahat.
fass: yüzük taşı. **mec.** gözbebeği.
fâş: meydana çıkma, duyulma.
fehîm: zeki, anlayışlı (kimse).
fehîm: anlama, anlayış.
felek: gökyüzü, sema.
fem: ağız.
fenâ: 1. yok olma, yokluk. 2. kötü, iyi olmayan.

fer: zînet, süs, bezek.
ferâğ: vazgeçme, bırakıp terk etme.
ferâh: gönül açıklığı, sevinme, sevinç.
ferâh-bahş: sevinç veren.
Ferhâd: Ferhâd ve Şîrîn adıyla meşhur olan eski bir hikâyenin erkek kahramanı olup Şîrîn'in aşkıdır.
ferruh: uğurlu, kutlu.
ferruh-likâ: uğurlu yüzü.
fersûde: yıpranmış, eskimiş, yırtık.
-feşân: saçan.
feth-i bâb: kapının açılması.
fetîl: lamba fitili.
fevr: acele, hemen.
feyz: bolluk, çokluk, verimlilik.
fezâ: ucu bucağı bulunmayan boşluk.
fitnat: zihnin her şeyi çabuk anlayışı.
figân: inleme.
fikret: fikir.
fi'l-hâl: bu anda, hemen, şimdi.
fi'l-mesel: mesela.
firâk: ayrılma, ayrılık.
fîrûze: Nişabur'da çıkan açık mavi renkli ve değerli bir yüzük taşı.
fiten: fitneler, ayartmalar, ara bozmalar.
fitne-cûy: fesat arayan.
fûta: peştamal.
fuzalâ: faziletli, erdemli kimseler.
fûlfûl: karabiber.
fûrkat: ayrılık.
fûls-i ahmer: kızıl mangır, bakır para.
füzûn: çok, fazla.

G

ğabğab: çene altı, çifte gerdan.
ğam-h'âr: kederlenen, tasalanan.

ğaraz: hedef, gaye.
garb: batı.
gâret: yağma; akın, (eski zamanlarda) düşman toprağına yağma için yapılan saldırış.
gark: boğulma, boğma.
garrâ: ak, parlak, güzel, gösterişli.
gavvâs: dalgıç; inci ve sünger bulmak veya denize düşen bir şeyi çıkarmak ve yahut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.
gayb: gizli olan, göze görünmeyen şey.
gayr: ayrı, başka.
ğazâb: dargınlık, kızgınlık, öfke.
ğazâl: ceylan.
ğazanfer-fer: arslan kuvvetli.
gedâ: dilenci, yoksul.
genc: hazine, define.
ger: eğer.
gerd: toz, toprak.
gerden: boyun.
gerdün: 1. dönen, devreden. 2. felek, dünya.
germ: sıcak.
geşt: gezme, seyretme, dolaşma.
gevher: elmas, cevher.
ğınâ: zenginlik, bolluk; şarkı, türkü, nağme.
ğıyâs: yardım.
gil: balçık, su ile ıslanmış toprak.
girân-mâye: pahası ağır, kıymetli (şey).
giritâr: tutulmuş, yakalanmış, esir.
giryâñ: ağlayan.
ğitî-nümâ: cihanı gösteren.
ğonçe-dehân: ağzı konca gibi küçük ve güzel olan.
ğonçe-i hamrâ: kırmızı konca.
gömeç: bal peteği.
ğubâr: toz.

gufrān: affetme, merhamet etme.
gūr: mezar, kabir.
gurre: akılık, paklık.
gūş: 1. kulak. 2. dinleme, işitme.
gūş-ı cān: can kulağı.
gūşmāl: kulak bükme, yola getirme.
gūş-vār/ gūş-vāre: küpe.
gūyā: söyleyen, söyleyici.
güher: inci.
güher-bār: cevher yağdıran.
güher-pāş: 1. cevâhir saçan. 2. çok güzel söz söyleyen.
güher-rîz: cevher dökken, çok güzel konuşan kimse.
gül-âb: gül suyu.
gülbîn/gülbün: gül kökü, gül biten yer.
gül-i ter: taze gül.
gül-çehre: gül çehreli, çehresi gül gibi lâtif olan.
gül-gün: gül renkli, pembe.
gülistān: gül bahçesi.
gül-nār: nar çiçeği.
gül-pūş: gül örtülü, pembe yüzlü.
gölşen: gül bahçesi.
gölzār: gül bahçesi.
gün-be-gün: günden güne.
gürz: (eskiden) silah olarak kullanılan uzun saplı, demir büyük topuz.
güstāh: küstah, arsız, edebsiz, saygısız.
güzer: geçme, geçiş.

H

h'āb: uyku, rüya.
habāb: su üzerinde olan hava kabarcıkları.
Habeş: Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan, Habeşistan kıtasında yaşayan yerli halk.

habīb: sevgili.
hācet: ihtiyaç.
hācet-revā: ihtiyacı gören, gideren.
hadd: yanak.
hādeng: kayın ağacından yapılmış ok.
hā'in: hıyanet eden, nankörlük eden.
Hak: Allah.
hāk: toprak.
hāk-i pāy: ayak toprağı, tozu.
hāk-i reh (yolun toprağı): uğur, kadem.
hakāyık: hakikatler, gerçeklikler.
hākī: toprak rengi, toprakla ilgili.
hakikat: bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti; gerçek.
hākīm: her şeye hükmeden, Tanrı.
hākister: kül, ateş külü.
hāl: vücutta husûle gelen ben, nokta.
halās: kurtulma, kurtuluş.
halāyık: carıye.
halīl: samimi (dost).
hālīs: hilesiz, katıksız.
hall: çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip neticeye varma.
hall-i müşkilāt: zorlukların halli.
hallāl: halleden, çözen, çare bulan.
halṭ: münasebetsiz söz söyleme.
halvet: hamamın sıcak bölmesi.
hāme: kalem.
hammār: şarap yapan veya satan, meyhaneci.
hamrā: (daha, en, pek) kırmızı, kızıl.
hāmūş: susmuş, sessiz.
handān: gülen; sevinçli.
hānikāh: tekke.
hānümān: ev bark, ocak.
hār: diken.
hārā: pek katı taş, mermer.

harāb: yıkık, viran.
harābāt: harabeler, viraneler.
harāc: vaktiyle Müslüman olmayan teb'adan alınan vergi.
harāmī: hırsız, haydut, yol kesen.
harc: 1. vergi. 2. sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.
hargūş: tavşan.
Hasan: Hz. Ali'nin büyük oğlu, peygamberimizin torunu. Lakabı, Müctebâ olup İslâm halifelerinin beşincisidir.
hasāret: sulu şey, koyulaşıp katılaşma.
hās u 'ām: herkes.
haseb: baba tarafından gelen şeref, asillik.
hased: kıskançlık, çekemezlik.
hāsıl: husûl bulan, çıkan, türeyen, biten.
hāsīd: kıskanç.
haslet: insanın yaratılışındaki huyu, mizacı.
hasm: düşman.
hasūd: kıskanç, çekemeyen.
hātem: mühür, üstü mühürlü yüzük.
Hātem-i Tay: Arap kabileleri arasında cömertliği ile tanınmış olan İbn Abdullah b. Sa'd'ın lakabı.
hātır: 1. keyif, hal. 2. gönül.
hātif-i gayb: görünmeyen çağırıcı, seslenici; şuur, vicdan; bilinç.
hatm: hitâma erdirmeye, bitirme.
hatt: gençlerde yeni terleyen bıyık veya sakal.
hatt-ı sebz: çocuğun yanağında çıkan ince tüyler; ayva tüyü.
havāle: bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma.
hāver: şark, doğu yönü.
havf: korkma, korku.
Haydar/Hayder: arslan. Hz. Ali için kullanılır.

hayfā: yazık ki, heyhat!
hayl: sürü.
hayme: çadır.
hayru'l-halef: hayırlı evlat, oğul.
hazān: sonbahar, güz.
hazer: sakınma, kaçınma, korunma.
hazret: saygı saymak üzere büyüklere verilen unvan.
hecr: ayrılma, terk etme.
hedāyā: armağanlar, hediyeler.
helāk: mahvolma, ölme.
hemçü: (onun) gibi.
hem-dem: sıkı fıkı, canciğer arkadaş.
hemîn: bu bile, tıpkı bu; çok.
hemîşe: daima, her vakit.
hem-nişîn: beraber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş.
hem-sāye: komşu.
hem-ser: arkadaş, kafadar.
hem-vār: 1. düz yer. 2. daima.
hevā: heves, istek, arzu.
hey'et: şekil; görünüş.
heybet: korku ile saygı duygularını birden uyandıran hâl veya gösteriş.
hezār: bülbul.
hıfz: saklama.
hılāfet: halifelik.
hired: akıl.
hısāl: huylar, tabiatlar.
hışm: kızgınlık, öfke.
hıyām: çadırlar.
Hızr, Hızır: içenlere ölmezlik veren "âb-ı hayât"ı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdâdına yetişmekle meşhur olan peygamber.
hidāyet: hak yoluna, doğru yola kılavuzlama.
hikāyet: anlatma; olmuş bir hadise.
hikmet: sebep.
hilāl: yeni ay.

hilāl-ebur: hilāl kaşlı, kaş ay gibi olan.

hil'at: eskiden, padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

himmet: gayret, emek, çalışma.

hindî: Hintli.

hink: kır at.

hirmen: harman.

hisâb: hesap.

hizmet-kâr: hizmet eden, hizmetçi.

hîş: akraba, soysop.

hōd: kendi.

hōd-bîn: kendini beğenmiş, bencil.

hoşâ: ne hoş, ne güzel.

hoş-bû: güzel kokulu, güzel kokan.

hoş-dem: iyi arkadaş.

hōş-ter: daha hoş, çok hoş.

hoşî: hoşluk, rahatlık, mutluluk.

hûb: güzel, hoş, iyi.

Hudâ: Tanrı.

huffâş: yarasa.

hulk: huy, tabiat.

humâr: içkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik.

hum-hâne: şarap küplerinin konulduğu yer; meyhane.

hûn: kan.

hûnâbe: kanlı su.

hun-bâr: kan yağıdırıcı.

hur: Güneş.

hürde: yemiş, yenişmiş.

hurşîd: güneş.

hurşîd-i cihân-tâb: dünyayı aydınlatan güneş.

hûş: akıl, fikir.

hükûm: hüküm, emir.

hümâ-sâye: gölgesi, iyilikleri dünyaya yayılmış.

hümâyûn: padişaha ait.

hünkâr: padişah, sultan.

hüsn: güzellik, iyilik.

hüsn-i tedbîr: iyi düşünülerek tutulan yol.

hüsrev: 1. padişah, hükümdar, sultan. 2. "Hüsrev ü Şîrîn" adlı mesnevideki erkek kahraman. Hüsrev, Nûşîrevân'ın torunu olup "Pervîz" lakabıyla anılır.

hüzâl: zayıflık, bitkinlik.

I

ıslah: iyileştirme, düzeltme.

ıskât: 1. düşürme, düşürülme. 2. hükümsüz bırakma.

‘itr: güzel ve lâtif koku.

‘ıyd: bayram.

İ

‘ibret: kötü bir hadiseden alınan ders.

‘ibret-nümâ: ibret gösteren, ibret olan.

ibtidâ: başlangıç.

îd: bayram.

ifşâ: gizli bir şeyi yayma, ortaya dökme.

iftikâr: alçakgönüllülük.

ifzâl: lûtf ve bağış.

ihâta: bir şeyin etrafını çevirme, kuşatma, sarma.

ihşân: iyilik etme; bağış, bağışlama.

ihtiyâr: seçme, seçilme.

ihyâ: diriltme, canlandırma.

ihvân: sadık, samimi, can dostlar.

ihzâr: hazırlama, hazır etme.

ikbâl: baht, talih.

iktibâs: ödünç alma.

‘illet: hastalık; sakatlık.

imtizâc: 1. karışabilme. 2. birbirini tutma, uygunluk.

in‘âm: nimet verme, iyilik etme.

‘inâyet: ihsan, iyilik.

inkisār: 1. kırılma, gücenme. 2. beddua.

ins: insan.

intizār: bekleme, beklenilme.

İrem: Âd kavmi zamanında Şeddâd tarafından cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam'da veya Yemen'de bulunmuş olduğu söylenir.

‘irfân: bilme, anlama.

İsâ: dört büyük peygamberden biri olup kendisine -vahiy yoluyla- İncil nâzil olmuştur.

isâr: ikram; bahşiş.

isbât: şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma.

isfidâr: akkavak, aksöğüt.

İskender: Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup Aristo'dan ders almış ve yirmi yaşında hükümdar olmuştur. Divan edebiyatında İskender-i Zü'l-karneyn (=iki boynuzlu İskender), İskender-i Rumî şeklinde geçer. Yunanistan'ı, İran'ı, bütün Anadolu'yu, Suriye'yi ve Mısır'ı, Hindistan'ı istila eden bu meşhur kumandan otuz üç yaşında vefat etmiştir. (MÖ 356-323) ["Sikender" şekli de kullanılır.]

isper: kalkan (alet).

istiğfâr: Allah'tan, günahın bağışlanmasını isteme; töve etme.

istiğnâ: aza kanaat etme, ihtiyaçsızlık.

îş ü nûş: yiyip içme.

işkâl: müşküllük, güçlük.

‘işret: içki.

‘işve: güzelin, gönül çelen naz ve edası.

î‘tibâr: saygı gösterme.

î‘tidâl: ortalama, aşırı olmama hâli.

î‘timâd: güvenme, dayanma.

ittihâd: bir olma, aynı fikirde olma.

‘izâr: yanak.

izhâr: gösterme, meydana çıkarma.

‘izz: yücelik, ululuk.

‘izzet: değer, kıymet.

J

jeng: pas.

jeng-i hased: kıskançlık pası.

jülüde: karmakarışık, dağınık (saç).

K

kabâ: üste giyilen elbise, cübbe, kaftan.

kabr: mezar.

kadd: boy.

kadem: ayak.

kadem-rence: tenezzül, lütfen kabul.

kâdir olmak: güçlü olmak, gücü olmak, gücü yetmek.

kadr: değer, itibar.

kâfer: kâfir.

kâfûr: Uzak Doğu'da yetişir bir çeşit taflardan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, ıtırı kuvvetli bir madde.

kahr: 1. batırma. 2. çok kederlenme, çok üzüntü duyma.

kâ'im: ayakta duran, ayakta bulunan.

kâl: söz, laf.

kal'a: kale, hisar.

kalender: dünyadan elini çekip başı boş dolaşan (derviş).

kalye: deniz bitkilerinin yakılmasıyla meydana gelen tuz.

kâm: arzu, emel, istek.

kamer: Ay.

kâmet: boy.

kâmil: kemâle ermiş, olgun.

kâmkâr: isteğine ulaşmış, mutlu.

kamu: hep, bütün.

kān: 1. maden ocağı, maden kuyusu. 2. bir şeyin kaynağı.
kār: iş güç; kazanç.
karār: 1. durma. 2. rahat.
kārbān: kervan.
karīn: yakın.
kār-ger: iş yapan, iş işleyen.
kārvān: kervan, kafile.
kasr: köşk, saray.
kāšāne: köşk, mâlikâne.
kat: katı bir şeyi enine kesme, yontma.
kattāl: çok katleden, çok öldürücü.
katre: damla.
kavāfil: birlikte yolculuk eden topluluklar.
kavs: yay, yay burcu.
Kays: “Leylâ ile Mecnûn” hikâyesinin erkek kahramanı olan Mecnûn’un-ı Âmirî’nin asıl adı.
kayser: eski Roma ve Bizans imparatorlarının lakabı.
kazā: olacağı ezelden Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin vukua gelmesi.
kazî: kadı.
kebûter: güvercin.
keff: el içi, el ayası, avuç.
kej: eğri, çarpık.
kelām: söz, lakırdı.
kelle: baş, kafa.
kemāl: olgunluk, yetkinlik.
kemân: yay (ok atan).
kemân-keş: yay çeken, ok atan.
kemhâ: ipek kumaş.
kemîne: âciz, hakir; zavallı.
kemter: hâkir, itibarsız.
kenār: kıyı; deniz kıyısı.
kerâmet: kerem, bağış.
kerem: cömertlik, elçikliği, lütuf.
kerr ü fer: savaşta, bir aralık geriledikten veya geriler gibi göründükten sonra tekrar saldırma.

kesb: kazanma.
keştî: gemi.
ketm-i ‘adem: Allah’ın ruh ve cisim âlemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlûkların ilki olan “cevher-i azhar”ın çıktığı yer.
kevâkib: yıldızlar.
kevkeb: yıldız.
kevne: var olma, vücut.
kevser: 1. maddi ve manevi çokluk; kalabalık nesil. 2. Cennette bir havuzun adı.
keyfiyyet: nitelik.
kible-i hâcet (hâcet kıblesi): bir arzusunun gerçekleşmesi için başvurulmuş makam.
killet: azlık.
kıyām: ayağa kalkma, ayakta durma.
kibâr: büyükler, ulular.
kilk: kâğıt kalem.
Kird-gâr: Allah.
kîse: kese.
kişt-zâr: ekinlik, ekin tarlası.
kişver: memleket, vilayet, ülke.
kûçe: 1. küçük, dar sokak. 2. çarşı, pazar.
kudûm: ayak basma.
kûh: dağ.
kûhl: göze çekilen sürme.
kûhsâr: dağlık; dağ tepesi.
kulle: dağ tepesi.
kûn: kuyruk sokumu bölgesi.
kûpâl: demir topuz, gürz.
kurb: yakın olma, yakınlık.
kurbet: yakınlık.
kûs: köş; eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul.
kûy: köy; mahalle.
küffâr: kâfirler.
kûhsâr: dağlık, dağ tepesi.

külâh: külâh, (eskiden) giyilen, ucu sivri veya yüksek başlık, başa giyilen şey.

küllî: 1. umumi, bütün. 2. çok.

künc: köşe, bucak.

künûz: hazineler.

L

lâ-cerem: şüphesiz, besbelli, elbette.

lâ-edrî: bilmem. (söyleyeni belli olmayan şiirlerin sonuna konur.)

lâğ: şaka; oyun.

lâgar: zayıf, cılız.

lağv: faydasız, beyhûde, boş.

lahza: 1. göz ucu ile bakış. 2. göz ucu ile bir kere bakıncaya kadar geçen zaman.

lâ'1: 1. kırmızı, al. 2. dudak.

lâ'1-i Bedahşân: Bedahşân yakutu.

lâle-gûn: lâle renginde olan.

lâ-nazîr: eşsiz, benzersiz.

leb: dudak.

lerze: titreme, titreyiş.

leşker: asker.

leşker-keş: asker idare eden.

let: dayak, kötek, şiddetle çarpma.

letâfet: latiflik, hoşluk.

levh: yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

leyl: gece.

Leylâ: Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı.

leylî: gece gibi karanlık.

libâs: esvap.

lîk: lâkin, fakat, amma, ancak.

likâ: yüz, çehre.

lîkin: lâkin.

lillâh: Allah'a mahsus, Allah için.

livâ: 1. bayrak. 2. mülkî idarede kaza ile vilayet arasında bir derece, sancak.

Lokmân: İslâmlıktan önceki Araplarda efsânevi bir şahsiyet olup Kur'ân'da da zikredildiği gibi sonraki devirlerin efsâne ve şiirinde öğüt veren sözleriyle meşhur olan pek eski bir hekimin veya hikâyecinin adı.

lûtf: iyi muamele, iyilik.

lücce: engin su.

M

ma'ânî: mânâlar.

ma'ârif: bilgi, kültür.

ma'âdin: madenler.

ma' delet: adalet, âdillik, insafılık.

mâ-fi'l-bâl: kalpteki, gönüldeki şey.

mağlub: yenilmiş.

mâh/ meh: ay.

mâh-ı nev: yeni ay.

mâh-ı tâbân: parlayıcı, parlak ay.

mahbûb: sevgili.

mahbûs: hapsolünmüş, bir yere kapatılmış.

mahfî: gizli, saklı.

mahmûr: sarhoşluğun verdiği sersemlik.

mahşer: 1. kıyamette ölümlerin dirilip toplanacakları yer. 2. çok kalabalık.

mahz: katkısız, sade; tam; ta kendisi.

mahzûn: hüznü, tasalı.

mâ'il: hevesli, istekli.

makdem: gelme; dönüp gelme.

maksûd: istenilen şey.

mâl-â-mâl: dopdolu.

mâlik: sahip, bir şeyi olan.

ma' mûr: bayındır, şenlikli.

ma' nî: mânâ, anlam.

mantık: söz.

Mantıku't-Tayr (kuş dili): Şeyh Ferîdüddin Attâr'ın ahlâkî fikirlerle süslü meşhur manzum eseri.

manzar: nazar edilen, bakılan, görünen yer.
mâr: yılan.
maslahat: iş, emir, husus.
masnu': 1. sanatla yapılmış. 2. uydurma, düzme.
maşrik: Güneş'in doğduğu taraf, doğu.
ma'şûka: sevilen, sevilmiş (kadın, kız).
matar: yağmur.
matbu': hoş, makbul, güzel.
matla': tulû edecek, doğacak yer.
mâverâ: ard, geri, bir şeyin ötesinde, arkasında bulunan.
mazmûn: nükteli, sanatlı, ince söz.
me'âdin: maden.
mecâl: güç, kuvvet.
Mecnûn: Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı, Kays.
mecûsî: mecûs dininde bulunan, ateşe tapan kimse veya mecûs dinine mensup, bu dinle ilgili olan.
meder: kuru çamur, kuru balçık.
medh: övme.
medhûş: dehşete uğramış, korkmuş.
meh-i tâbân: parlak ay.
mehlikâ: ay yüzlü, güzel.
meh-peyker: yüzü ay gibi parlak, nurlu, güzel olan.
meknûn: dizilmiş.
mekr: hile.
mekremet: cömertlik, ağırlama, saygı; kerem, şeref.
melâhat: yüz güzelliği.
melâmet: ayıplama, kınama.
memerr: geçilecek yer, yol, cadde.
menâzil: konak yerleri, duraklar.
merdân: yiğitler, mertler.
merdâne: mertçe, erkekçe.
merdûm: insan, gözbebeği.
mergûb: beğenilmiş, herkesçe sevilip aranılmış.

mergûl: kıvrılmış, bükülmüş (saç); kıvrıcık (saç).
Merve: Mekke'de bir dağın adı olup hacılar bununla Safâ Ovası'nda sa'y ederler, yani yedi defa gidip gelirler ki hac farızasının rükünlerindendir.
mesdûd: kapanmış, kapalı, tıkalı.
mesned: rütbe, derece, makam.
mest: sarhoş.
mestâne: sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça.
meş'al: lamba, kandil.
meşâm: burun, koku alacak yer.
meşreb: yaradılış, mizaç.
metâ': sermaye.
metâ'-ı cân: can malı.
mevc: dalga.
mevsim-i gül: gül mevsimi.
mevzûn: tartılı, tartılmış.
mey: şarap.
mey-i nâb: halis şarap.
mevgûn: şarap rengine olan, kırmızıya çalan.
mey-hâre: içen, içici, ayyaş.
mey-kede: şarap, içki içilen ve satılan yer.
meyyâl: çok meyleden, eğilen.
mezîd: artma, çoğalma.
mezrâ': ekilecek tarla, yer.
mıstar: satırları doğru gösterebilmek için gerekli çizgileri yazmaya yarayan alet.
micenn: kalkan, siper.
micmer: buhurdan, içinde tütsü yakılan kab.
midâd: yazı mürekkebi.
mihmân: misafir.
mihnet: eziyet; belâ; sıkıntı, dert.
mihr: Güneş.
mihirâb: camilerde, mescidlerde yönelinilen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış oyuk, girintili yer.

mihter: daha büyük.
mīl: göze sürme çekmeye mahsus bir alet.
milh: tuz.
minber: camilerde hâtibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
minkār: yırtıcı kuş gagası.
mīr: âmir, baş; kumandan.
mir'ât: ayna.
mir'ât-ı dil: gönül aynası.
Mirrîh: Dünya'dan sonra Güneş'e en yakın olan gezegen, Mars.
misk: Asya'nın yüksek dağında yaşayan bir cins ceylanın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde.
miskāl: yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü.
miskīn: âciz, zavallı (adam).
mizān: terazi, tartı.
mū: kıl.
mu'ammer: ömür süren, yaşayan, yaşamış.
mu'anber: güzel kokan, güzel kokulu.
mu'attal: tatil edilmiş, boş.
mu'attar: ıtırılı, güzel kokulu.
mu'ayyen: belli.
muğan: ateşe tapanlar.
muhālif: muhalefet eden, aykırılık gösteren, uymayan.
muhassal: sözün kıyası, işin sonu.
muhıbb: seven, sevgi besleyen dost.
muhıbbī: seven; dost.
muhīt: etrafını çeviren, kuşatan.
muhkem: sağlam, kuvvetli.
muhlis: dostluğu, samimiliği ve hâli içten, gönülden olan.
muhtāl: kibirli, büyüklük taslayan.
mukarrer: kararlaştırılmış.
mukarrib: yaklaştıran, yakınlaştıran.
mū-miyān: beli kıl gibi ince olan güzeller.

muntazır: gözleyen, bekleyen.
mūr: karınca.
murād: 1. arzu, istek, dilek. 2. maksat, meram.
murassa': ed. iki mısraı veya iki fıkrası, kelime kelime birbiriyle aynı vezin ve kafiye olan (söz, beyit).
murg: kuş.
musaffā: süzölmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.
musahhar: ele geçirilmiş.
musāhib: biriyle sohbetle bulunan, konuşan, arkadaş.
musavver: tasvirli, resimli.
mushaf: sahife haline getirilmiş şey, kitap.
mūsikār: kaval; dervişlere mahsus bir saz.
mu'tād: alışılmış.
mutayyeb: güzel kokular sürünmüş olan.
mutrib: çalgıcı.
muttasıl: ulaşan, kavuşan.
mūy: kıl.
muzaffer: zafer, üstünlük kazanmış, üstün.
mübārız: güreşe kalkışan.
mücessem: tecessüm etmiş, cisimlenmiş.
müdām: devam eden, sürekli.
müdbir: talihsiz.
müdevver: döndürölmüş; yuvarlak, tekerlek.
müfid: ifade eden, anlatan, manalı.
müflis: iflas etmiş, parasız.
müfsid: bozan.
mühr-i Süleymān: Süleyman peygamberin yüzüğüne verilen ad, Hz. Süleyman'ın mühründe bulunduğı söylenen birbirine girmiş iki müselle (üçgen) şekli.
müje: kirpik.
müjgān: kirpik.

mül: şarap.
mülk-i suhan: söz ülkesi, şiir diyarı.
mümtâz: üstün tutulmuş, seçkin.
münâsip: uygun.
münevver: nurlandırılmış, aydınlatılmış; ışıklılı.
mürde: ölü, ölmüş.
mürebbi: terbiye eden (adam).
mürg-i zîrek: sığırcık kuşu.
mürüvvet: insaniyet, mertlik; cömertlik.
müstağfir: istiğfar eden, günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dileyen.
müstağnî: doymuş, gönlü tok.
müstahakk/ müstehakk: hak etmiş, layık.
müste'âr: eğreti (alınmış).
müsta'idd: kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan.
müstakîm: doğru.
müsta'mel: kullanılmış; eski.
müstesnâ: üstün.
müstmend: üzüntülü, kederli.
müşerref: şereflendirilmiş, şerefli.
müşg-bâr: misk yağıdır.
müşgîn: miskli, misk kokulu.
müşîr: emir ve işaret eden.
müşkilât: güçlükler, zorluklar.
müşkil-güşâ: müşgül, güç, çetin şeyleri halleden.
müyesser: kolayı bulunan, kolaylıkla olan.
müzevver: uydurulmuş, düzme (söz, haber...)
müzeyyen: süslenmiş, süslü.

N

nâ-çâr: çaresiz.
nâçiz: değersiz, ehemniyetsiz, çok küçük (şey).

nâfe: misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku.
nâ-gâh/ nâ-geh: vakitsiz; ansızın.
nâ-gehân: ansızın, birdenbire.
nağz: güzel, iyi, göze hoş görünen.
nah: tel; ip.
nahîf: zayıf.
nahl: 1. ince, uzun, narin vücutlu dilber. 2. hurma ağacı.
nâka: dişi deve, maya.
nakd: para olarak bulunan servet.
nakş: 1. resim. 2. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veya sulu boya resim, süslemete sanatı.
na'l: ayakkabı; nal.
nâlân: inleyen.
nâle: inleme, inilti.
nâm-ı şerîf: şerefli isim, mübarek ad.
nâmdâr: namlı, ünlü.
nâme: mektup.
nâ-murâd: muradına erişememiş.
nâr: ateş.
nâr-ı ışk: aşk ateşi.
na'ra: yüksek sesle bağırma.
nârven: karaağaç.
nâs: insanlar, halk, herkes.
nasîh: nasihat veren.
nasr: üstünlük.
nâvdân: oluk.
nâvek-i müjgân: oka benzeyen kirpik.
nâ-yâb: bulunmaz; benzeri olmaz.
nazar: bakma, göz atma.
nazenîn: cilveli; çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık; narin.
nâzır: nazar eden, bakan, gözetken.
nebât: topraktan biten, çıkan her türlü şey, bitki.
necm: yıldız.
nefha: üfürük, nefes üfürme.
nefir: cemaat, topluluk.

nehār: gündüz.
neheng: timsah.
nem: hafif ıslaklık, az yaşlık.
nemed: keçe.
Nemrūd: Babil'in kurucusu denilen hükümdar olup Hz. İbrahim'i ateşe attırmıştır.
nergis: mec. güzelin gözü.
neseb: nesil, soy.
nesīm: hoş, mülâyim.
nesr-i tāyir: batı yönünde görülen parlak bir yıldız. Kartal burcunun T şeklindeki yapısında iki hattın birleşme yerinde bulunan bu burcun en parlak yıldızı.
nesrīn: yaban gülü.
nesteren: yaban gülü.
neşv ü nemā: yetişip büyüme, sürüp çıkma.
nev'-i insān: insan soyu, insanlar.
nevā: ses, sadâ, makam, âhenk, nâme.
nevāl: bahşış, bağış.
nev-bahār: ilkbahar.
nevha-gāh: ölüye ağlanacak yer.
nevrūz: yeni gün; ilkbahar.
nezzāre: seyirci.
nigār: resmedilmiş, resmi yapılmış.
nigīn: yüzük.
nihād: yaradılış, huy.
nihāl: taze, düzgün fidan.
nihāl-i serv: servi fidanı.
nihān: gizli, saklı.
nīk-ahter: yıldızı iyi, talihli, mutlu.
nikū: iyi, hoş.
nilgün: lacivert, çivit renginde.
nīlī: çividî, mavi.
nīm: yarım, buçuk.
nisār: saçma, serpmeye.
nīş: zehir, ağı.
nişāne: iz, belirtî.
niyām: kın, kılıç kını.
niyāz: yalvarma, yakarma.

nīze: kargı, mızrak.
nīzedār: kargılı, mızraklı.
nokta-i mevhūm: görünüşte hissedilmeyip farz edilen nokta.
nukre: külçe halinde gümüş.
nun: kaş.
nūr: aydınlık, parıltı, parlaklık.
nūr-ı 'ayn: pek sevgili kimse. (en çok evlat için kullanılır.)
nūr-ı ilāhī: ilâhî nur, Allah'a ait nur.
nūr-bahş: nur veren, etrafı aydınlatan.
nusret: Allah'ın yardımı.
nūş: 1. tatlı, bal. 2. içki, iştret.
nutk: söz; konuşma, söylev.
nücūm: yıldızlar.
nüh: dokuz.
nüzül: konaklama.

O

od: ateş.
'Osmān: üçüncü halife Hz. Osmân. [Peygamberimizin iki kızı (Rukiyye ve Ümmü Gülsüm) ile evlendiği için "Zü'n-Nüreyn (iki nur sahibi)" unvanıyla anılmıştır.]

Ö

'Ömer: ikinci halife Hz. Ömer. (hakkıyı haksızdan ayırarak adaleti tam yerine getirdiği için "Fâruk" lakabıyla anılmıştır.)

P

pā: ayak.
pāk: temiz, arık.
pā-māl: ayakaltında kalmış, çiğnenmiş.
pāre: parça.
pāy: ayak.
pāyidār: sağlam, sürekli, bâkî.

pāyimāl: ayakaltında kalmış, çiğnenmiş.
peleng: panter.
penāh: sığınma, sığınacak yer.
penbe: pamuk.
pend: nasihat, öğüt.
per: kanat.
pergāle: parça.
perī-peyker: peri yüzlü, çok güzel.
pertev: ı ışık, parlaklık.
pervāne: geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.
pest: alçak, aşağı.
peşmīne: sofuların giydiği sade, süssüz elbise.
peydā: açıkta, meydanda.
peykān: okun ucundaki sivri demir.
peyker: yüz, surat.
peymān: yemin.
peymāne: büyük kadeh, şarap bardağı.
pīl: çadır eteği tutturmada kullanılan küçük ağaç parçaları.
pīster: yatak, döşek.
pīşānī: alın.
pīr: ihtiyar.
pīr-i muğan: meyhaneci.
pīrāhen: gömlek.
pīrehen: gömlek.
pīrūze: firuze, mavi renkli ve değerli bir süs taşı.
pīş: ön, ileri, ön taraf.
pūlād: çelik.
pūş: elbise.
pūte: içinde maden eritilen tava.
pūr: dolu.
pūr-hūn: kan içinde.
pūr-san'at: sanatlı.
pūr-şerr: kötülük dolu.
pūser: erkek çocuk.

R

rāğīb: istekli, isteyen.
rağm: aksine yapma, inadına, zıddına davranma.
rāh: yol.
rahş: gösterişli, yürük ve güzel (at).
rahşān: parlak.
ra' nā: güzel; hoş görünen.
ravza: bahçe.
rāy: rey, fikir, oy.
rāz: sır.
ref: 1. yüceltme. 2. hükümsüz bırakma.
redd: geri döndürme, döndürülme.
re'fet: merhamet etme(k), esirgeme(k).
reh: yol.
reh-ber: yol gösterici, kılavuz.
rengīn: güzel, latif, hoş; süslü.
resen: ip, urgani halat.
reşk: kıskanma, hased günü.
reşk-āver: hasede düşüren, kıskanmayı uyandıran.
reşk-saz: gıpta ettiren.
revā: yakışır, uygun, yerinde.
revāk: üstü örtülü, önü açık yer; çardak.
revān: 1. yürüyen, akan, giden. 2. ruh, can.
reviş: gidiş, yürüyüş.
revnak: parlaklık, güzellik, süs.
re'y: görme, görüş.
rezm: kavga, savaş.
ridā: dervişlerin omuzlarına attıkları post.
rif'at: yücelik, büyük rütbe.
rīk: salya, ağız suyu.
rind: kalender, dünya işlerini hoş gören kimse.
rindāne: rind olana yarışır yolda.
rişte: iplik.

riyāzet: nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma.

rû: yüz, çehre.

rûh: can, nefes.

ruh: yanak, yüz, çehre.

ruh-bahş: can bağışlayan.

ruhsâr: yanak.

Rûmî: Rum ülkesinden, Anadolu.

rûşen: 1. parlak, aydın. 2. belli, meydanda.

rûy: yüz, çehre.

rûz: gün; gündüz.

rûzgâr: 1. zaman, devir. 2. yel.

-rûbâ: kapan, kapıcı.

Rûstem: Ünlü İran şâiri Firdevsî'nin Şehnâme'sinde adı geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı. (Türk edebiyatında "Rûstem-i zâl", halk dilinde "Zaloğlu Rûstem" olarak geçer.)

rûtbet: sıra, derece.

S

sa' âdet: mutluluk.

sâ' at-be-sâ' at: saatten saate.

sabâ: gün doğusundan esen hafif ve latif rûzgâr.

sa' d: kutlu, uğurlu.

sâdıkan: sadakatli, içten bağlılığı olan kimseler.

sad-pâre: yüz parça; parça parça olmuş.

sadr: her şeyin önü, başı, en yukarı; baş, başkan.

safâ: gönül şenliği, neş'e, zevk, eğlence.

saf-der: düşman saflarını yaran yiğit.

sâfî: duru, temiz.

sâğar: kadeh, içki bardağı.

sahâyif: sahifeler, yapraklar.

sâhib-nazar: tecrübesi, görüşü, düşüncesi kuvvetli olan.

safha: bir hadisede birbiri ardınca görülen hallerin her biri.

sahn: meydan, orta.

sahrâ: çöl.

sa' id: mutlu, uğurlu.

sâ' il: 1. soran. 2. dilenci.

sâ' î: haberci.

sâkî: kadeh, içki sunan.

salâbet: manevi kuvvet, dayanma.

salîb: haç.

sâlik: bir yola giren, bir yolda giden.

sanem: put.

sanevber: çam fıstığı ağacı; sevgilinin boyu posu.

sânî: ikinci.

sath: bir şeyin dış tarafı, dış yüzü.

savlet: şiddetli hücum, saldırma.

sa' y: gayret, emek.

sâye-bân: gölgelik.

sâye-veş: gölge gibi.

saykal: cilâcı, cilâlı, parlak.

sayyâd: avcı.

sebz: yeşil, yeşil renkli.

sebzezâr: yeşillik, çayırılık, çimenlik; sebze tarlası.

secde-gâh: namaz kılınacak yer.

sefid: ak.

seg: köpek.

sehâb: bulut.

seher: tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit.

selâmet: eminlik, korku ve endişeden uzak olma.

selîmü'l-kalb: temiz yürekli adam.

selsebîl: Cennette bir çeşmenin adı.

semâ: gökyüzü.

semen: yasemin.

semer: meyve.

Sencer: Büyük Selçukiler devletinin altıncı hükümdarıdır.

Onun devrinde Selçuklu
imparatorluğu ihtişam dönemini
yaşamıştır.

seng: taş.

seng-dil: taş yürekli.

seng-i cefâ: cefâ, eziyet taşı.

serây: saray.

ser: baş, kafa.

ser-âmed: başta bulunan, ileri
gelen.

ser-â-ser: baştan başa, büsbütün.

ser-dâr: asker başı, komutan.

ser-efrâz/firâz: başını yukarı
kaldıran, yükselten, benzerinden
üstün olan.

ser-gerdân: başı dönen, şaşkın;
perişan.

ser-geşte: başı dönen, sersem,
şaşkın.

serîr: taht.

ser-sebz: taze, yeni yetişmiş;
yemyeşil.

ser-tâ-ser: baştan başa, hep, bütün.

serv: 1. servi, selvi. 2. **mec.**
sevgilinin boyu, posu.

server: baş, başkan, reis, ulu.

serv-ğadd: servi boylu.

sevâd: karalık, siyahlık, karartı.

sevdâ: aşk, sevgi.

seylâb: sel.

seyrân-gâh/geh: seyir yeri, eğlence
yeri, gezme yeri.

si'â: genişlik, bolluk.

sîb: elma.

sidre: en yüksek makam. (ondan
sonra Tanrı'ya gidilir.)

sifâl: çanak, çömlek.

sikâl: ağır şeyler.

sikke: madeni para, akçe.

sîm: gümüş.

sîmîn: gümüşten, gümüş gibi.

sîmîn-ber: vücudu gümüş gibi olan.

sîm-keş: haddeden gümüş tel çeken
sanatkâr.

sîm-ten: gümüş tenli.

sinân: mızrak, süngü.

sîne: 1. göğüs. 2. yürek (kalb).

sîne-sâf: sarılıp kucaklaşmış.

sipâh: asker.

sipahr: talih.

sîr-âb: 1. suya kanmış. 2. taze,
körpe.

sîret: bir kimsenin içi, hâli, ahlâkı.

sît: ün, iyi şöhrat.

sitem-ger: zulmeden, haksızlık
eden, zalim.

sitem-kâr: zulüm ve haksızlık eden.

siyeh-kâr: kötü işler yapan, günaha
giren.

sû-i zan: fenâ, kötü sanış.

subh: sabah.

subh-dem: sabah vakti.

sudâ': başağrısı.

sûfî: tasavvuf ehli.

suhan: söz.

suhan-perver: güzel söz
söylemesini bilen.

suhan-ver: düzgün konuşan.

sultânî: hükümdara ait.

sun': kudret.

sûr: boynuzdan yapılmış büyük
boru.

sûr-ı İsrâfil: Kıyâmette Hz.
İsrâfil'in üfleyeceği boru.

surâ: zurna.

sûret: 1. biçim, görünüş, kılık. 2.
tarz, yol, gidiş.

sûretâ: görünüşte.

sûzen: iğne.

süfre: sofrâ.

sükker: şeker.

Süleymân: Davûd peygamberin
oğlu olan peygamber. On iki
yaşındayken babasının tahtına
geçmiştir. Hem padişah hem
peygamberdir.

sûrh: kırmızı.

sürür: sevinç.

sütün: direk.

S

şād: sevinçli.

şādī: memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı.

şāh/ şeh: padişah.

şāh-ı Şehīdān: Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin.

şāmī: Şamlı.

şāne: tarak.

şarāb-ı nāb: katkısız şarap.

şark: doğu.

şa' şa' a: parlaklık, parlama.

şeb: gece.

şeb-çirāg: gece parlayan yakut.

şeb-i hecr: ayrılık gecesi.

şeb-külāh: gecelik külah.

şeb-tāb: ateş böceği.

şeb-i tār: karanlık gece.

şecer: ağaç.

şeft-ālū: mec. öpücük.

şehbāz: bir cins iri ve beyaz doğan.

şehenşeh: en büyük padişah, şahlar şahı.

şeh-per: kuş kanadının en uzun tüyü.

şehlā: tatlı şaşı.

şeh-süvār: ata iyi binen.

şehriyār: padişah, hükümdar.

şeh-vār: şāha, hükümdara yakışacak surette.

şekk: şüphe, zan, tereddüt.

şem': mum.

şems: Güneş.

şemşīr: kılıç.

şeref: büyüklük, ululuk; üstünlük.

şerm: utanma.

şeş-der: 1. tavla kutusu. 2. mec. dünya (bizim-).

şeş-sū: altı cihet.

şevk: keyif, neşe, sevinç.

şevket: büyüklük, heybet. (Padişahlar için kullanılırdı.)

şī'ār: alâmet, işaret, iz.

şifā: hastalıktan kurtulma, iyi olma.

şimāl: kuzey.

şimşād: şimşir ağacı.

şīr: arslan.

şīrīn-kelām: sözü tatlı, hoş sohbet.

şīrīn-zebān: tatlı dilli.

şitā: kış.

şīve: naz, eda.

şu'arā: şairler.

şūr: şamata, gürültü.

şūrīde: tutkun.

şükūfe: çiçek.

şükūh: ululuk.

şümār: hesap, sayı.

T

tab': yaradılış, tabiat.

tābān: ışıklı, parlak.

tabīb: doktor.

tabl: davul.

tabl-bāz: davulcu.

tabla': satıcı vb.nin kullandığı tahtadan tepsi.

tāb-nāk: parlak, ışıklı.

tāhir: temiz.

tahsīn: güzelleştirme, güzel kılma.

tā'ir: uçucu, uçan.

tal'at: yüz, çehre, surat.

tālī': 1. talih, kismet, kader, kismet. 2. tulû eden, doğan.

tālib: isteyen, istekli.

ta'n: sövme, yerme; ayıplama.

tağyīr: başkalaştırma; değiştirme; bozma.

tāk: kubbe, künbet.

tārāc: yağma, talan.

tarh: atma, bırakma.

tarīk: yol.

tārmār: karmakarışık, perişan.
tarrār: yankesici.
tas: tas, su kabı.
tasvīr: resim; portre.
tavīlū'z-zeyl: çok uzun söz, yazı.
tavk: gerdanlık.
tavk-ı zerrīn: altın gerdanlık.
ta'yīn: ayırma.
tayy: dürüp bükme, sarma, katlama.
tāziyāne: kırbaç, kamçı.
teb: hararet.
tebār: asıl, soy.
tebhāle: uçuk, dudak kabartısı.
tecrīd: ayırma, bir tarafta tutma.
teferrūc: gezinti.
tehi: boş.
te'hīr: sonraya, geriye bırakma, geciktirme.
tekellūf: külfetli, zahmetli iş görme.
ten: gövde, vücut, beden.
teng: küçük.
teng-nāy: sıkıntılı yer.
terahhum: merhamet etme, acıma.
teshīr: zapt ve istilâ etme, ele geçirme.
teveccüh: 1. bir yere doğru hareket etme. 2. çevrilme, yönelme, doğrulma.
tevliye/ tevliyet: vakıf işlerine bakma vazifesi.
tevsen: başı, sert at.
tevki': padişahın nişanlı buyruğu.
tınāb: kazığa bağlanan çadır ipi.
tīrāz: ipek ve sırma ile işleme.
tıynet: yaradılış, mizâc.
tīb: güzel koku, güzel kokusu için sürülen şey.
tīg: kılıç.
tīg-zen: iyi kılıç kullanan.
tīh: çöl.
tīhū: çil kuşu.
tīmār: yara bakımı.
tīr: ok.

tīr-endāz: ok atıcı, ok atan.
tiryāk: panzehir.
Tübā: Cennette Sidre'de bulunan ve dalları bütün cenneti gölgeleyen iâhî ağaç.
Tuğrul: Selçuklu İmparatorluğu'nun kurucusu olan Selçuk Bey'in oğludur. Cesareti, büyük kumandanlık kabiliyeti ve zekâsı ile ünlüdür.
tuğyān: taşma, taşkınlık; azgınlık.
tuhfe: hediye, armağan.
tulū': doğma, doğuş.
turre: alın saçı; kıvrıkcık saç lülesi.
tūti: papağan.
tūti-i gūyā: konuşan papağan.

U

'ūd: ağaç, odun.
'ukbā: 1. ceza. 2. ahiret, öbür dünya.
'ukde: 1. düğüm. 2. istenip de ulaşamadığından dolayı içe dert olan şey.
'ummān: engin deniz, okyanus.
'uryān: çıplak.
'uşşāk: âşıklar.

Ü

üftāde: düşkün, bîçâre; âşık.
ülfet: ahbaplık, dostluk.
üslūb: ifade yolu.
üstüh'ān: kemik.

V

vā'de: söz verme.
vakār: ağırbaşlılık, temkinlilik.
vākıf: bir işten haberi olan.
vālā: yüksek, yüce.
vālih: şaşakalmış, şaşırılmış.
varak: yaprak.

vasf: nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hal, sıfat.
vasl: (bir şeyi başka bir şeye) ulaştırma, birleştirme.
ve lehu eyzan: bu da onun gibi, bu da öyle.
vech: yüz, surat, çehre.
vech-i hasen: güzel yüz.
vegā: gürültü, kavga; savaş.
velī: velâkin, ammâ, fakat.
veliyy: ermiş, eren.
vesme: rastık.
veş: gibi mânâsını veren bir benzetme edatı.
vezâret: vezirlik, paşalık.
visâl: ulaşma; sevgiliye kavuşma.
vüs'at: 1. genişlik, bolluk. 2. para durumu.

Y

yâd: hatırlama.
yâdigâr: bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey.
yağma: zorla mal kapma.
yâhūd: veya.
Ya'kub: Hz. Yûsuf'un babası, Hz. İshak'ın oğlu olan Ya'kub peygamber. (oğlu Yûsuf'un başına gelenler dolayısıyla meşhur olup edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür.)
yâr: dost, sevgili.
yârân: dostlar.
yâve-gû: saçmalayan, saçma sapan konuşan.
yâver: yardımcı.
yavuz: kötü, fenâ.
yed-i beyzâ (en beyaz el): Hz. Musa'nın Firavun'a karşı mucize olarak ışıklı görünen parlak eli.
yegâne: biricik, tek.
yeksân: bir, beraber.
yekser: bir baştan bir başa; ansızın.

Yûsuf: İsrailoğullarından Hz. Ya'kub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. (Mısır'da köle diye satılan, sahibinin eşi Zeliha'nın sevgisine karşılık göstermediği için zindana atılan, Mısır hükümdarının rüyasını yormakla zindandan çıkıp Mısır'ın idaresini ele alan meşhur peygamber.) Güzelliğin sembolüdür. Yûsuf ve Zeliha hikâyesi, Kur'ân'da da anlatıldığı gibi, şark müelliflerinin mühim mevzularından biri olmuştur.

Z

zâbit: subay.
zâ'if: zayıf, güçsüz, kuvvetsiz.
zâğ: karga.
zâhid: aşırı sofu, kaba sofu.
zâhir: görünen, açık, meydanda.
zahm: yara.
zahmet: sıkıntı, eziyet.
Zâl: 1. eski Fars kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adı. 2. ihtiyar, zalim, acımasız.
zamîr: iç, iç yüz; vicdan.
zâr: (sesle) ağlayan, inleyen.
zât: kendi.
zebân: dil, lisan.
zeberced: zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değerli olmayan bir süs taşı.
zeber-dest: eli üstün.
zebûn: zayıf, güçsüz, âciz.
zehr-âlûd: zehirli, zehir gibi.
zekan: çene.
zemîn: yer, yeryüzü.
zemistân: kış mevsimi.
zen: kadın.
zenahdân: çene.
zencîr: zincir.
zeng: pas.

zeng-bār: pas saçan.
zer: altın.
zerāfet: zarıflık, nazırlık.
zerd: halka halka örölmüş savaşıçı zırhı.
zer-ger: kuyumcu.
zer-kār: altın işleme, sırma ile işlenmiş.
zer-nigār: altınla işlenmiş, yaldızlı.
zer-nişān: kılıç, kalemtrıaş gibi süslü şeyler üzerine kakma altınla yapılan işleme, süs, yazı.
zerre: pek ufak parça, molekül.
zerrīn: altından yapılmış, altın; parlak.
zeyn: süs, bezek.
zevk ü şafā: eğlence.
zıll-ı zā'il: geçen gölge.
zıllullāh: (Allah'ın gölgesi, dünyada Allah'ın gölgesi) halifeler, hükümdarlar için kullanılan elfāz-ı ta'zīme'ye'dendir (büyükleme sözleri).
zīb: süs, bezek.
zībā: süslü.
zihi: ne güzel, ne hoş.
zıkr bi'l-hayr: hayırlı anma.
zillet: hakırlık, horluk, aşağılık.
zilzāl: deprem, sarsılma.
zīn: eyer.
zīnet: süs, bezek.
zī-sa' ādet: mutluluk sahibi.
zīr-dest: el atında bulunan āciz (halk).
zīrek: anlayışlı, uyanık, zeki.
zīver: süs, bezek.
ziyā: ışık, aydınlık.
ziyād: fazlalık, çokluk.
ziyā-güster: ziya saçan, ışık yayan.
zulm: zulüm, haksızlık, eziyet.

zulmāt: karanlıklar.
zulmet: karanlık.
zühre: Çobanyıldızı.
zülāl: saf, soğuk, güzel, tatlı su.
Züleyhā: Hz. Yūsuf'un refİKası. "Yūsuf u Züleyha" hikāyesinin kadın kahramanı.
zūlf: sevgilinin saçı.
züll: alçalma, horluk, hākırlık.
zū'l-minen: Allah.
zümürüd: zümrüt.
zünnār: papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

SONUÇ

Mecmua kelimesi, “toplanıp biriktirilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana gelen yazma kitap” şeklinde tanımlanmaktadır. Edebiyat tarihinde 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan şiir mecmuaları, şairlerin elde olmayan şiirlerini içermesi, derleyenin zevkine bağlı olduğu için derlendiği dönemin kültürel, sosyal ve siyasi özelliklerini ortaya koyması bakımından klasik edebiyat açısından önemlidir.

Yapılan çalışmada Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda yer alan Yz A 7131 numaralı mecmuanın transkripsiyonlu metni; yayımlanmış divanlarla, makalelerle, tezkirelerle karşılaştırılarak oluşturulmuştur. Metin oluşturulurken, beyitlerdeki anlam ve vezin dikkate alınmış, buna göre kimi zaman mecmuadaki kimi zaman da yayımlanmış eserlerdeki sözcükler esas alınmıştır. Karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan farklı durumlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Mecmuanın kim tarafından derlendiği yani müstensihi belli değildir. Eserin istinsah tarihi ise 1117 (1765) olarak verilmiştir. Eser, 76 varaktan oluşmakta olup elde 56 varağı mevcuttur.

Şiir mecmuaları, derlemeyi yapan kişinin seçtiği şiirlerden oluşur. Hem müellifinin şiir zevkini hem döneminin genel beğenisini ortaya koyması bakımından önemlidir. Üzerinde çalışma yaptığımız mecmuada 39 şaire ait farklı nazım şekillerinde 102 şiir bulunmaktadır. Bunun yanı sıra hangi şaire ait olduğu tespit edilemeyen şiirler de mevcuttur.

Mecmuadaki şairler ele alındığında genellikle 15 ve 16. yüzyıla ait şairlerin eserleri bulunmaktadır. Ayrıca mecmuada 17 ve 18. yüzyıla ait şairlerin şiirlerine de yer verildiği görülmüştür. Eserde şiirlerine en çok yer verilen şairler, Hayâlî ve Necâtî Bey’dir. Onları Ali Çelebi ve Usûlî takip etmektedir.

Mecmuada yer alan şiirlerde “fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün” ve “mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün” vezinleri başta olmak üzere on beş farklı kalıp kullanılmıştır. Her şiirin başına hangi aruz kalıbıyla yazıldığı “+, -” (+, açık hece; -, kapalı hece) sistemi ile eklenmiştir.

Mecmuanın müstensihinin el yazısı her ne kadar düzgün olsa da bazı yerlerde mürekkebin dağılması, bazı yerlerin silik olması, yazının bulanık olması böyle yerlerin okunmasını zorlaştırmıştır. Ayrıca mecmuadaki el yazılarının farklılaşması mecmuaya sonradan ek yapıldığını düşündürmüştür.

Mecmuada en çok kullanılan nazım şekilleri gazel ve kasidedir. Bunun yanı sıra lügaz, muamma, tahmis, tarih düşürme, müfred, müstezad gibi türler de yer almaktadır.

Mecmuanın sonlarına doğru yer alan bazı beyitlerin kime ait olduğu müstensih tarafından verilmemiştir. Bu beyitlerden tezkirelerde yer alan şiirler ve şairleri tespit edilip bu beyitlerin kime ait olduğu köşeli ayraç [] içinde belirtilmiştir.

İncelenen mecmuada tespit edilen şiirlerden bazılarında yayımlanmış divanlarda, makalelerde, tezkirelerde rastlanamamıştır. Mecmuanın 26b varagında Hayâlî'ye ait bir gazel bulunmaktadır. Ama bu gazelin 16. yüzyıl şairi Hayâlî mi yoksa o dönemde veya farklı yüzyıllarda yaşayıp aynı mahlası kullanan başka bir şair mi olduğu tespit edilememiştir. Ayrıca bazı tarih düşürmelerin de kime ait olduğu bulunamamıştır. 26a varagında yer alan “Türkî” başlıklı şiirin de kime ait olduğu tespit edilememiştir. Yine 21b varagında Yetîmî'ye ait, Necatî Bey'in gazeline yazılan bir tahmis vardır. Ancak bu şairin 16. yüzyıl şairi olan Yetîmî mi yoksa aynı mahlası taşıyan başka bir şair mi olduğu tespit edilememiştir. 21a varagında ise Necatî Bey'e ait bir beyit bulunmaktadır. Bu beyit, Necatî'nin yayımlanmış divanında yer almamaktadır. Ayrıca mecmuanın 3b varagında yer alan Usûlî'nin “Güneş” redifli kasidesindeki 9. beyit, Usûlî'nin yayımlanmış divanında yoktur. Bu durum, dipnotta da belirtilmiştir.

Mecmualarda yer alan şairler, yukarıda belirtilen eserlerle kıyaslandığında bazı beyitlerin mecmuaya alınmadığı, bazı şiirlerin beyitlerinin sıralamasının mecmuada farklı olduğu, aynı şaire ait aynı redifli şiirlerin birbiriyle karıştırılarak yazıldığı tespit edilmiştir. Bunlar da dipnotta belirtilerek yayımlanmış eserlerle mecmua arasındaki farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahdî. (2005). *Gülşen-i Şu'arâ*, (haz. Solmaz Süleyman), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,201251/ahdi-gulsen-i-suara.html>, 25 Ocak 2016.
- Akalın, Ş., vd. (2012). *Yazım Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aksoy, H. (2001). “Kara Fazlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Aksoy, H. (2002). “Kınalızâde Ali Efendi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Aydemir, Y. (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *AÜ Türkoloji Dergisi*, C 2, Ankara.
- Bahâyî, *Dîvân-ı Hezeliyât*, Millet Kütüphanesi, Alî Emîrî Manzum Eserler 768.
- Bahâyî, *Dîvân-ı Hezeliyât*, Millet Kütüphanesi, Alî Emîrî Manzum Eserler 1086.
- Banarlı, N. S. (2004). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C I, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Beyânî. *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, (haz. Eyduran Sungurhan Aysun), (Çevrimiçi), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html>, 25 Ocak 2016.
- Çavuşoğlu, M. (1991). “Bâkî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C IV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Çelebi, K. H. (2009). *Tezkiretü'ş-şu'arâ*, (haz. Sungurhan Aysun). <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>, 25 Ocak 2016.
- Demir, T. (2006). “Edirneli Fâiz Divanı İnceleme-Metin-Dizin”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Devellioğlu. F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

- Ekinci, R. (Güz, 2014). “Türk Hiciv Edebiyatının Sıradışı Bir Şairi: Küfrî-i Bahâyî ve Eserlerinden Örnekler”, *Türkiyat Mecmuası*, C 24, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2017). *Bursalı Rahmi Divanı*, Ankara. (Çevirimiçi) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,195643/bursali-rahmi-divani.html>, 23 Nisan 2018.
- İsen, M. (1990). *Usûlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kalpaklı, M. (1992). “Fevrî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kaya, B. A. (2012). “Usûlî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXXXII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Köksal, M. F. (2012). “Şiir Mecmuâlarının Önemi ve ‘Mecmuâların Sistematik Tasnifi’(MESTAP)”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmuâ: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım), Turkuaz Yayınları, İstanbul.
- Kurnaz, C. (1998). “Hayâlî Bey”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C X.VII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kut, G. (1986). “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler*, C 6, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kutlar, F. S. (2009). “Klasik Türk Edebiyatında Çâr-Ender-Çâr ve Kara Fazlî’nin Kasidesi”, *Türkbilig: Türkoloji Araştırmaları*, sayı: 17, ss. 92-115.
- Küçük, S. (2011). *Bâkî Dîvânı-Tenkitli Basım*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Levend, A. S. (1973). *Türk Edebiyatı Tarihi*, C III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Mengi, M. (2003). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Özcan, A. (2003). “Mecdî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Özön. M. N. (1955). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İnkılap Kitabevi, Ankara.
- Sami. Ş. (2004). *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

- Saraç, M. A. Y. *Emrî Divanı*, (Çevirimiçi), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78368/emri-divani.html>, 1 Mayıs 2018.
- Şentürk, A. A. ve Kartal, A. (2012). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tarlan, A. N. (1946). “Eski Mecmualar Arasında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C I.
- Tarlan, A. N. (1992a). *Ahmet Paşa Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tarlan, A. N. (1992b). *Hayâlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tarlan, A. N. (1992c). *Necatî Beg Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tıgılı, F. (2007). “Rahmî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXXIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, (Çevirimiçi), <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com>, 6 Eylül 2016.
- Uzun, M. (2003). “Mecmua”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C XXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

DİZİN

A

āb, 26, 44, 50, 54, 63, 64, 66, 75, 76, 82, 111, 119, 131, 159
āb-dār, 65, 111
āb-ı lutf, 63, 111
āb-ı mu‘allaḳ, 44, 111
āb-ı ḥayāt, 87, 111
āb-ı revān, 75, 111
‘abā, 27, 111
‘aceb, 20, 34, 46, 50, 56, 69, 86, 111, 114, 162
‘acz, 67, 111
ādem, 47, 111, 160
‘adem, 37, 60, 111, 123
‘ādil, 34, 41, 62, 111
‘adl, 30, 34, 40, 41, 72, 73, 74, 111
‘adū, 60, 69, 75, 76, 77, 78, 87, 111
āfāk, 49, 51, 111, 162
āfītāb, 39, 56, 76, 93, 95, 111, 163
āgāh, 19, 62, 111
aḡyār, 19, 65, 92, 107, 111
āh, 19, 28, 45, 62, 102, 104, 111, 166
aḥad, 98, 111
ahd, 19, 64, 103, 111
āhen, 81, 111
āher, 54, 111
āhir, 27, 73, 76, 111
aḥrār, 111, 160
āhū, 41, 90, 111, 162
aḥker, 52, 60, 111
aḥmer, 27, 52, 71, 111
aḥter, 40, 50, 111
aḥvāl, 27, 111
aḳder, 34, 111
‘āḳıbet, 111, 159
‘aḳl-ı küll, 40, 111
‘aks, 33, 59, 109, 111
a‘lā, 66, 111
‘ālem, 18, 27, 33, 40, 41, 56, 58, 59, 63, 73, 75, 82, 92, 93, 96, 108, 111, 119, 161
‘ale’l-icmāl, 67, 111
‘ālī, 54, 111
‘alīl, 91, 111
‘ālim, 111, 162
ālūd, 20, 86, 87, 93, 111, 134
ālūde, 67, 111
a‘mā, 38, 111
a‘māl, 40, 42, 111
āmāl, 66, 68, 111
‘amel-mānde, 89, 112
‘anā, 26, 70, 112
‘anber, 20, 51, 87, 112
‘anber-bār, 82, 109, 112
‘anber-bū, 90, 112
‘anber-feṣān, 76, 96, 112

‘anberī, 43, 112
‘andelīb, 19, 61, 62, 65, 83, 94, 112
‘ār, 61, 112
‘ar‘ar, 71, 112
‘araḳ-nāk, 25, 112
ārāyiş, 71, 112
‘ārız, 94, 96, 112
‘ārif, 38, 47, 49, 71, 112
‘arz, 60, 63, 112
‘arz-ı ḥüsn, 45, 112
‘aşā, 32, 59, 112
Āsaf, 53, 71, 112
āşān, 84, 104, 112
aşar, 36, 112
āşār, 41, 112
aşfer, 49, 112
āsītān, 31, 35, 112
āsiyāb, 26, 112
āsumān, 22, 34, 35, 36, 39, 63, 112
āşikār, 37, 40, 107, 112
āşinā, 19, 28, 80, 81, 82, 112
āşiyān, 32, 49, 57, 61, 62, 75, 112
āşüfte, 18, 58, 101, 112, 161
‘atā, 67, 112
‘ātıfet, 68, 112
atlas, 27, 112
‘attār, 100, 112
āvāre, 83, 101, 112
āvāze, 72, 112
‘avn, 72, 112
‘ayn, 96, 112, 128, 166
āyine, 27, 28, 29, 43, 44, 48, 53, 85, 95, 112
āyine-veş, 28, 112
‘ayş, 38, 52, 69, 100, 112
āzāde, 50, 112

B

bād, 31, 37, 45, 63, 65, 66, 96, 98, 99, 112
bādām, 49, 112
bāde, 57, 112
bād-ı şabā, 37, 112
bād-ı fenā, 31, 112
bād-ı ḥazān, 45, 112
bād-ı şimāl, 66, 112
Ba‘d-ezīn, 42, 112
bāğ, 38, 43, 46, 60, 63, 87, 100, 103, 112
bāğbān, 46, 112
bāğ ü rāğ, 103, 112
bahā, 27, 35, 112
bahādır, 73, 112
baḥr, 30, 34, 39, 46, 50, 56, 77, 82, 112, 160
baḥş, 67, 112
baḥş, 50, 112

baht, 29, 53, 73, 102, 112
 bâkî, 7, 18, 27, 53, 69, 89, 112, 159
 bâl, 58, 68, 100, 110, 112, 124
 bâlâ, 43, 113
 bâlîn, 35, 113
 bâm, 41, 113
 bâr, 20, 37, 64, 65, 84, 90, 113, 118, 121, 127, 134
 bārân, 54, 81, 88, 113
 Bârekallâh, 33, 113
 başîret, 27, 113
 baṭṭâl, 66, 113
 bâzâr, 36, 62, 101, 113
 bed, 29, 40, 113
 Bedeḥşân, 60, 113
 bed-ahter, 40, 113
 bed-endîş, 69, 113
 bedr, 43, 77, 81, 113
 Bedr, 77, 113
 behcet, 42, 113
 Ba'z, 41, 113
 beḳâ, 26, 27, 30, 113
 belâ, 18, 26, 28, 43, 53, 56, 58, 70, 77, 82, 92, 95, 96, 110, 113, 162
 belâgat, 69, 74, 78, 113
 belî, 47, 113
 benân, 52, 113
 bencileyin, 78, 102, 113
 bend, 19, 94, 103, 113
 bende, 35, 36, 71, 74, 82, 113
 bende-vâr, 113, 159
 benefşe, 20, 38, 99, 100, 101, 102, 113
 bennâ, 48, 113
 ber, 36, 37, 52, 64, 73, 77, 113
 berât, 22, 42, 113
 berây, 113, 162
 berg, 26, 35, 44, 64, 113
 berg-i ḥazân, 78, 96, 113
 berḳ, 81, 113
 ber-ḳarar, 30, 113, 159
 bes, 78, 113
 beyâbân, 47, 113
 beyân, 79, 113
 beyza, 49, 75, 85, 113
 bezl, 64, 85, 113
 bezl(e)-güy, 85, 113
 bezm, 19, 25, 35, 37, 52, 56, 64, 72, 74, 81, 84, 85, 113
 bezm-ârâ, 86, 113
 bî'-'add, 70, 113
 bî'-'aded, 53, 113
 bî-bahâ, 30, 113
 bî-bedel, 71, 74, 113, 162
 bî-cân, 55, 113
 bî-çâre, 101, 113, 161
 bîdâr, 62, 84, 113
 bî-dil, 97, 102, 113

bigâne, 81, 113
 bî-gâye, 70, 113
 bih, 44, 113
 bî-ḥad, 70, 113
 bî-ḥazen, 45, 113
 bî-hem-tâ, 66, 113
 bihter, 34, 113
 bî-hüş, 84, 113
 bî'-'izzet, 93, 113
 bî-ḳarâr, 39, 113
 bi'l-hayr, 107, 113
 bîmâr, 62, 82, 83, 92, 113
 bî-mer, 70, 113
 binâ, 26, 113
 bî-naẓîr, 74, 114
 bî-nevâ, 29, 114
 bî-nihâyet, 47, 114
 bî-nişân, 28, 114
 bî-pâyân, 91, 114
 bî-riyâ, 82, 114
 bî-sütûn, 30, 114
 bî-tekellûf, 63, 114
 bî-vefâ, 27, 82, 92, 114
 bîzâr, 65, 114, 162
 buḥûr, 87, 114
 burc, 77, 114
 būriyâ, 93, 114
 bûs, 70, 86, 114
 bûse, 70, 107, 114
 bostân, 64, 114
 bustân, 59, 114
 bûy, 62, 64, 65, 84, 114
 bühtân, 82, 114
 bü'l-'aceb, 46, 114
 bülend, 35, 74, 114
 bülend-ahter, 35, 114
 bünyâd, 84, 99, 114
 büryân, 70, 114

C

câh, 66, 75, 114
 câm, 32, 67, 74, 84, 99, 114
 câme, 39, 76, 79, 114
 câm-ı Cem, 48, 74, 93, 114
 câm-ı mey, 25, 114
 câm-ı sabuh, 32, 114
 câm-ı Sikender, 57, 114
 câm-ı zerrîn, 52, 114
 cânâ, 18, 57, 71, 86, 87, 107, 114
 cânân, 19, 57, 79, 80, 114
 cân-bahş, 86, 114
 cân nakdî, 25, 95, 114
 cedel, 67, 114
 cefâ, 26, 61, 70, 88, 92, 97, 114, 130, 164
 celâl, 33, 34, 66, 73, 114
 cem', 100, 114
 Cem, 99, 114

cemâl, 6, 33, 43, 59, 64, 76, 97, 114
 Cemşîd, 72, 114
 ceng, 67, 73, 77, 114
 cenûb, 73, 114
 cerre, 59, 114
 cevâd, 66, 114
 cevân, 49, 102
 cevher, 33, 44, 87, 114, 118, 119, 123
 cevher-i ferd, 87, 114
 cevher-dâr, 33, 114
 cevlân, 103, 114
 cevr, 27, 31, 62, 70, 89, 97, 102, 114, 164
 ceyb, 31, 32, 114
 cidâl, 40, 67, 114
 cihân, 18, 20, 30, 32, 33, 34, 43, 45, 48, 53, 54,
 59, 63, 64, 65, 68, 88, 99, 100, 102, 114,
 121, 161, 165, 166
 cihân-ârâ, 18, 88, 114, 161
 cihângîr, 104
 cîlf, 114, 160
 cinân, 43, 114
 cû, 80, 114
 cûd, 30, 31, 34, 39, 40, 60, 62, 63, 66, 71, 72,
 74, 114
 cûy-bâr, 39, 114
 cüdâ, 58, 114
 cülûs, 110, 114
 cünbiş, 46, 114
 cünûn, 114, 162
 Cür' a-i câm-ı leb, 84, 114
 Cür' adân, 61, 114
 cüvân, 114, 160, 166
 cüvân-baht, 114, 165

Ç

çâk, 45, 65, 73, 101, 115
 çâk çâk, 65, 115
 çâker, 36, 50, 71, 115
 çâr, 30, 115
 çâr-tâk, 35, 115
 çarh, 22, 32, 33, 35, 36, 38, 54, 55, 92, 96, 102,
 104, 115
 çârsû, 32, 57, 115
 çâr-^cunşur, 30, 115
 çehâr, 74, 115
 çemen-âra, 99, 115
 çenâr, 37, 115
 çerâğ, 25, 33, 36, 93, 94, 103, 115
 çeşm, 53, 54, 55, 63, 80, 84, 91, 115
 çeşm-i giryân, 80, 91, 115
 çeşm-i ter, 55
 çetr, 22, 36, 38, 115
 çevgân, 85, 115
 Çevgân, 103
 çînî, 64, 100, 115

D

dâd, 62, 73, 74, 81, 99, 104, 115
 dâd-gîr, 62, 115
 dâfi^c, 108, 115
 dâğ, 48, 61, 92, 96, 115
 dâ^cî, 75, 115
 dâm, 26, 43, 75, 115
 dâmân, 65, 66, 77, 90, 115
 dâmen, 38, 60, 65, 66, 90, 115
 dâne, 49, 59, 76, 79, 85, 115, 162
 dâr, 19, 22, 26, 41, 48, 53, 61, 67, 95, 111, 115,
 116
 Dârâ, 74, 115
 dârû, 80
 dârû'l-ḥadîs, 162
 dârû's-sürûr, 30, 115
 dârû'ş-şifâ, 28, 95, 115
 dâs, 26
 dâver, 62, 74, 115
 da^cvî, 115, 164
 debîr, 18, 66, 115
 defter-dâr, 29, 115
 dehân, 62, 118, 161, 165
 dehen, 44, 52, 53, 55, 90, 115
 dehr, 26, 27, 36, 67, 115
 dellâl, 27, 115
 dellâle, 93, 115
 dem, 20, 28, 31, 37, 65, 66, 70, 75, 76, 77, 82,
 86, 92, 103, 115, 121, 131
 dem-â-dem, 67, 80, 84, 115
 dem-be-dem, 97
 dendân, 85, 107, 115
 denî, 115, 160
 der, 2, 4, 5, 35, 41, 51, 52, 53, 71, 73, 74, 77,
 115, 130, 132
 der-âğuş, 35, 115
 derbân, 59, 115
 derbeder, 35, 115
 derc, 44, 115
 derd, 18, 26, 28, 70, 71, 81, 82, 83, 89, 92, 98,
 101, 109, 115
 derd-mend, 28, 97, 115, 163
 dergâh, 57, 110, 115
 Dergeh, 57, 79
 der-hem, 73, 115
 derhôr, 33, 115
 der-pîş, 73, 115
 derûn, 70, 115
 dervîş, 39, 56, 115
 dest, 18, 38, 39, 40, 43, 45, 51, 58, 59, 67, 78,
 90, 115, 135
 dest-bûs, 39, 115
 dest-i dil, 90, 115
 dest-gîr, 66, 116
 destân-serâ, 29, 116
 destâr, 64, 116
 devâ, 26, 116

devr, 32, 36, 48, 68, 69, 71, 77, 104, 105, 108, 116
devrân, 60, 70, 116
devr-i felek, 36, 77, 116
dıraht, 26, 38, 41, 88, 116
dırâz, 69, 116
dîdâr, 116, 160
dîde, 51, 65, 116
dil, 18, 19, 20, 22, 27, 29, 30, 31, 39, 43, 45, 48, 49, 52, 53, 62, 70, 73, 79, 82, 84, 87, 89, 90, 91, 95, 96, 106, 107, 113, 115, 116, 125, 130, 134, 162
dil-ârâ, 106, 107, 116
dil-âver, 49, 73, 78, 116
dil-âvîz, 53, 116
dil-ber, 18, 19, 52, 53, 70, 82, 89, 92, 97, 106, 107, 108, 116
dil-dâr, 91, 95, 101, 109, 116
dil-güşâ, 20, 106, 116
dil-ḥaste, 95, 116
dil-keş, 74, 110, 116
dil-mürde, 86, 116
dil-rübâ, 92, 97, 106, 108, 116
dil-teng, 65, 116
dimâğ, 163, 116
dirîğâ, 29, 47, 82, 116
disâr, 37, 116
dîvâne, 19, 39, 56, 81, 94, 100, 103, 116
dîvâr, 26, 76, 116
dîve, 78, 116
diyâr, 31, 116
dûd, 87, 116
dûde, 74, 116
duḥter, 48, 116
dûn, 90, 93, 116
dülbend, 32, 45, 116
dürc, 44, 116
dürdâne, 59, 116
dürr, 30, 32, 44, 49, 116, 162
dürr-i ‘Aden, 44, 116
dürr-i meknûn, 116, 162
dü-tâ, 53, 116

E

ebkâr, 47, 116
eblâk, 76
ebr, 37, 40, 43, 45, 116, 165
ebr-i bahâr, 37, 116
ebruvân, 76, 116
ebrû, 43, 80, 86, 116
ebter, 33, 72, 116
Ebû-bekr, 72, 116
ebyât, 85, 116
ecdâd, 39, 116
echel, 18, 89, 116
edânî, 68, 116
efğan, 19, 94, 116

efgeñde, 71, 116
eflâk, 46, 102, 116
Efrîdûn, 72, 116
efrûz, 63, 70, 116
efrûz-ı âlem, 63, 116
efser, 18, 47, 57, 73, 116
efsûn, 90, 116
eḥibbâ, 86, 117
ehl, 27, 28, 39, 40, 46, 61, 71, 80, 83, 117, 162
ehl-i kemâl, 46, 66, 117
ehl-i tedbîr, 71, 117, 162
ehremen, 46, 117
ejderḥâ, 26, 117
ekser, 75, 117
elf, 28, 117
elfâz, 106, 117, 135
el-ḥaḳ, 72, 95, 117
eṭṭâf, 50, 51
emân, 34, 72, 117
emîr, 40, 68, 106, 117
emrâz, 27, 117
emşâl, 66, 117
emvâc, 56, 117
emvât, 37, 117
enâmil, 68, 117
encüm, 37, 79, 117
endâm, 45, 117
Ene’l-ḥaḳ, 46, 117
engüş, 50, 52, 53, 54, 117
engüşterî, 51
Enûşîrvân, 72, 117
envâr, 29, 33, 61, 117
enver, 32, 33, 34, 36, 54, 57, 71, 117, 165
erbâb, 29, 117
ergavân, 76, 117
erkân, 74, 117
erzâl, 68, 117
erzânî, 67, 117
esb, 33, 117
esed, 77, 117
eslâf, 41, 117
eşk, 19, 20, 54, 91, 107, 117
eşkâl, 27, 117
eṭfâl, 44, 61, 62, 117
evvel-bahâr, 39, 117
eyvân, 54, 62, 74, 117
eyyâm, 20, 25, 30, 37, 41, 42, 76, 97, 101, 117
ezdâd, 40, 117
ezelî, 55, 117
ezhâr, 62, 117
eḫzer, 34, 117

F

fahır, 42, 117
faḳîh, 117, 162
faḳr, 27, 79, 117
fânî, 92, 117

fāriğ-bāl, 26, 117
faşş, 50, 117
fâş, 164, 117
fehm, 61, 69, 117, 165
felek, 36, 48, 59, 65, 66, 72, 77, 79, 85, 100,
114, 115, 118
fem, 70, 117
fenâ, 26, 27, 45, 75, 93, 112, 117
fer, 32, 53, 70, 118, 123
ferâğ, 25, 118
ferah, 41, 42, 88, 118
ferah-bağş, 106, 118
Ferhād, 56, 118
ferruğ, 29, 42, 75, 118
ferruğ-liğā, 29, 118
fersūde, 88, 118
feşān, 78, 118
Feth-i bāb, 52, 118
fetil, 94, 118
fevr, 105, 118
feyz, 31, 34, 67, 118
fezā, 26, 118
fiṭnat, 72, 118
Fikret, 30, 118
fi'l-hāl, 34, 68, 118
Fi'l-meşel, 27, 45, 85
figān, 118, 163
firāk, 70, 87, 118
firūze, 51, 118
fiten, 43, 118
fitne-cūy, 76, 118
futa, 20, 118, 165
fuḫālā, 66, 118
fūlful, 70, 118
fūls-i ahmer., 27, 118
fürkat, 94, 118
fūzūn, 20, 41, 108, 118

G

ğabğab, 83, 88, 108, 118
ğam-ğār, 100, 118
ğam, 18, 41, 51, 54, 56, 70, 81, 86, 96, 108,
109, 118
ğarağ, 75, 118
ğarb, 32, 34, 73, 118
ğāret, 58, 118
ğark, 50, 118
ğarrā, 32, 118
ğavvāş, 30, 50, 118
ğayb, 29, 31, 44, 118
ğayr, 80, 118
ğazab, 64, 77, 118
ğazāl, 94, 118
ğazanfer-fer, 74, 118
gedā, 6, 25, 38, 65, 118
genc, 40, 56, 76, 118

ger, 26, 27, 33, 34, 40, 42, 46, 48, 49, 50, 53,
54, 62, 74, 76, 79, 82, 90, 92, 96, 118, 122,
131, 134, 159, 160
gerd, 28, 118
gerden, 50, 100, 118
gerdün, 18, 48, 90, 93, 118
germ, 36, 118
geşt, 35, 118
gevher, 19, 31, 36, 42, 47, 48, 50, 52, 82, 91,
118
ğınā, 26, 118
ğıyās, 96, 37, 118
gil, 44, 118
girān-māye, 104, 118
giriftār, 109, 118
giryān, 70, 80, 91, 118
giti-nümā, 29, 43, 118
ğonçe, 19, 44, 55, 60, 61, 63, 64, 65, 70, 71, 83,
85, 93, 97, 118, 165
ğonçe-i hamrā, 85, 118
gömeç, 110, 118
ğubār, 42, 92, 118
ğufrān, 104, 119
gūr, 27, 119
ğurre, 55, 119
gūş, 18, 29, 42, 61, 62, 71, 87, 91, 101, 119,
164
gūş-ı cān, 29, 119
gūş-māl, 62, 119
gūş-vār/ gūş-vāre, 42, 61, 119
gūyā, 48, 58, 76, 87, 88, 96, 107, 119, 133
güher, 44, 47, 49, 50, 53, 62, 119
güher-bār, 101, 119
güher-pāş, 49, 119
güher-riz, 50, 119
gül-āb, 65, 93, 119
gül-i ter, 20, 49, 55, 119
gül-bin, 42, 50, 119
gül-çehre, 25, 119
gül-gün, 48, 54, 71, 106, 119
gülistān/ gül-istān/ gül-sitān 44, 49, 64, 68, 85,
119
gül-nār, 100, 119
gül-pūş, 58, 119
gülşen, 13, 19, 20, 31, 39, 45, 58, 60, 61, 65,
68, 71, 87, 96, 101, 103, 119, 138, 163
gülzār/ gül-zār, 29, 39, 42, 59, 63, 64, 78, 84,
100, 101, 106, 119
gün-be-gün, 31, 119
gürz, 73, 119, 123
güstāh/ küstāh, 56, 119
güzer, 60, 119

H

h̄āb, 37, 81, 119
ḫabāb, 34, 119
Ḥabeş, 43, 44, 98, 119

ḥabīb, 19, 83, 119
 ḥācet, 39, 71, 119, 123
 ḥācet-revā, 31, 119
 ḥadd, 53, 74, 119
 ḥadeng, 89, 119
 ḥāʾin, 27, 119
 Ḥāk, 36, 56, 57, 60, 62, 82, 119
 ḥāk, 18, 40, 45, 55, 65, 106, 119, 160
 ḥāk-ı pây, 62, 119
 ḥāk-i reh, 60, 119
 ḥakāyık, 30, 46, 119
 ḥākī, 31
 ḥakīkat, 25, 46, 56
 ḥākīm, 40, 119
 ḥākister, 34, 119
 ḥāl, 18, 44, 52, 53, 58, 88, 92, 98, 119, 162
 ḥalās, 33, 119
 ḥalāyık, 119, 165
 ḥālīş, 61, 119
 ḥalīl, 87, 119
 ḥall, 27, 68, 119
 ḥall-i müşkilât, 68, 119
 hallâl, 68, 119
 ḥalvet, 165, 119
 ḥāme, 51, 74, 79
 ḥammār, 101, 119
 ḥamrâ, 19, 85, 86, 119
 ḥāmûş, 58, 119
 ḥandân, 53, 119
 ḥānikāh, 85, 119
 ḥānümân, 60, 119
 ḥār, 64, 100, 102, 119
 ḥārâ, 86, 119
 ḥarâb, 19, 76, 91, 120
 ḥarâbât, 58, 120
 ḥarāmî, 78, 120
 ḥarâc, 53, 120
 ḥarc, 55, 120
 ḥaşâret, 105, 120
 ḥâş u ʿâm, 6, 30, 31, 120
 ḥaseb, 66, 120
 ḥased, 28, 120
 ḥâşıl, 28, 44, 120
 ḥaşlet, 72, 120
 ḥaşm, 34, 35, 69, 73, 78, 120
 Ḥassân, 74, 119
 ḥasûd, 80, 120
 ḥâtem, 18, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 104, 120
 Ḥâtem-i Tay, 66, 120
 ḥâtır, 42, 68, 120
 hâtif-i ğayb, 29, 120
 ḥatm, 42, 60, 120
 ḥatt, 18, 19, 20, 38, 53, 84, 87, 99, 109, 120
 Ḥatt-ı sebz, 71, 120
 ḥavâle, 35, 57, 120
 ḥâver, 34, 120

ḥavf, 35, 120
 Ḥayder, 72, 120
 ḥayfâ, 87, 88, 120
 ḥayl, 60, 72, 120
 ḥayme, 93, 120
 ḥayruʾl-ḥalef, 41, 120
 ḥazân, 35, 106, 120
 ḥazer, 85, 120
 ḥazret, 39, 120
 hecr, 70, 87, 120, 131
 hedâyâ, 52, 120
 helâk, 26, 28, 47, 120
 hem-çü, 32, 120
 hem-dem, 78, 120
 hemîn, 33, 120
 hemîşe, 67, 69, 120
 hem-nişîn, 41, 120
 hem-sâye, 109, 120
 hem-ser, 47, 48, 120
 hem-vâr, 63, 120
 hevâ, 28, 30, 70, 71, 95, 120
 heybet, 73, 120, 132
 heyʿet, 103, 120
 hezâr, 69, 120
 ḥıfz, 72, 84, 85, 120
 ḥılafet, 100, 120
 ḥired, 72, 77, 120
 ḥışâl, 78, 120
 ḥışm, 25, 73, 120
 ḥıyâm, 69, 120
 Hızır/ Hızır, 22, 87, 109, 120
 hidâyet, 50, 120
 ḥikâyet, 66, 120
 ḥikmet, 26, 46, 120, 161
 hilâl, 56, 66, 67, 77, 107, 120
 hilâl-ebrû, 56, 121
 ḥilʿat, 37, 39, 67, 121
 himmet, 34, 63, 65, 121
 hindî, 76, 80, 100, 121
 ḥing, 76, 121
 ḥirmen, 28, 121
 ḥisâb, 79, 121
 ḥîş, 42, 121
 ḥizmet-kâr, 63, 64, 121
 ḥöd, 27, 29, 38, 40, 121
 ḥöd-bîn, 121, 161
 ḥöşâ, 106, 121
 ḥöş-bü, 87, 121
 ḥoş-dem, 71, 121
 ḥöş-ter, 52, 75, 121
 ḥüb, 20, 71, 74, 76, 101, 106, 121, 162
 Ḥudâ, 29, 31, 45, 71, 75, 121
 ḥuffâş, 80, 121
 ḥulk, 30, 40, 62, 63, 64, 65, 84, 102, 121, 161
 ḥumâr, 64, 121
 ḥum-hâne, 22, 103, 121
 ḥûn, 65, 73, 76, 121, 162

ħün-âbe, 95, 121
 ħün-bâr, 65, 121
 ħür, 71, 121
 ħurde, 80, 121
 ħurşid, 53, 62, 63, 85, 88, 98, 121, 163
 ħurşid-i cihân-tâb, 52, 121
 hüş, 70, 113, 121
 ħükm, 30, 32, 36, 40, 110, 121, 165
 hümâ-sâye, 87, 121
 hümâyûn, 38, 121
 ħünkâr, 105, 121
 ħüsn, 30, 33, 40, 44, 45, 59, 62, 71, 80, 84, 85,
 86, 98, 161, 162
 ħüsn-i tedbîr, 30, 121
 Ĥusrev, 56, 64, 76, 99, 121
 hüžâl, 69, 121

I

ıslâh, 64, 121
 ıskât, 121, 159
 ıtr, 30, 121
 ıyd, 22, 27, 39, 42, 107, 121, 165

İ

ı̇bret, 41, 121
 ı̇bret-nümâ, 27, 121
 ibtidâ, 74, 121
 ı̇d, 71, 72, 75, 121
 ifşâ, 20, 86, 121
 iftikâr, 40, 121
 ifzâl, 68, 121
 ihâta, 121, 165
 ihsân, 50, 60, 74, 105, 121
 ihtiyâr, 39, 49
 ihyâ, 41, 86, 121, 161
 ihzâr, 63, 121
 iqbâl, 75, 121
 iktibâs, 36, 121
 ı̇illet, 30, 121
 imtizâc, 40, 121, 162
 in'âm, 34, 71, 72, 121
 ı̇inâyet, 96, 110, 121
 inkisâr, 38, 122
 ins, 77, 78, 122
 intizâr, 61, 122
 İrem, 44, 122
 ı̇irfân, 104, 122
 İsâ, 86, 122
 işâr, 60, 63, 122
 işbât, 30, 122
 isfidâr, 63, 122
 İskender, 29, 32, 72, 114, 122
 isper, 34, 122
 istigfâr, 62, 122
 istignâ, 70, 122
 ı̇ış ü nüş, 71, 72, 122

işkâl, 30, 122
 ı̇işret, 19, 68, 93, 122
 ı̇işve, 122, 162
 i' tibâr, 122, 160
 i' tidâl, 30, 122
 i' timâd, 99, 122
 izâr, 58, 70, 87, 122
 izhâr, 62, 122
 ittihâd, 99, 122
 ı̇izz, 39, 75, 122
 ı̇izzet, 104, 122

J

jeng, 28, 98, 122
 jeng-i ħased, 28, 122
 jülüde, 57, 122

K

kabâ, 26, 28, 32, 45, 107, 122
 kabr, 19, 86
 kadd, 49, 103, 122, 131, 162, 165
 kadem, 56, 59, 79, 86, 122
 kadem-rence, 99, 122
 kâdir olmak, 25, 122
 kadr, 22, 33, 36, 42, 51, 74, 75, 122
 kâfer, 73, 122
 kâfûr, 80, 122
 kahr, 34, 40, 51, 73, 122
 kâyim/ kâ'ım, 34, 122
 kâl, 69, 122
 kal' a, 31, 35, 122
 kalender, 49, 89, 122
 kâlye, 91, 122
 kâm, 40, 87, 122
 kamer, 35, 104, 122
 kâmet, 44, 122
 kâmil, 41, 122
 kâm-kâr, 33, 40
 kamu, 46, 47, 92, 122
 kân, 39, 58, 60, 67, 123
 kâr, 46, 61, 63, 64, 123 131, 134
 qarâr, 39, 40, 41, 79, 91, 123
 kârbân, 47, 61, 123
 qarîn, 66, 73, 123
 kâr-ger, 46, 123
 kârvân, 78, 79, 123
 kaşr, 48, 110, 123
 kâşâne, 59, 123
 kattâl, 67, 123
 kaṭre, 34, 82, 123
 kavâfil, 68, 123
 kavş, 43, 123
 Kays, 86, 123, 124
 Kayşer, 47, 123
 kazâ, 26, 34, 72, 123
 kazî, 89, 123

kebüter, 51, 85, 123
 keff, 49, 50, 65, 67, 77, 95, 123
 kej, 43, 123
 kelām, 30, 41, 60, 123
 kelle, 32, 57, 123
 kemāl, 28, 47, 116, 123
 kemān, 92, 123
 kemān-keş, 73, 123
 kemhā, 86, 123
 kemīne, 74, 123
 kemter, 32, 74, 123
 kenār, 28, 123
 kerāmet, 99, 123
 kerem, 41, 49, 52, 64, 68, 76, 123, 125
 kerr ü fer, 72, 123
 kesb, 47, 123
 keştī, 28, 123
 ketm-i ‘adem, 87, 123
 kevākib, 72, 123
 kevkeb, 123, 166
 kevşer, 33, 70, 123
 keyfiyyet, 54, 123
 kıble-i hācet, 31, 123
 kıllet, 98, 123
 kıyām, 69, 123
 kibār, 39, 123
 kil, 18, 40, 43, 66, 123
 Kird-gār, 37, 123
 kīse, 65, 123
 kişt-zār, 28
 kişver, 49, 56, 123
 kūçe, 101, 123
 kudūm, 37, 123
 kūh, 38, 39, 77, 123
 kuhl, 34, 62, 123
 kūh-sār, 38, 123
 kulle, 77, 96, 123
 kūpāl, 69, 123
 kurb, 49, 123
 kūs, 72, 123
 kūy, 57, 87, 123
 küffār, 84, 123
 külāh, 26, 124, 131, 163
 küllī, 30, 124
 künc, 28, 124
 künüz, 37, 124

L

lā-cerem, 35, 94, 124
 lā-edrī, 124, 166
 lāğ, 110, 124
 lāğar, 48, 49, 70, 124
 lağv, 89, 124
 lahza, 55, 124
 la‘l, 33, 34, 44, 48, 49, 52, 53, 58, 59, 60, 70,
 124, 165
 la‘l-i Bedahşān, 60, 124

lāle-gün, 107, 124
 lā-nazīr, 89, 124
 leb, 25, 58, 87, 124
 lerze, 66, 124
 leşker, 20, 30, 31, 72, 124
 Leşker-keş, 95, 124
 let, 26, 124
 leţāfet, 74, 80, 124
 levh, 19, 43, 52, 80, 124
 leyl, 22, 42, 100, 124
 Leylā, 19, 57, 58, 86, 93, 124
 Leylī, 101, 124
 libās, 39, 124, 160
 Līk, 26, 34, 124, 161
 līk, 30, 34, 101, 124
 liķā, 106, 117
 līkin, 34, 101, 124
 livā, 95, 124
 Loķmān, 27, 124
 luţf, 25, 29, 36, 37, 40, 41, 63, 64, 68, 71, 73,
 74, 83, 94, 100, 124
 lücce, 56

M

ma‘ ānī, 103, 124
 ma‘ ārif, 108, 124
 ma‘ delet, 39, 124
 ma‘ ādin, 46, 124
 mā-fi‘l-bāl, 68, 124
 mağlūb, 88, 124
 mäh, 25, 32, 43, 48, 50, 51, 55, 59, 81, 124,
 161, 163, 165
 mäh-ı nev, 50, 124, 161
 mäh-ı tībān, 81, 124, 165
 mağbūb, 32, 43, 63, 65, 71, 124, 162
 mağbūs, 98, 124
 mağfī, 46, 124
 mağmūr, 55, 84, 124
 mağşer, 33, 101, 124
 mağz, 64, 124
 mağzūn, 101, 124
 mā‘il, 106, 108, 124
 mağdem, 124, 166
 mağşūd, 29, 40, 75, 87, 88, 124
 māl-ā-māl, 69, 124
 mālīk, 48, 56, 124
 ma‘ mūr, 56, 124
 ma‘ nī, 34, 47, 74, 82, 83, 102, 124
 mantıķ, 30, 124
 Mantıķu‘t-Tayr, 61, 124
 manzar, 35, 48, 66, 70, 72, 125
 mār, 26, 38, 41, 95, 125
 maşlahat, 51, 125
 maşnū‘, 53, 125
 maşrıķ, 20, 31, 125
 ma‘ şūķa, 100, 125
 maţar, 40, 125

maṭbū^ç, 74, 125
maṭla^ç, 29, 61, 125
māverā, 29, 125
mecāl, 67, 125
Mecnūn, 56, 57, 58, 85, 93, 96, 101, 125
Mecūsī, 73, 125
meder, 46, 125
medh, 39, 52, 74, 125
medhūş, 67, 125
meh, 18, 20, 25, 33, 54, 56, 59, 69, 72, 81, 85,
89, 99, 124, 165
meh-i tābān, 59, 125
meh-liḳā, 25, 125
meh-peyker, 125, 165
meknūn, 125, 162
mekr, 43, 125
mekremet, 39, 68, 125
melāḫat, 99, 125
melāmet, 19, 94, 107, 110, 125
memerr, 46, 125
menāzil, 78, 125
merdān, 73, 125
merdāne, 60, 125
merdūm, 26, 125
mergūb, 61, 125, 162
mergūl, 43, 125
Merve, 28, 125
mesdūd, 87, 125
mesned, 33, 58, 98, 125
mesned, 54
mest, 19, 67, 83, 84, 125
mestāne, 101, 103, 125
meş^çal, 48, 125
meşām, 30, 125
meşreb, 77, 125
metā^ç, 80, 93, 125
metā^ç-ı cān, 80, 125
mevc, 46, 50, 125
mevsim-i gül, 25
mevzūn, 125, 162
mey, 25, 48, 52, 56, 71, 82, 85, 93, 95, 114, 125
mey-i nāb, 25
meygūn, 71, 125
mey-ḫāre, 48, 125
meyyāl, 68, 125
mezra^ç, 26, 125
mıstar, 51, 125
micenn, 43, 125
micmer, 51, 100, 125
midād, 51, 125
mihmān, 103, 125
miḫnet, 28, 53, 70, 83, 97, 99, 108, 125, 160
mihr, 25, 27, 29, 34, 57, 59, 77, 79, 88, 89, 125
mihrāb, 63, 125
mihter, 36, 126
mīl, 35, 126
milḫ, 87, 126

minber, 44, 126
minkār, 64, 126
mīr, 39, 42, 71, 126
mir^çāt, 27, 86, 109, 126
mir^çāt-ı dil, 27, 126
Mirriḫ, 43, 126
misk/ müşg/müşk, 38, 40, 43, 66, 80, 82, 88,
126
mişkāl, 67, 126
miskīn, 43, 53, 86, 94, 96, 126
mīzān, 106, 126
mū, 57, 80, 126
mu^çammer, 49, 126
mu^çanber, 53, 126
mu^çaṭṭal, 89, 126
mu^çaṭṭar, 30, 105, 126
mu^çayyen, 69, 126
muğan, 55, 126
muḫalif, 28, 126
muḫaşşal, 69, 126
muḫibb, 82, 126
muḫīṭ, 56, 126
muḫkem, 90, 126
muḫliş, 82, 126
muḫtāl, 67, 126
muḫarrer, 73, 126
Muḫarrib, 73, 126
mū-miyān, 79, 126
munṭazır, 47, 126
mūr, 38, 56, 78, 126
murād, 30, 42, 75, 126
muraşsa^ç, 53, 54, 126
murg, 26, 75, 76, 87, 126
muşaffā, 58, 126
musaḫḫar, 50, 73, 126
muşāhib, 109, 126
muşavver, 43, 126
muşḫaf, 33, 126
mūsiḳār, 62, 126
mu^çtād, 92, 126
muṭayyeb, 30, 126
muṭrib, 71, 72, 126
Muttaşıl, 54, 126
mūy, 70, 126
muṣaffer, 54, 126
mübāriz, 73, 126
mübtelā, 98
mücessem, 20, 42, 126
müdām, 38, 126
müdbir, 78, 126
müdevver, 50, 126
müfid, 43, 126
müflis, 93, 126
müfsid, 54, 126
mühr, 51, 54, 126
mühr-i Süleymān, 54, 126
müje, 94, 126

müjgân, 57, 80, 94, 126
 mül, 64, 127
 mülk-i suhan, 56, 127
 mümtâz, 127, 162
 münâsip, 34, 127
 münevver, 34, 51, 127
 mürde, 30, 116, 127, 161
 mürebbî, 66, 127
 mürğ-i zîrek, 26, 127
 mürüvvet, 68, 94, 127
 müstaḥak/ müstaḥıkk, 68, 74, 127
 müste‘âr, 39, 127
 müsta‘idd, 74, 127
 müsta‘mel, 127, 165
 müsteḥak, 127, 162
 müstesnâ, 74, 127
 müstmend, 127, 163
 müşerref, 25, 127
 müşg-bâr, 85, 127
 müşgîn, 18, 20, 43, 53, 96, 109, 127
 müşîr, 71, 127
 müşkilât, 68, 119, 127
 müşkil-küşâ, 27, 30, 127
 müyesser, 54, 73, 127
 müzevver, 54, 127
 müzeyyen, 44, 127

N

nâ-çar, 65, 127, 161
 nâçîz, 34, 127
 nâfe, 65, 83, 100, 127
 nâ-gâh, 29, 127
 nâ-gehân, 47, 127
 nağz, 74, 127
 nâḥ, 64, 127
 naḥîf, 48, 127
 naḥl, 43, 44, 127
 naḥd, 25, 57, 127
 naḥş, 26, 51, 108, 127
 na‘l, 48, 127
 nâlân, 70, 127
 nâle, 87, 93, 127, 163
 nâm-dâr, 40, 127
 nâme, 66, 69, 127
 nâm-ı şerîf, 36, 127
 nâ-murâd, 94, 127
 nâr, 34, 64, 65, 87, 93, 94, 102, 119, 127
 nâr-ı ‘ışk, 87, 127
 na‘ra, 62, 127
 nârven, 43, 127
 nâs, 127, 160
 nâşih, 56, 127
 naşr, 72, 127
 nâvdân, 77, 127
 nâvek-i müjgân, 80, 127
 nâ-yâb, 53, 80, 87, 127
 naẓar, 45, 46, 47, 79, 80, 95, 127

nâzenîn, 18, 57, 127
 nâzır, 56, 91, 127
 nebât, 37, 127
 necm, 50, 127
 nefha, 62, 127
 nefḥa, 51, 86, 127
 nefîr, 72, 127
 nehâr, 22, 41, 42, 100, 128
 neheng, 26, 128
 nem, 62, 68, 128
 nemed, 98, 128
 Nemrûd, 87
 nergis, 38, 54, 62, 63, 93, 128
 neseb, 66, 128
 nesîm, 66, 128
 nesr-i fâyir, 35, 128
 nesrîn, 44, 50, 128
 nesteren, 44, 128
 neşv ü nemâ, 163, 128
 nev‘-i insân, 46, 128
 nevâ, 28, 29, 113, 128
 nevâl, 66, 67, 68, 69, 128
 nev-bahâr, 40, 41, 64, 75, 128
 Nevha-gâh, 108, 128
 nevrûz, 22, 37, 39, 42, 128
 nezzâre, 47, 128
 nigâr, 26, 38, 96, 128, 134
 nigîn, 51, 52, 128
 nihâd, 20, 99, 128
 nihâl, 42, 43, 67, 128
 nihâl-i serv, 42, 43, 128
 nihân, 96, 128, 164
 nîk-aḥter, 71, 128
 nikû, 75, 128
 nil-gün, 26, 128
 nîlî, 101, 128
 nîm, 128, 161
 nişâr, 38, 40, 41, 42, 59, 128
 niş, 26, 128
 nişâne‘, 128, 163
 niyâm, 19, 75, 128
 niyâz, 96, 128, 162
 nîze, 73, 77, 128
 nîze-dâr, 73, 128
 nokṭa-i mevhûm, 44, 128
 nuḳre, 128, 161
 nûn, 43, 128
 nûr, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 43, 53, 128, 161,
 166
 nûr-ı ‘ayn, 128, 165
 nûr-baḥş, 33, 128
 nuşret, 73, 128
 nuş, 26, 32, 58, 71, 104, 122, 128
 nuṭṭ, 42, 128
 nücûm, 59, 128
 nüh, 33, 37, 128, 164
 nüzûl, 30, 72, 128

O

od, 36, 61, 100, 128
‘Osmân, 72, 128

Ö

‘Ömer, 40, 72, 110, 128

P

pâ, 67, 128
pâk, 77, 82, 128, 165
pâ-mâl, 69, 128
pâre, 57, 100, 101, 128, 130
pây, 59, 63, 66, 67, 119, 128, 160
pâyidâr, 26, 30, 41, 42, 128
pâyimâl, 45, 129
peleng, 96, 129
penâh, 36, 129
penbe, 61, 96, 129
pend, 129, 164
per, 32, 35, 64, 129, 132
pergâle, 93, 129
per, 60, 129
perî-peyker, 70, 129
pertev, 34, 53, 60, 80, 129
pervâne, 80, 86, 93, 100, 103, 129
pest, 28, 46, 129
peşmine, 98, 129
peydâ, 20, 46, 47, 50, 87, 88, 129
peykân, 81, 96, 129
peyker, 20, 42, 69, 125, 129, 165
peymân, 19, 103, 105, 129
peymâne, 56, 103, 129
pîl, 77, 129
pister, 35, 129
pişânî, 43, 129
pîr, 28, 49, 55, 66, 85, 94, 129
pîr-i muğan, 55, 129
pîrâhen, 38, 129
pirehen, 32, 45, 100, 129
pîrûze, 48, 51, 52, 59, 64, 129
piş, 67, 73, 129
pülâd, 18, 89, 129
püş, 98, 129
pûte, 61, 129
pür, 34, 38, 51, 52, 60, 65, 66, 74, 95, 129
pür-hûn, 52, 129
pür-şan‘at, 74, 129
pür-şerr, 30, 129
püser, 99, 129

R

râgıb, 129, 162
rağm, 25, 129
râh, 79, 129
rağş, 69, 91, 129

rağşân, 25, 129
ra‘nâ, 71, 129
ravza, 59, 68, 129
rây, 33, 129
râz, 61, 109, 129
ref, 34, 129
red, 40, 129
re‘fet, 74
reh, 47, 50, 79, 106, 119, 129
reh-ber, 50, 73, 129
rengîn, 86, 129
resen, 43, 129
reşk, 18, 25, 48, 59, 129
reşk-âver, 25, 129
reşk-sâz, 106, 129
revâ, 31, 74, 104, 119, 129
revâk, 66, 129
revân, 18, 43, 55, 70, 71, 76, 111, 129
reviş, 129, 162
revnağ, 59, 129
re‘y, 34, 129
rezm, 35, 72, 74, 75, 129
ridâ, 64, 129
rif‘at, 39, 48, 129
rîk, 86, 129
rind, 48, 129
rindâne, 129, 164
rişte, 42, 43, 129
riyâzet, 69, 97, 130
rû, 86, 130
rûh, 18, 30, 42, 55, 130, 161
ruh, 20, 33, 49, 71, 91, 99, 104, 130
rûh-bağş, 30, 130
ruhsâr, 45, 63, 65, 70, 98, 102, 130
Rûmî, 130, 160
rûşen, 29, 33, 36, 50, 71, 103, 104, 130, 162
rûy, 30, 33, 70, 71, 109, 130
rûz, 42, 69, 71, 75, 100, 130
rûzgâr, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 39, 41, 87, 108, 130
rûbâ, 20, 26, 116, 130
Rûstem, 69, 130
rûtbet, 72, 130

S

sa‘âdet, 39, 48, 66, 130, 135
sâ‘at-be-sâ‘at, 31, 130
şabâ, 54, 55, 62, 85, 96, 130
sa‘d, 35, 130
şâdıkân, 77, 130
şad-pâre, 52, 130
şadr, 54, 74, 76, 130
şafâ, 25, 28, 30, 38, 68, 70, 71, 92, 95, 103, 130
şaf-der, 53, 71, 130
şafha, 40, 44, 63, 130
şâfî, 77, 130
sâgar, 48, 57, 68, 72, 130

şahâyif, 67, 130
 şahib-nazar, 47, 130
 şahın, 60, 64, 103, 108
 şahırâ, 38, 130
 sa'îd, 110, 130
 sâ'il, 130, 162
 sâ'i, 75, 130
 sâkî, 25, 54, 67, 71, 72, 130
 şalâbet, 73, 130
 şalîb, 83, 130
 sâlik, 50, 130
 şanem, 84, 130, 161
 şanevber, 63, 130
 şânî, 29, 130
 sath, 64, 130
 savlet, 73, 130
 sa'y, 97, 130, 164
 sāyebân, 36, 130
 sāye-veş, 42, 45, 130
 şaykal, 27, 130
 şayyâd, 75, 130
 sebz, 45, 86, 120, 130
 sebzezâr, 37, 130
 secde-gâh, 63, 130
 sefid, 60, 130, 165
 seg, 81, 107, 130
 seḥâb, 63, 66, 67, 68, 130, 160
 seher, 37, 47, 62, 85, 130
 selâmet, 110, 130
 selîmü'l-kalb, 62
 selsebil, 33
 semâ, 31, 101, 130
 semen, 42, 63, 100, 130
 şemer, 46
 Sencer, 74, 130
 seng, 19, 26, 34, 46, 58, 107, 131
 seng-dil, 79, 131
 seng-i cefâ, 26, 131
 serây, 30, 108, 131
 ser, 18, 19, 25, 31, 32, 33, 34, 35, 43, 47, 48,
 49, 51, 52, 54, 58, 60, 63, 68, 70, 71, 73,
 74, 82, 90, 120, 131, 165
 ser-âmed, 43, 131
 ser-â-ser, 49, 52, 75, 131
 ser-dâr, 19, 60, 63, 131
 ser-cfrâz, 54, 131
 ser-gerdân, 58, 131
 ser-geşte, 51, 71, 72, 131
 serîr, 58, 131
 ser-sebz, 63, 68, 131
 ser-tâ-ser, 31, 34, 131
 serv, 45, 63, 64, 65, 68, 71, 95, 101, 131, 163,
 165
 server, 35, 46, 50, 67, 72, 131
 sevâd, 51, 131
 sevdâ, 58, 131
 seylâb, 76, 131

seyrân-geh, 29, 131
 si'â, 87, 131
 sîb, 18, 44, 83, 88, 108, 131
 sidre, 36, 67, 131
 sifâl, 59, 131
 şikâl, 67, 131
 Sikender, 18, 48, 57, 74, 114, 122
 sikke, 36, 131
 şim, 38, 45, 46, 131
 şimîn, 43, 44, 45, 131, 165
 şimîn-ber, 70, 131
 şim-keş, 32, 131
 şim-ten, 45, 131
 sinân, 76, 131
 sine, 25, 28, 33, 53, 56, 61, 81, 91, 92, 95, 131
 Sînem, 19, 53
 sine-sâf, 28, 131
 sipâh, 59, 131
 sipihr, 66, 131
 sîret, 18, 39, 106, 131
 sitem-ger, 48, 131
 sitem-kâr, 102, 104, 131, 162
 siyeh-kâr, 53, 131
 sū-i zan, 29, 131
 şubḥ, 20, 31, 32, 33, 65, 77, 85
 şubḥ-dem, 31, 131
 şud'â, 34, 131
 şūfî, 27, 28, 131
 suḥan, 53, 74, 90, 131
 suḥan-perver, 74, 131
 suḥan-ver, 53, 74, 131
 sulṭânî, 37, 131
 şun', 71, 131
 şūr, 86, 131
 Şūr-ı İsrâfîl, 37, 131
 sûrnâ, 72, 131
 şüret, 18, 27, 32, 34, 43, 50, 55
 şüretâ, 39
 süzen 101, 131
 sükker, 46, 131
 Süleymân, 20, 46, 54, 56, 59, 62, 77, 104, 126,
 131
 sürḥ, 132, 163
 sürür, 70, 103, 132
 sûtün, 30, 132

Ş

şād, 35, 37, 39, 45, 105, 132 166
 şādî, 22, 27, 42, 132
 şâh, 34, 37, 56, 62, 102, 132
 şâh-ı Şehîdân, 56, 132
 şâmî, 31, 132
 şâne, 48, 57, 132
 şark, 32, 34, 73, 132
 şa'şâ'a, 56, 72, 132
 şeb, 32, 33, 36, 47, 48, 69, 75, 132
 şeb-çirâğ, 36, 132

ŧeb-i hecr, 47, 132
 ŧeb-külâh, 45, 132
 ŧeb-tâb, 48, 132
 ŧeb-i târ, 100, 132
 ŧecer, 37, 38, 46, 74, 132
 ŧeftâlu, 25, 132
 ŧchbâz, 32, 132, 162
 ŧchber/ ŧch-per, 87, 132
 ŧchen-ŧâh/ ŧchenŧeh, 54, 72, 132, 162
 ŧhlâ, 54, 91, 132
 ŧeh-süvâr, 28, 33, 69, 132
 ŧehriyâr, 65, 85, 132
 ŧeh-vâr, 49, 132
 ŧekk, 68, 71, 79, 132
 ŧem^ç, 80, 86, 132
 ŧems, 32, 33, 63, 132
 ŧemŧîr, 94, 132
 ŧeref, 52, 102, 120, 125, 132
 ŧerm, 72, 132
 ŧeŧ-der, 51, 132
 ŧeŧ-sû, 46, 132
 ŧevk, 22, 33, 45, 54, 71, 109, 132
 ŧevket, 28, 73, 132
 ŧi^çâr, 37, 132
 ŧifâ, 30, 132
 ŧimâl, 73, 132
 ŧimŧâd, 44, 132
 ŧîr, 41, 71, 94, 96, 132, 162
 ŧîrin-kelâm, 30, 132
 ŧîrin-zebân, 106, 132
 ŧitâ, 31, 132
 ŧîve, 44, 48, 132
 ŧu^çarâ, 60, 69, 132
 ŧûr, 30, 132
 ŧûride, 47, 132
 ŧükûfe, 19, 60, 132
 ŧükûh, 77, 132
 ŧümâr, 132, 159

T

tab^ç, 30, 33, 42, 65, 69, 74, 83, 85, 132, 160
 tâbân, 104, 124, 132, 165
 tabîb, 83, 92
 tabl, 33, 72, 132
 tabl-bâz, 33, 132
 tabla^ç, 100, 132
 tâb-nâk, 81, 132
 tağyîr, 132, 161
 tâhir, 49, 132
 taḥsîn, 96, 132, 161
 tâ^çir, 35, 132
 tal^çat, 32, 132
 tali^ç, 35, 88, 132
 tâlib, 35, 89, 132, 160
 ta^çn, 65, 100, 132, 162
 tâk, 30, 35, 48, 62, 66, 132
 târac, 79, 132

tarḥ, 132, 159
 tarîk, 39, 133
 târmâr, 95, 133
 tarrâr, 43, 133
 tas, 51, 133, 163
 taŧvîr, 43, 133
 tavilü'z-zeyl, 42, 133
 tavk, 49, 50, 133
 tavk-i zerrîn, 49, 133
 ta^çyîn, 96, 133
 tayy, 66, 78, 107, 133
 tâziyâne, 76, 133
 teb, 49, 133
 tebâr, 42, 133
 tebhâle, 93, 133
 tecrid, 61, 133
 teferrüc, 133, 161
 teḥî, 65, 133
 te'ḥîr, 94, 133
 tekellûf, 60, 63, 113, 133
 ten, 49, 52, 88, 133
 teng, 30, 53, 116, 133
 teng-nây, 30, 133
 teraḥḥum, 133, 159
 tesḥîr, 34, 84, 133
 teveccüh, 31, 133, 161
 tevliye/ tevliyet, 78, 133
 tevsen, 55, 133
 tevki^ç, 66, 133
 tınâb, 69, 133
 tırâz, 43, 133
 tıynet, 44, 133
 tîb, 83, 133
 tîğ, 19, 28, 34, 46, 51, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 90, 133
 tîğ-zen, 73, 133
 tîh, 47, 133
 tîhü, 41, 133
 tîmâr, 62, 64, 133
 tîr, 28, 31, 34, 35, 43, 57, 72, 73, 94, 133
 tîr-endâz, 43
 tiryâk, 52, 133
 Tübâ, 36, 44, 70, 133
 Tuğrul, 74, 133
 tuğyân, 58, 105, 133
 tuḥfe, 52, 60, 133
 tulû^ç, 29, 133
 turre, 43, 133
 tütî, 48, 64, 79, 82, 133
 tütî-i gūyâ, 85, 133

U

üd, 51, 87, 133
 uḳbâ, 39, 133
 uḳde, 27, 30, 68, 133
 ummân, 81, 133
 uryân, 37, 94, 133

‘uṣṣāk, 28, 45, 57, 79, 97, 133

Ü

üftāde, 133, 161
ülfet, 133, 161
üslüb, 49, 133
üstüh‘ān, 79, 96, 133

V

vāde, 49, 133
vaḳār, 39, 133
vāḳıf, 133, 158
vālā, 62, 133
vālih, 72, 133
varak, 62, 86
vaşf, 30, 36, 40, 74, 87, 103, 134
vaşl, 71, 97, 134
ve lehu eyzan, 56, 57, 58, 79, 80, 81, 82, 83,
84, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 106, 134
vech, 39, 43, 76, 83, 92, 99, 134
vech-i ḥasen, 43, 134
veḡā, 66, 134
velī/ veliyy, 25, 34, 39, 41, 46, 58, 77, 133
vesme, 86, 134
veş, 31, 85, 112, 134
vezāret, 54, 134
vişāl, 87, 134
vüs‘at, 30, 134

Y

yād, 20, 28, 92, 107, 134
yādigār, 41, 96, 134
yaḡma, 31, 45, 134
yāḡūd, 43, 44, 78, 134
Ya‘ḳūb, 38, 134
yār, 18, 19, 46, 48, 49, 53, 58, 102, 107, 109,
110, 134, 161
yārān, 25, 60, 134
yāver, 75, 134
yavuz, 31, 45, 134, 161
yed-i beyzā, 88, 134
yegāne, 19, 75, 134
yek-sān, 55
yekser, 33, 134
Yūsuf, 20, 38, 58, 85, 86, 106, 134, 160

Z

zābiṭ, 71, 134
za‘īf, 32, 45, 134
zāḡ, 32, 53, 103, 134
zāhid, 58, 97, 134
zāhir, 34, 40, 46, 104, 105, 134
zaḡm, 35, 78, 81, 134
zāhmet, 47, 107, 134
Zāl, 27, 134

zāmīr, 71, 134
zār, 19, 37, 51, 65, 83, 86, 123, 134, 162, 163
zāt, 34, 39, 40, 46, 72, 134
zebān, 27, 73, 75, 78, 95, 132, 134, 161
zeberced, 36, 134
zeber-dest, 22, 36, 134
zebūn, 134, 162
zehr, 26, 46, 52, 67, 134
zehr-ālūd, 87, 134
zēkan, 44, 134
zemīn, 22, 33, 36, 71, 74, 134
zemistān, 64, 134
zenahdān, 83, 98, 134
zencīr, 25, 39, 56, 94, 134
zeng, 98, 134
zeng-bār, 31, 135
zer, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 48, 50, 52, 53, 56,
61, 63, 65, 67, 86, 135
zerd, 20, 53, 83, 106, 108, 135
zer-ger, 52, 53, 135
zerkār/ zer-kār, 61, 62, 63, 135
zer-nigār, 38, 135
zer-niṣān, 67, 96, 135
zerre, 28, 32, 34, 57, 93, 135
zerrīn, 18, 28, 32, 33, 38, 49, 52, 107, 114, 132,
135
zeyn, 42, 94, 135
zıll-ı zā‘il, 26, 135
zıllu‘llāh, 34, 135
zīb, 31, 32, 47, 71, 135
zībā, 39, 71, 99, 135
zihi, 20, 73, 106, 135, 166
zıkr-i bi‘l-ḡayr, 107, 135
zillet, 65, 135
zīn, 33, 135
zīnet, 39, 41, 59, 62, 71, 135
zī-sa‘ādet, 39, 135
zīr-dest, 36, 135
zirek, 26, 126, 135
ziver, 36, 47, 50, 51, 52, 71, 94, 135
ziyā, 36, 63, 92, 103, 135
ziyād, 99, 135
ziyā-güster, 36, 135
zulm, 34, 104, 135
zulmāt, 34, 135
zulmet, 33, 104, 135
zühre, 72, 93, 135
zülāl, 68, 135
Züleyhā, 58, 85, 135
zülf, 20, 38, 57, 82, 85, 87, 92, 96, 99, 109, 135
züll, 71, 135
zü‘l-minen, 45, 135
zümürüd, 32, 135
zü‘n-nār, 64, 135

EKLER

Mecmuada Yer Alan Der-kenârlar

1b

Lügaz-ı Niyâzî 212

- + - - /- + - - /- + -

1 Ol ne şeydür kim anuñ üç harfi var

Evveli gitse qalur üç ber-qarâr

2 Tarh olunsa ikisi anuñ eger

Bâķisi üçdür yerinde ber-qarâr

3 Ger olunsa esferi ıskât anuñ

Yine üçdür qalanı itsen şümâr

4 Bu ‘acebdür kim içinde cümleñ

Tarh olunsa biri qalur bâķi çâr

5 Ey Niyâzî bu su’âli bilenüñ

Hizmet eyle qapusında bende-vâr

Mu‘ammâ-yı İbrâhim

- + - - /- + - - /- + - - /- + -

1 Yoluñ üzre şol qadar âb aqıdupdur gözlerüm

Ger terahhüm itmez isen ‘âķibet deryâ olur

ve lehu

المآو والطريق والبدریا

سجد و کلهم علی قدیمک

Mu‘ ammā Benām-ı İbrāhim

- - + / - + - - / - - + / - + - -

- 1 Kırtulmağa ne çāre miḥnetde kıaldı başum
Āhum seḫāba irdi baḫr oldı yerde yaşum

2a

Mu‘ ammā

+ + - - / + + - - / + + -

- 1 Nedür ol kim başı büyük göz çok
Gice ile aç ırur gündüzi tok

- 2 Ğıdası her zamān ādemdür anuñ
Seni de yise ḫaṭā yidürdi cānuñ

Mu‘ ammā

- + - - / - + - - / - + -

- 1 Ol nedür kim cism(i) anuñ ḫāḫdur
Cism(i) ḫāḫ ammā ki ṭab‘(ı) pākdur

- 2 Egnine ger giymese zanbaḫ libās
İ‘tibār itmez o deñlü aña nās

- 3 Her kişi vāḫıf degil aḫrārına
Bağılur Yūsuf gibi dīdārına

- 4 Geh cüvāndur şūreti ki pāy olur
Bu her ḫikmet-i ārıḫ taḫyīr olur

- 5 Sehvi ‘âlem hüsnine taḥsîn ider
Lîk ülfet ideni ḥöd-bîñ ider

Mu‘ ammā

+ - - - / + - - - / + - -

- 1 Nedür ol kim yokdur anuñ zebânı
Kılur yetmiş iki dilce beyânı

- 2 Ayağı yok durur kılur teferrüc
(Ki) gâh(i) Rûmı gâh Hindistânı

16a

Gün gibi toğduñ cihân felegine ḥānum māh-ı nev
Rûḥ nişānısın cānum māh-ı nev
Mürdeler iḥyâ idüp İṣî dehānum māh-ı nev
Teveccüh itmesen nîm çeşme-i cānumsın benüm
Nûr-ı dehrüm efenim cān-ı cihānum māh-ı nev
Halk idüp bu hüsn ü hulk ile cihân-ārâ seni
Merdüm idünmişdür bütün dünyâ seni
Şaklasun yavuz nazardan mevlâ seni
Nev-cüvānumsın ... cānumsın¹

16b

- 1 Şanem-i ülfete ve âşüfte ve üftâde ve bî-çâre-i nâ-çâr
2 meded yâr meded diñle sözüm iki gözüm sen güzeli
3 bî-bedelî ben görelî dil virelî pādşehüm şehenşehüm ḥûn-ı
gözün
4 kan döküyor ğamzelerün cân söküyor ‘ışk cünûn itdi
5 meni zâr-ı zebûn itdi meni ḥâl dili niçe diye ta‘n eli

¹ Manzumenin vezni bozuktur.

- 6 niçe diyesin güzeli niçe eydeyüm bî-bedelî nice eydeyüm
 7 sevmesem olmaz güzelüm ğamzesi ğammâz güzelüm
 8 gözleri şehbâz güzelüm ‘ işvesi şehnâz
 9 güzelüm hüsni ile mümtâz güzelüm hûbsun maḥbûbsun
 10 merġûbsun maḥcûbsun ‘ âşıkānām şadıkānām mâ ’ileñem
 11 sâ ’ilüñem ṭalibüñem râġıbuñam diñle meni yoḥsa seni
 12 üzerem âhum ile vâhum ile zâr iderem
 13 belâ kim bîzâr ide iy şûḥ-ı sitem-kâr
 14 ‘ işve nedür şu’ be nedür sende yâ bu şive nedür nâzuñdur
 niyâzuñdur
 15 ol ḳadd-i mümtâzuñdur nedür ol nâz ile gülüşler nedir ol
 16 tarz revişler ḳadd-i mevzûnuñ dürr-i meknûnuñ mülk-i dil ḥâlî

17b İki ahûsı imiş pâdişehüm bir şîre

18b **Berây-ı merḥûm İshâḳ**

- - +/ - + - - / - - +/ - + - -

‘ Âlim ü ehl-i tefsîr rûşen-i faḳîḥ âfâḳ

Allah ne müsteḥaḳdur dârü’l-ḥadîse İshâḳ (933)

Sultân Selîm

- + - - / - + - - / - + - - / - + -

Lebleri üstinde gördüm ḥâlini kıldum ‘ aceb

İmtizâc itmiş şarâb-ı nâb ile bir dâne ḥabb

20a

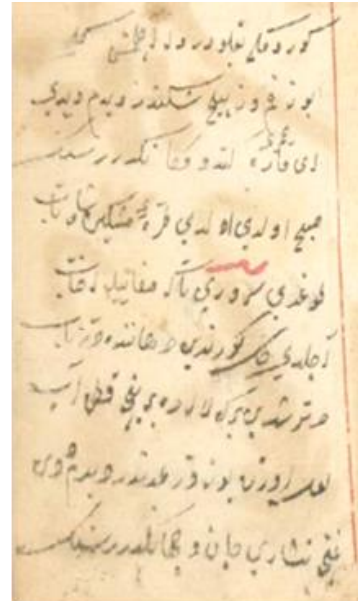
- - +/ - + - +/ + - - +/ - + -

1 Tıtdum saçın ... cennetdür dedim dedi

Dâm-ı belâ-yı ruḥ-ı revânuñdurur senüñ

- 2 Gördüm saçın serv-i çemendür dedim dedi
Neşv ü nemâyı gülşen hānuñdurur senüñ
- 3 Şordum lebin sürh nedendür dedim dedi
Kanıñ içre nişâne'-i kanuñdurur senüñ
- 4 Sünbül saçın dün gibi ol serv idüp kemend
Hurşid-i māha serv ile ... diledi bend
- 5 Her halkasında derd ile bir nice derd-mend
Zārılığ eyledi olup zār-ı müstmend
- 6 Kandan bu nāle ol nedir sende dedim dedi
Zülfüne dürlü dürlü figānuñdurur senüñ
- 7 Tā/ Ne (?) gördü āfitāb-ı felek ... dimāğun
Şāh oldı eyle kim göge attı külāhı

Şiirin devamı, yazının okumaya elverişli olmaması nedeniyle günümüz alfabesine aktarılamamıştır. Şiirin devamı ise şu şekildedir:

- - +/ + - - +/ + - - +/ + - -
 - - +/ + - -

- 1 Gūş eyler isen pendimi bir tâze civân sik
Terk eyle zinâyı
- 2 Fâş eyleme dünyâya şaķın anı nihāñ sik
Gör zevķ ü şafâyı
- 3 Dilber ki gele ḥanene pâyına yüzün¹ sür
Neñ var i'se 'arz it
- 4 Furşat düşecek 'ākıl isen durma hemān sik
Añ cevır (ü) cefâyı
- 5 Qo da' vî-yi 'aşķı itmege sa'y it
Rindāne taşakla
- 6 Şayd eyle ne ḥāl i'se anı virme amān sik
Fehm eyle burayı
- 7 ...² şaķın meşrebi müsta' meli sikme ha³
Müstağfir⁴-i pāk ol

¹ Bu sözcük, mecmuada ve Dîvân-ı Hezeliyyât, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Manzum Eserler 1086 nüshasında “yüzün” şeklindedir. Ancak bu sözcük, yine aynı eserin Millet Kütüphanesinde yer alan Ali Emîrî Manzum Eserler 768 nüshasında ise “yüz” şeklinde yazılmıştır.

² ... M: Her cîlf ü denî DH

³ sikme ha M: sikme DH

⁴ müstağfir M: müstağnî DH

8 Bir lebleri la⁵ serv-ḳadd ü ḡonçe-dehān sik
Vir ḥükm Hevāyī

9 Dök şehvetinüñ ḳatrelerin⁶ bu nüh kevne
İt⁷ işiñ altun

10 Bir dilber-i sīmīn-beden vü şūḡ-ı cihān sik
Zen sikme Bahāyī

- - +/ + - - - / - - +/ + - -
Kūnında ḳıyās itme kim oldu ser-kīrim
Bekler taşāḡum anı şikenbe

24a

Zīnetī

+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1 Siyeh futa ḳuşanup girse ḥammāma ol meh-peyker⁸
Ḥalāyık taş çalarlar ay tūtıldı zan idüp yer yer

2 İnüp ebr-i sefīd eyler ihāta mäh-ı ṭābānı
Sürindükçe varup ḥalvetde şabūn ol meh-i enver

25a

Ḥazret-i Sulṭān Aḥmedüñ şehzāde-i cüvān-baḡtlarına dinilen
tariḥdür

Derī

Oldı Sulṭān Aḥmed'e şehzāde 'İsī nūr-ı 'ayn (1117)

⁵ lebleri la⁵ M: lāle-ḡadd ü DH

⁶ ḳatrelerin M: nuḡrelerin DH

⁷ it M: eyle DH

⁸ ol meh-peyker M: peyker KHÇ

fā'ikü'l-kāsī

Mağdem-i şehzāde 'İsī ile şād oldu cihān

Lā-edrī

Zihī kevkeb ararken gökde bulduḡ yirde 'İsī-demi (117)

26a

Āh şāhum efendim sulṭānum

Benüm hünkārūm benüm iki gözüm

Aḡmedciḡūm vāh

TIPKIBASIM

Sat. 20/11/1993

Abdullah ÖZDEMİR
Dr. Abdullah ÖZDEMİR
DAHLİYE MÜTEHASSİSİ
Dipl. 8666-12134
İhtis. 8964-12315

کتابخانه دولتی
توقه ایله اکتیو مضا به
تحقیق کول و قلم و لایه
یاغوریه خلیله اوردو و لایه

7131

Aks. No: 1993/2-508

نقص
شاهنامه اول و دوم
کتابخانه دولتی
توقه ایله اکتیو مضا به
تحقیق کول و قلم و لایه
یاغوریه خلیله اوردو و لایه
کتابخانه دولتی
توقه ایله اکتیو مضا به
تحقیق کول و قلم و لایه
یاغوریه خلیله اوردو و لایه

MECMU'İ EŞ'AR

Yusuf Selim
Kazımî Sultan
Şiirlerman Devri
Şiirlerine ait
Bakı mecmu'atı: Eş'ar
Hizmeti (kasideleri)

Şiirleri
Fazlî
Rıza
Refik
Necati
Cemal
Beylikler, kitaplar ve ubu

Metinî Zeyneti
Baki
Cemalî
Fevri
Musa - Seydi Fil Elkasî
Savâh
Sedri
Meyli
Ali peder-i Huseynî
Mîrî
Sun'î
Seydi-i Konevî
Ali
İsmail
Süleyman Salim

Dr. Abdullah ÖZDEMİR
DAHLİYE MÜTEHASSİSİ
Dipl. 8666-12134
İhtis. 8964-12315

کتابخانه دولتی
توقه ایله اکتیو مضا به
تحقیق کول و قلم و لایه
یاغوریه خلیله اوردو و لایه

[illegible]

الماء والطريق والديار
من ايام اجدادنا
فوقه بنينا جدارا عظيما
ابنينا ابريقا جدارا عظيما

کشتن از راه صومعه و چون به محل رسیدند
چنانکه آن بانی قوی قیامت است آنرا
بهر او بود و بدین روشنی که آنرا
او بدین آینه و شش گیسو و در میان
غیر و جدا از حق و کم و کم از حق
صدیقه غنی و بدین آینه که در میان
خود باقی و بدین شیخ ابدی و ابدی
که بود آنکه که در آن زمان و آن
صومعه و در آن احوال و صومعه و در آن
صومعه و در آن احوال و صومعه و در آن
ای تاریخ است که در هر صومعه و در آن

١٢٠

کلمات جان بر ملا بس روی کار
 و او که حرکت نه در آن جان بر ملا
 ای جان کشی جان با شمشیر
 سر و تنی صوفی و ملا بر ملا
 بوخل شمشیر زین فانی بود
 یکدک اطلب دل بی صوفی بود
 بوخل جو که خاکسند فانی بود
 او بهر کار کی کوکب مشکلی بود
 کم بود که خاکسند در عیال بود
 کوکب غیبی عبرت نای بود
 قیاس لیلان و انوار شهاب بود
 اندکی در ...

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the text from the previous page, showing the beginning of a new section or chapter.

ایک خلافت
اول مذکور
جس کا نام
آکھنڈ
اعتبار
مکمل
باجا
کے
سور
ایک
ایک

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, characteristic of old paper. There is no text or other markings on the page.

قصیده اصول

صبح هم از شرف باران بکوشد	خارستان بوی دانی نایب بکوشد
نگار که قفس خوشش ز لای الوطی	شکر کای جو بر غنای طبعی سر بکوشد
باج از ترس و دلبستگی از رخسار	کلمه فدایا بر تو از بر چرخ بکوشد
تا به یار او سر و مهر بکوشد	ساز عرصه صوفیه از دامن و افق بکوشد
شش لب بدین صوری که بی لایق	کوسه ز نام جهان جلیقه بر بکوشد
نغمه از تکیه فلک بخار و طرب	سیر کشته را چو بوی چرخ بکوشد
آتشان چرخه زایع نمی او کشد	صافش نهاده در کم آبدی ز بکوشد
بگری صافش نمی در عرصه طایفه	دور در بر جنبش او نشسته بکوشد
بر طبع خوشش تمام صبح بچین	فلک کسی خوشش جهان خلق را بکوشد
البشر بکوشن دولت نو در کمال	چونک ای راه صافان و طایفه بکوشد
ای بوی که بود طبع صوفی که بکوشد	
طایفه که بودی قنده از دیر بکوشد	

قصیده اصول
(دوام)

بر مصلحت بود نو در طایفه از آب	صبح چندین بوی صافش بکوشد
کو در بوی که در مصلحت بیدان بدم	باک اندک کو در بوی که بکوشد
معصوم از حسیله و کلمه و طبع	سوز و دانش طایفه بکوشد
طایفه که بوی نو فلک او درم آید	هر چه می بکشد شکران ابدی بکوشد
دیر می رفتی دیر بودی در قفس خیال	کو که بوی که بکشد شکران بکوشد
اولی می شد یار او شکران بکشد	چرخ جو در دراز تر و طایفه بکوشد
کاش که رانی افرا را بکشد حرام	طایفه بکشد خاصه از بوی بکوشد
بر کوه رانی اولی چون رانی بکشد	ال بکشد بر در و بوی بکشد بکوشد
چون که بکشد بر چرخ باور بکشد	هر جا می بکشد بر خط و بوی بکوشد
فریبش کاشی لب لب بکشد بکشد	زنده و نابز بوی با حسی بکوشد
کو در دشت شکران بکشد بکشد	کسکه لب اولی و کمال و بوی بکشد
فلک که بکشد بر بوی بکشد	طایفه که بکشد از دیر و بکشد
بکشد رانی طایفه بکشد بکشد	بکشد رانی طایفه بکشد بکشد

[illegible]

محمد تکریم الدین کلدی ایام اخبار
 صدر اسرافیل در حکم دم باوصا
 درویدی ایامها برید خیار بر تو
 طبعی جی و دی کلدی کلدی کلدی
 نشاء و درویدی نشاء افندی کلدی
 بر اناخ اوز و طوطی کلدی کلدی
 آسمان و دوات او اسرافیل کلدی
 استلک و باش فوس قوس کلدی کلدی
 کلدی جان و میر دین و میر دنیا کلدی
 کلدی است اسرافیل بر جی کلدی کلدی
 اعظم از مار کلدی کلدی کلدی
 کلدی باوصا کلدی کلدی کلدی
 میر کلدی باوصا کلدی کلدی کلدی
 نیم نور و در اسرافیل و فوس و طوطی

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

بادست هم کند و که اهل محال فحول بدین

ساز بیدار استیلا را او مله نون از مهر من

تصنيفه

[illegible]

卷之四

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. There is no text or other markings on the page.

[illegible]

قصیدہ اصول

8

五

57

نامو ابوالان مرضع کوا باده	طوق انکشت مملار مه انور فام	شانی
سند صدر و زار اند سره انرا از اسن	غذایم نشت ه سلفه فام	عالم
کون که ای میز و دان کوی کوی کوی	مستقل امان انکشت کور انور فام	عالم
چشمه را که کشید اکر کوی کوی	کون وونی اجون صبا و کوی کوی	عالم
جام کوی کشید ه سلفه فام	اکدم کوی کوی کوی کوی	عالم
شوقا بانش نیر و زار اند سره انرا از اسن	ایچی کوی کوی کوی کوی	عالم
نار و غنچه اکا کوی کوی	بره کوی کوی کوی کوی	عالم
نار و غنچه و غنچه کوی کوی	اجوب کوی کوی کوی کوی	عالم
الوزن کوی کوی کوی کوی	کوی کوی کوی کوی کوی	عالم
غزیه کاه و کاه و کاه و کاه	کوی کوی کوی کوی کوی	عالم
یار کوی کوی کوی کوی	کوی کوی کوی کوی کوی	عالم

سزار ای موج روان کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم
خود کوی کوی کوی کوی	خود کوی کوی کوی کوی	عالم

2

13

[illegible]

زماں کی ہر فصل گذرے اور ہر چلکے حال
 ہو نہ ہو یکے کو زمانہ غافل
 زماں کو کہانے علم و معرفت غافل
 غمخسین کا کہ ہر گشت پر زور غافل
 صبح کی آنکھ اقبی خاموش باں
 نوال فکری بعد سناں کجا افسان
 ابقرہ قلم بیا - حدن کرم لال
 زماں کہی جی کس نمان لعل لال
 جلو کو داخل بد کلہ نہ زماں
 زماں ہر اولہ دورا وانی وار لال
 کو ابد شمشیر زماں ہر با مال
 ہر جو خضم اور با مال کو کس شمشیر
 شرف و ہی ہر دامن شمشیر کو کمال

[illegible]

[illegible]

کبریا که در بی امانی با حق با نام غنی شود
 بر بندگی خود تاج زد که در هر دور
 گوید که آخرین شکست که افتاد
 در روز عزا و ایدر دشمنی که زد
 هیچ کجا ملک زده و خوشی نماند
 بر عهد که تو بدی هم غریب نماند
 صفات اجل را چه بگویم که تو
 که در کجای شکست که در غایت
 سلطان بخرد و بدست امان است
 در و ملک و دنیا که در خرد و
 غریب و صدمه قیاد که در دور
 بر کشته شد و طبعی و در ملک
 غلبه غریب و نیت که در دور
 اول که در بی امانی با حق با نام غنی شود
 بر بندگی خود تاج زد که در هر دور
 گوید که آخرین شکست که افتاد
 در روز عزا و ایدر دشمنی که زد
 هیچ کجا ملک زده و خوشی نماند
 بر عهد که تو بدی هم غریب نماند
 صفات اجل را چه بگویم که تو
 که در کجای شکست که در غایت
 سلطان بخرد و بدست امان است
 در و ملک و دنیا که در خرد و
 غریب و صدمه قیاد که در دور
 بر کشته شد و طبعی و در ملک
 غلبه غریب و نیت که در دور

اوله مریخی صفای مریخی عجب الجبله کوز کبرک و کربک مریخی بومیه صفت مریخی او لوس مریخی کوز کبرک چشم کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک نوا مریخی کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک	اوله مریخی صفای مریخی عجب الجبله کوز کبرک و کربک مریخی بومیه صفت مریخی او لوس مریخی کوز کبرک چشم کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک نوا مریخی کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک	اوله مریخی صفای مریخی عجب الجبله کوز کبرک و کربک مریخی بومیه صفت مریخی او لوس مریخی کوز کبرک چشم کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک نوا مریخی کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک	اوله مریخی صفای مریخی عجب الجبله کوز کبرک و کربک مریخی بومیه صفت مریخی او لوس مریخی کوز کبرک چشم کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک نوا مریخی کوز کبرک و کربک مریخی کوز کبرک
--	--	--	--

قلمه کز سر خطه در بزم ویدی
 هلام بلای قی و کاند در سست
 سوزم چمنه سرو چمنه در بزم ویدی
 تشو و غای کشتن خاکند در سست
 صور دم لب سوز فتنه در بزم ویدی
 فاکند بر لبان زین و خاکند در سست
 سست صحنی و دلی اوله سرو اوله کینه
 فتنه و فاکند کمالی و باور ویند
 از خطه سست و در بلای قی و دود ویند
 زار بلای اربابی اولوی زار و سست
 فتنه و فاکند اوله سست در بزم ویدی
 زنده و در دود و فاکند در سست
 تاکور و غای فاکند و فاکند
 س و اوله و غای فاکند و فاکند

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

فراست که مدتی کار بجای نماند
که از او در کار هیچ کام نماند
فراق خفا سپید که در بنای سام
سایه ای را که در کونست که کونست

در حق بجز بویان در کمال کمال
سوز که کونست که کونست که کونست
بایچه آتش خوش بود او بود
در مقدمه و مرغی که کونست

وصال اولت غور نمی چو بستان
خند کشتن آن دلبری را برود
ایدرسن خنجر خورشید و قوس و طبل
ایدرسن و سحر که چاکر کونست

[illegible]

[illegible]

کوه پسته غلغل با جرابو در	نخ داغ کرا پسته بر صفای بود	فایده تعالی کو نو خجالی	ایده قیاسی کوه را الشفا بود	کوه دلمه دلتا را غلغل نامند	بارک هم ز رزق انجانی کوه	هر قلعه و خوش دلمه ایله چون کوه	قلعه شفا یک با دکا بدرد دلمه
جان نقد بود حرم ابدی بطاکا کوه	کدام اواره بود حرم الغر بنا بود	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
سینه دقان طالع او خنده دلمه	سینه دقان طالع او خنده دلمه	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
خو با جرابی خنده می کوه	سینه دقان طالع او خنده دلمه	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
آدم نو کده زانگی قلعه دلمه	سینه دقان طالع او خنده دلمه	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
چرخ آسمان با زیند جیبی کوه	سینه دقان طالع او خنده دلمه	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
مهر پسته پسته و اع نهان کوه	سینه دقان طالع او خنده دلمه	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه

اولی بر مرغ الف و شکریه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	فایده تعالی کو نو خجالی	ایده قیاسی کوه را الشفا بود	کوه دلمه دلتا را غلغل نامند	بارک هم ز رزق انجانی کوه	هر قلعه و خوش دلمه ایله چون کوه	قلعه شفا یک با دکا بدرد دلمه
زلف شکریه چشمان دلمه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
کوه پسته پسته و اع نهان کوه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
سینه دقان طالع او خنده دلمه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
خو با جرابی خنده می کوه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
آدم نو کده زانگی قلعه دلمه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
چرخ آسمان با زیند جیبی کوه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه
مهر پسته پسته و اع نهان کوه	عقاب اولی کای فرجه جنت الی	احصا	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	کوه کوه کوه کوه کوه کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه	عاشق و غلغل کوه کجی کوه

Handwritten text in Persian script, likely a continuation of the manuscript's content, written in a cursive style.

[illegible][illegible]

طوب ایست لعل آگاه کند که فواید
 اندک نرغی بکشی بر تو که کاشی
 و دهن و لبت کن بود و فرموده برادر
 آه اندکی جوی خوشی چو نهد
 بر لب لباب تو رنگت چون رخ او
 که از که گوید که کاکل کوه
 بلی صحت کنی غنی باطل و دوش
 است از طوب که بر تو غلبی کن کج
 طوب ایست لعل آگاه کند که فواید
 اندک نرغی بکشی بر تو که کاشی
 و دهن و لبت کن بود و فرموده برادر
 آه اندکی جوی خوشی چو نهد
 بر لب لباب تو رنگت چون رخ او
 که از که گوید که کاکل کوه
 بلی صحت کنی غنی باطل و دوش
 است از طوب که بر تو غلبی کن کج

189

[illegible]

